

**İSTANBUL RUMELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**İNFAZ VE ISLAH KAVRAMLARININ TARİHSEL DEĞİŞİMİ
VE CEZAEVLERİ**

**SİYASET BİLİMİ VE EKONOMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Hazırlayan
Faruk DEMİR**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğretim Üyesi Süleyman ÖZMEN**

İSTANBUL-2020

**İSTANBUL RUMELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**İNFAZ VE ISLAH KAVRAMLARININ TARİHSEL DEĞİŞİMİ
VE CEZAEVLERİ**

**SİYASET BİLİMİ VE EKONOMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Hazırlayan
Faruk DEMİR**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğretim Üyesi Süleyman ÖZMEN**

İSTANBUL-2020

TEZ TANITIM FORMU

YAZAR ADI SOYADI : Faruk DEMİR
TEZİN DİLİ : Türkçe
TEZİN ADI : İnfaz ve İslah Kavramlarının Tarihsel Değişimi ve
Cezaevleri
ENSTİTÜ : İstanbul Rumeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
ANABİLİM DALI : Siyaset Bilimi ve Ekonomi
TEZİN TÜRÜ : Yüksek Lisans
TEZİN TARİHİ : 03.01.2020
SAYFA SAYISI : 81
TEZ DANIŞMANLARI : Dr. Öğretim Üyesi Süleyman ÖZMEN
DİZİN TERİMLERİ : Ceza İnfaz Sistemi, Topluma Kazandırma, Toplumsal
İlişkiler, Tutuklu, Hükümlü.

TÜRKÇE ÖZET : Ceza İnfaz Sistemi modern toplum için suçun cezasının çektirilmesi amacıyla eş değerde kabul edilen, topluma kazandırma öngörmektedir. Topluma kazandırmanın, toplumsal ilişkileri yürütebilmek için gerekli özelliklerin, şartların neler olduğu konusunda literatürde farklı görüşler bulunmaktadır. Ancak kamusal ve sosyal alanda infaz sisteminin, tutuklu ve hükümlüye yönelik ıslah çalışmaları ve çabalarının algılanıp algılanmadığı konusu önem taşımaktadır.

Ceza İnfaz Sistemi kamusal faaliyetler bütünüdür ve merkezi hükümetin tekelinde bulunmaktadır. Kamu kaynaklarının ve kamu görevlilerinin yer aldığı sistem kamu yönetimi alanında, kamu hizmeti üretme faaliyetidir. Hizmet faydalanıcısı durumunda bulunanlar tutuklu ve hükümlülerle sınırlı değildir. Ceza İnfaz Sistemi toplum ve insanlığı faydalanıcı kabul etmekle sorumludur.

Ceza infaz sisteminin modern fonksiyonunu gerçekleştirebilmesi için tarihsel gelişimine ve bugün üstlendiği fonksiyonunu incelemek gerekmektedir. Basının toplumu, infaz sisteminin aynı zamanda ıslah fonksiyonu taşıdığı konusunda aydınlatması gerekmektedir. Bu bağlamda tarihsel olarak olumlu gelişmeler sağlanan infaz sisteminde ıslahın topluma sağlayacağı faydaları sunarak, toplumsal destek sağlanmak zorunludur.

DAĞITIM LİSTESİ : 1. İstanbul Rumeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

İmzası

Faruk DEMİR

T.C
İSTANBUL RUMELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Faruk DEMİR' in "İnfaz ve İslah Kavramlarının Tarihsel Değişimi ve Cezaları" adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Siyaset Bilimi ve Ekonomi Anabilim Dalı Siyaset Bilimi ve Ekonomi YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Prof. Dr. İbrahim ŞİRİN
Üye
Kocaeli Üniversitesi

Üye

Doç. Dr. Ali DENİZLİ
Üye
İstanbul Rumeli Üniversitesi

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman ÖZMEN
Danışman
İstanbul Rumeli Üniversitesi

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

ONAY

.... / / 2020

Dr. Öğr. Üyesi Atilla AYDIN
Enstitü Müdürü

BEYAN

T.C. İstanbul Rumeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez/Proje Yazım kılavuzu yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu Tez/Proje içindeki tüm veri, bilgi ve dokümanların doğru ve tam olduğunu, akademik etik ve ahlak kurallarına uygun bir şekilde elde edildiğini belirtirim. Lisansüstü Tez/Proje Yazım çalışmasında kullandığım verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı ve çalışmanın özgün olduğunu bildiririm.

Aynı zamanda bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve yararlandığım bütün kaynakları atıf yaparak belirttiğimi ve bu Lisansüstü Tez/Proje Yazım sırasında patent ve telif haklarının ihlal edici bir davranışımın olmadığını belirtir; aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Faruk DEMİR

Tarih:

İmza:

ÖZET

İNFAZ VE İSLAH KAVRAMLARININ TARİHSEL DEĞİŞİMİ VE CEZAEVLERİ

Ceza İnfaz Sistemi modern toplum için suçun cezasının çektirilmesi amacıyla eş değerde kabul edilen, topluma kazandırma öngörmektedir. Topluma kazandırmanın, toplumsal ilişkileri yürütebilmek için gerekli özellikler ve şartların neler olduğu konusunda literatürde farklı görüşler bulunmaktadır. Ancak gerek kamusal ve gerekse sosyal alanda infaz sisteminin, tutuklu ve hükümlülerin çalışmalarının ve çabalarının algılanıp algılanmadığı meselesi önem taşımaktadır.

Ceza İnfaz Sistemi kamusal faaliyetler bütünüdür ve merkezi hükümetin tekelinde bulunmaktadır. Kamu kaynaklarının ve kamu görevlilerinin yer aldığı sistem kamu yönetimi alanında, kamu hizmeti üretme faaliyetidir. Hizmet faydalanıcısı durumunda bulunanlar tutuklu ve hükümlülerle sınırlı değildir. Ceza İnfaz Sistemi toplum ve insanlığı faydalanıcı kabul etmekle sorumludur. Bu modern anlayışın toplumda yerleşmesi tarihsel bir süreç içinde değişmiştir. Halihazırda ülkemizin infaz ve ıslah sisteminin Osmanlı'dan Cumhuriyete kadar tarihsel değişimi ele alınmaktadır.

Anahtar kelimeler: Ceza İnfaz Sistemi, Topluma Kazandırma, Toplumsal İlişkiler, Tutuklu, Hükümlü

SUMMARY

HISTORICAL CHANGES AND PUNISHMENTS OF EXECUTION AND BREEDING CONCEPTS

The Penal Execution System envisages reinstatement for the modern society, which is considered equivalent in order to serve the sentence of crime. There are different opinions in the literature about what features and conditions are necessary to bring the society into social relations. However, the issue of whether the system of execution, the work and efforts of detainees and convicts is perceived is important both in the public and social spheres.

The Criminal Enforcement System is a set of public activities and is under the monopoly of the central government. The system, which includes public resources and public officials, is a public service production activity in the field of public administration. Those who are service beneficiaries are not limited to prisoners and convicts. The Penal Execution System is responsible for accepting society and humanity as beneficiaries. The settlement of this modern understanding in society has changed in a historical process. Currently, the historical change of our country's execution and correction system from the Ottoman to the Republic is being discussed.

Key words: Single party life, multi-party life, constitutionalism, democracy, political party.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
SUMMARY	II
İÇİNDEKİLER	III
KISALTMALAR	VII
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	4
1. İNFAZ KAVRAMI.....	4
1.1. Kavram.....	4
1.2. İnfazın Konusu	7
1.3. İnfazın Koşulu	9
1.4.İnfazın Amacı	9
1.4.1. Yeniden Sosyalleştirme Amacı	10
1.4.1.1. Uluslararası Alanda Yeniden Sosyalleştirmenin Dayanakları	11
1.4.1.2. Türk Hukukunda Yeniden Sosyalleştirmenin Dayanakları	12
1.4.2. Önleme Amacı	12
1.4.3. Temel İlkeler.....	12
1.4.3.1. Kanunilik İlkesi	13
1.4.3.2. Derhal Uygulama İlkesi	13
1.4.3.3. Süreklilik İlkesi.....	13
1.4.3.4. İnsancılık İlkesi.....	13
1.4.3.5. Alenilik İlkesi.....	14
1.4.3.6. İnfaz Sistemleri.....	14
1.4.3.6.1. Topluluk Sistemi	15
1.4.3.6.2. Pensilvanya Sistemi	15
1.4.3.6.3. Auburn Sistemi	16
1.4.3.6.4. İrlanda Sistemi (Dereceli Sistem).....	16

1.4.3.6.5. Yeni Sistem	16
İKİNCİ BÖLÜM	17
2. CEZA İNFAZ KURUMLARI	17
2.1. Modern Anlamda Cezaevlerinin Ortaya Çıkışı	17
2.2. Aydınlanma Dönemine Kadar Cezaevlerinin Durumu	18
2.3. Cezaevlerini İyileştirme Girişimleri	18
2.3.1. Howard Modeli	18
2.3.2. Bentham Modeli	19
2.3.3. Amerikan Reform Çabaları	19
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	20
3. TÜRK CEZA İNFAZ KURUMLARI	20
3.1. Osmanlıda Hapishaneler	20
3.2. Cumhuriyet Dönemi	21
3.2.1. Genel Olarak	21
3.2.2. İnfaz Kurumlarında Sınıflandırma İlkeleri	21
3.2.3. 5275 Sayılı Kanun İcabi İnfaz Kurumlarında Sınıflandırma	21
3.2.3.1. Kapalı İnfaz Kurumu	21
3.2.3.1.1. Tip Ceza İnfaz Kurumları	22
3.2.3.1.2. Bağımsız Tip İnfaz Kurumları	23
a Yüksek Güvenlikli İnfaz Kurumları	23
b-Kadınlara Yönelik Kapalı İnfaz Kurumları	24
c-Gençlik Kapalı İnfaz Kurumları	25
3.2.3.2. Açık Ceza İnfaz Kurumları ve Türleri	25
3.2.3.2.1. Hükümlülerin Doğrudan Açık İnfaz Kurumlarına Alınması	25
3.2.3.2.2. Kapalı İnfaz Kurumundan Açık İnfaz Kurumuna Ayrılma	26
c-Çocuk Eğitim Evleri	30
d-Tutukevleri	30
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	32
4. HÜRRİYETİ BAĞLAYICI CEZALARIN İNFAZI	32

4.1. Genel Kurallar	32
4.1.1. İnfaz Kurumuna Kabul.....	32
4.1.2. Bilgilendirilme Zorunluluğu	33
4.1.3. Bireyselleşmiş İnfaz ve Gözlem Süreci	34
4.1.3.1. Genel Olarak Gözlem.....	34
4.1.3.2. Gözlem İlkeleri ve Mekanlar	34
4.1.3.3 Yönetim ve Gözlemden Sorumlu Kurullar	35
4.1.3.4. Gözlem Kurulu Kararının Sonucu	35
4.1.4. Gruplandırma	35
4.2. Ağırlaştırılan ÖmürboyuHapis Cezalarında İnfaz.....	36
4.3. Ömürboyu Hapis Cezasının İnfazı	36
4.4. Süreli Hapis Cezasında İnfaz.....	36
4.5. Kısa Süreli Hapis Cezalarının Özel İnfaz Usulleri	37
4.5.1. Genel Olarak Özel İnfaz Usulleri.....	37
4.5.2. Ülkemizde Özel İnfaz Yötemelri	37
4.5.2.1. Geceleri veya Hafta Sonları İnfaz	37
4.5.2.2. Konutta İnfaz	38
4.5.2.2.1.Genel Olarak	38
4.5.2.2.2. Türk Hukukunda Evde İnfaz.....	38
BEŞİNCİ BÖLÜM	40
5. TUTUKLU VE HÜKÜMLÜLERİN İNFAZ KURUMUNDA HAKLARI VE ÖDEVLERİ	40
5.1. İNSAN HAKLARI VE İNFAZ KURUMLARI	40
5.1.1. Genel Olarak.....	40
5.1.2. 20. Yüzyılda İnfaz Sisteminde İnsan Haklarının Gelişimi.....	41
5.1.3. Türk İnfaz Hukukunda Tutuklu ve Hükümlerin Haklarının Gelişimi	43
5.1.4. Hükümlünün Özgür Yaşama Dönme Hakkı	45
5.1.5. Hükümlüye Tanınan Diğer Haklar	46
5.1.5.1 Nitelikli Barınma	46

5.1.5.2. Beslenme, Giyim ve Hijyen	46
5.1.5.3. Alış-veriş	48
5.1.5.4. Dış Dünya İle İletişim Kurma	49
5.1.5.5. Süreli ve Süresiz yayınlardan Yararlanma Hakkı	50
5.1.5.6. Dolaylı Yoldan Karşılıklı İletişim Kurma	50
5.1.5.7. Doğrudan ve Karşılıklı İletişim Kurma	50
5.1.5.8. Avukatla Görüşme.....	52
5.1.5.9. İzin.....	53
ALTINCI BÖLÜM	55
6. Türk Medyasında İnfaz ve İslah Sistemine Bakış	55
6.1. Ana Akım Medya Köşe Yazılarında İslah Sistemi	56
SONUÇ	64
KAYNAKLAR	66

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
AY	Anayasa
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AÜEHF	Ankara Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi
AÜHF	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
AÜSBF	Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
bkz.	bakınız
C.	cilt
C.D.	Ceza Dairesi
CGTİK	Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
çev.	Çeviren
dn.	Dipnot
Der.	Dergisi
E.	Esas
Fak.	Fakültesi
İÜHF	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi
İÜSBF	İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
K.	Karar
(m)	madde
s.	sayfa
S.	Sayı
SİDAS	Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi
TCK	Türk Ceza Kanunu
TODAİE	Türkiye Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü
vd.	ve devamı

GİRİŞ

Toplumsal düzen, insanların birlikte yaşama istenci ve zorunluluğunun sonucunda ortaya çıkmaktadır. İnsan, bir taraftan birey olarak varlığını sürdürürken diğer taraftan başka bireylerin kendi yaşamına katkıda bulunmasını bekleyen bir varlıktır. Zeki bir varlık olarak tanımlanan insan, sahip olduğu algı düzeyi bakımından sürekli çeşitlenen, artan ve istikrarlı biçimde karşılanması icap eden ihtiyaçlara sahiptir. İhtiyaçların karşılanabilmesi için de kendisinde olmayan veya kendisinin ki yetmeyen becerilere ve eserlere bağımlıdır. Bu durumun sonucu olarak başka bireylerle sürekli birlikte bulunmak ve onlarla alışveriş içinde olmak zorundadır.

Toplumsal düzen, bu ilişkilere dayanan ve bu ilişkilerle biçimlenen ortak yaşama durumunun sonucudur. Bireylerin kendi aralarındaki ilişkilerde maddi ya da moral birçok ihtiyacın ihtiyaç sahibi bireye, ihtiyaç olanı sağlayan bireyden ulaştırılabilmesi için yazılı olan ya da olmayan normlar içeren, bazıları gelenek sınırları içinde kalan, bazıları hukuk sistemi olarak biçimlenen bir dizge söz konusudur.

Toplumsal düzenin az sayıda bireylerden oluşan küçük topluluklardan, onlarca farklı topluluğun bir araya geldiği imparatorluklara kadar bir siyasal, sosyal ve kültürel sisteme, ekonomik yapıya sahip olması da düzen kavramının gereğidir. Yapısı gereği ilişkilerin, bireyin moral yada maddi ihtiyaçlarını karşılamak üzere sürekli gerçekleşmesi; bireylerin diğerlerine sundukları beceri ve eserlerin talep edenlere ulaşmasını ve bir takım usuller, kurallar ile ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Kurallar yardımıyla gerçekleşen ilişkilerin birbirleriyle çakışmaması sağlanmaya çalışılır. Dini kurallar, görgü ve ahlak kuralları ve nihayet hukuk kuralları ile toplumsal düzen, sosyal düzen ortaya çıkarılır.¹

Toplumsal düzen sadece sosyal ilişkileri düzenlemekle kalmaz; çakışan, çelişen taleplerin ortaya çıkarabilecekleri anlaşmazlıklar, sağmalar ve nihayet çıkar çatışmalarının doğurabileceği düzen dışı durumları da dikkate alan kurallar ortaya koyar, sistemler sunar.

Toplumsal düzenin bozulması veya ortadan kalkmasına karşı ortaya çıkarılan ve toplumsal düzenin işlemlerini sağlayan kurallar ile "suç" olarak tanımlanan, düzeni bozucu davranışlarının ayıklanması ve bu biçimde düzenin işlemesi sağlanmaya çalışılır. Bu müdahalenin kaynağı hukuk sistemidir. Hukuk sistemi

¹ Ali Akdoğan, *Kültür ve Din: Din Sosyolojisi*, Editör Niyazi Akyüz, İhsan Çapcıoğlu, Grafiker Yayınevi, Ankara, 2012, s. 437 - 451

gelenekler, ahlak, din ve toplumun siyasal faaliyetleriyle ortaya çıkan müesseselerin kararlarıyla ortaya çıkan ceza normlarıdır.² Ceza hukuku kapsamında olduğu kabul edilenler doğrudan devlet erki tarafından olaylara, ilişkilere, kişilere uyarlanır ve karşılığında müeyyideler belirlenir. Müeyyidelere ise genel mahiyetiyle “ceza” adı verilir. Bu cezaların nihayet çektirilmesi görevini de yine devlet erki üstlenir.³

Ceza hukuku kapsamında olmayan; din, ahlak, gelenek gibi moral kökenli tanımlamalara dayanılarak da suç ve ceza tanımlamaları yapılır. Sosyal dışlanma, sosyal tecrit ve hatta linç gibi ceza hukuku kapsamında olmayan yöntemlerle de suç kabul edilen durumlar veya fiiller karşılanmaya çalışılabilir. ⁴Ancak ceza hukuku normatif ve sayma yöntemiyle belirlenmiş olma niteliğiyle bu durumlara itibar etmez. Çoğu durumda bu tür sistem dışı suç tanımlayan, ceza veren davranışların kendisini suç sayar. Ceza hukuku toplumsal düzeni sağlamaya çalışırken, toplumsal kanaatleri dikkate alan ama onlardan ibaret olmayan normatif bir sistemdir. Örneğin belirli bir coğrafi bölgede başlık parası vaadini yerine getirmeyene karşı yerel sosyal düzen bir takım müeyyideler öngörebilir. Ama ceza hukuku, başlık parasını haklı bulmaz, kanun dışı sayar ve buna dayalı edimleri de eksik borç yada kanun dışı kabul eder. Yine kan davası, kız çocuklarına farklı oranlarda miras payı verilmesini öngören gelenekleri de hukuk sisteminin bir parçası olarak ceza hukuku legal, kanunl kabul etmez. Bu tür hak taleplerini konu edinen fiili müdahaleleri, cebri hareketleri de suç olarak kabul eder ve cezalandırır.⁵

Ceza hukukunun, kanunda belirlenmiş suçta kanunda belirlenmiş oranda ve türde ceza verilmesi eylemi, Ceza İnfazı olarak tanımlanır. Cezaların infazı da yine infazı düzenleyen hukuk kuralları ve uygulamalarından oluşan bir hukuk alanıdır.

İnfaz Hukuku sadece ceza yargılaması ile önüne gelen bir dosyada; müşahhas hükümlüye, türü ve sınırları kesin biçimde belirlenmiş cezanın tatbikinden sorumlu bir disipliner alandır. Dolayısıyla ceza infaz hukukunda yer verilen ve cezanın çektirilmesi sırasında uygulanan kurallar istisnaidir ve hiçbir biçimde ceza yargılaması ile verilen kararların türünü, süresini değiştiremez. Örneğin bir infaz sisteminde hükümlünün yeteri kadar ıslah olmadığı gözlemlendiği belirtilerek daha fazla hapis yatması kararlaştırılmaz. Ama hükümlünün, haberleşme hakkının

² Suhi Dönmezer, Sahir Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, Genel Kısım, Cilt:II, 12. Bası, İstanbul 1999, s.113-140

³ Ayhan Önder, *Ceza Hukuku Dersleri*, İstanbul 1992, s.13

⁴ Phil Zuckerman, *Din Sosyolojisine Giriş*, Çeviren: İhsan Çapcıoğlu, Halil Aydınalp, Birleşik Kitabevi, Ankara, 2006, s. 66

⁵ Tülin İçli, *Türkiye'de Cezaevlerindeki Rehabilitasyon Faaliyetleriyle İlgili Sosyolojik Bir Analiz*, Ankara, 1999, s.81-90

kısıtlandığını bilmesine rağmen kanundışı yollarla telefon edinmesi durumunda disiplin cezası verilebilir.⁶

⁶ Hamdi Yıldırım, *Tutuklu ve Hükümlülerin Haberleşme Hakları*, 21.Yüzyıla Girerken Cezaların İnfazı Sempozyumu, Adalet Bakanlığı Yayınları, Ankara,2001, s. 107-112

BİRİNCİ BÖLÜM

1. İNFAZ KAVRAMI

1.1. Kavram

Bir mahkeme tarafından yapılan yargılama sonunda bireyin işlediği suça karşılık olarak haklarından mahrum edilmesi; aralarında yaşam hakkının da bulunduğu haklarının elinden alınması uygulaması insanlık tarihi kadar eskiye dayanır. Suçun bir başka bireye veya topluluğa veya toplumun tümüne verdiği zararın tazmini amacıyla ceza verilmesi insanın dürtüleri içinde gösterilmiştir. Dolayısıyla “ceza mahkemesi” ve “ceza yargılaması” yalın haliyle geçmişi çok eskilere dayanan müesseselerdir.⁷

Ancak mahkemenin kim veya kimlerden oluşacağı, hangi normları tatbik ederek karara ulaşacağı meselesi her dönem ve toplumda tartışılmıştır. Çoğunlukla Erk gücünün elinde kabul edilen ve aslında erk olmanın gereklerinden biri de sayılan, yargılama ve ceza verme hakkı, toplumdaki tartışmalıdır. Toplumsal düzenin geleneklere göre sürdürüldüğü sosyal sistemlerde erk feodal yollarla oluşmuş ve sürdürülüyorsa, ceza yargılaması ve ceza verme hakkının da gelenekselleşen, adetleşmiş kalıplara dayandığı kabul edilmektedir. Bu erkin kaynağının din olması durumunda ceza mahkemesi, yargılaması ve ceza verme eylemleri de dini kurallara göre biçimlenmektedir.⁸

Erk, siyasal bir varlığı ifade etmektedir ve dolayısıyla ilkel ya da ileri bir hukukun sonucudur. Dolayısıyla erki kimin temsil ettiği, yetkilerinin neler olduğu ve bu yetkileri kimlerin kullanacağı meselesi de yine bu siyasal sistemin ortaya çıkardığı hukuk tarafından belirlenmektedir. Mutlak erk için dahi geçerli ve monarhinin yargılama ve ceza verme aşamalarında uyması icap eden bir kurallar sistemi varlığından söz edilecektir.⁹

Ceza yargılaması yapmak ve nihayetinde ceza vermek eylemleri erk için toplumsal düzeni sağlamanın dolaylı amacı da olabilmektedir.¹⁰ Çünkü erk zaten var olmak ve etkili eylemlerde bulunmak suretiyle zaten toplumsal düzeni sağlayan temel müessese durumunda kabul edilmektedir. Hatta toplumsal mülk ve hakların bütününe mülkiyetinin erke ait olduğu varsayımından yola çıkan topluluklarda suç, erke ait toplumsal düzene karşı işlenen fiilleri ifade etmektedir ve dolayısıyla erk

⁷ Mehmet Kurt, *Cezaların İnfazı ve Ceza İnfaz Kurumlarının Sorunları*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007, s.41

⁸ Kemal Gözler, *Sulh Ceza Hakimlikleri ve Tabii Hakim İlkesi*, Türk Anayasa Hukuku Sitesi, (Erişim Tarihi: 1.1.2019 : <http://www.anayasa.gen.tr/tabii-hakim.htm>)

⁹ Erol Ulusoy, *Modern Türk Hukukunun Oluşumu ve Gelişimi*, (Erişim Tarihi: 4.10.2019: <http://archiv.jura.uni-saarland.de/turkish/Ulusoy.html>)

¹⁰ Süheyl Donay, *Ceza Yargılama Hukuku*, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2012, s. 66

yargılama yaparak ve ceza vererek toplumsal düzenin onsuz olmazı olan iktidarını korumaktadır.

Erk, günümüze kadar devam eden seyir içinde, modernleştikçe, sahip olduğu değil, temsil ettiği toplumu ve düzenini korumak için yargılama ve ceza verme müessesesini ortaya çıkarmaktadır.¹¹ Burada erkin toplumun bekçiliği ve toplumsal düzenin koruyuculuğu kimliği, toplumda değişen yönetilen-yönetim anlayışının evrimi ile ortaya çıkarılmıştır. Siyasal sistemin monarşi veya demokrasi olmasıyla doğrudan ilgili olmayan bu yönelimde, erkin meşruiyetinin dayandığı toplumsal kanaatler ve değerlerin gelişmişliği etkide bulunmaktadır. Adalet değerinin erkin de dahil olduğu tüm toplumsal sülheler uyma sorumluluğu yüklediği insancıl sistemde toplumsal düzen, erkin adil olacağı karinesiyle karşılanmaktadır. aksi durumda erk, toplumsal değerleri temsil edemeyen ve dolayısıyla adil olamayan bir durumda kabul edilmekte ve meşruiyetini kaybedebilmektedir.

Modern hukukta ise erkin ceza yargılaması yapma ve cezalandırma yetkisi, toplumun ve düzenin gelişmişliğine istinat eden, bilgeliğe dayalı bir müessese gerektirmektedir ve erk bu müesseseyi temsil eden, onu koruyan ve ona uyma taahhüdünde bulunan güç durumundadır.¹² Yargılama yeterliliğinin bilgeliğe dayandırılması, hukuk sisteminin oluştuğunu ve bu sistem içinde belirlenmiş, ihtisas sahibi, kişi ve mercileri gerektirmektedir. Bu biçimde ele alındığında, eski çağlarda dünyanın herhangi bir yerinde ceza yargılamasının hukukçulara bırakıldığı ve erkin de hukuka tabi olduğu uygulamaların modern olduğunu söyleyebilmek mümkün olmaktadır. Buna karşılık, erkin yargılamayı hukuk bilimine bırakmadığı veya hukukun bağımsız karar veremediği durumda modern hukuktan bahsetmek mümkün olmayacaktır.¹³

Cezanın çektirilmesi de ceza yargılamasının tabi olduğu anlayış ve sisteme tabidir. Cezanın çektirilmesi yani infaz edilmesi, yargılama sonucunda hüküm verilmesiyle bitmeyen bir sürecin devamını gerektirmektedir. Adil ceza yargılamasının sonucu ve gereği olan infaz kurallarının ve usullerinin belirlenmesi zorunluluğu bulunmaktadır.¹⁴

Adil ceza yargılamasının hemen ardından infazın da adil olmasını sağlayabilen norm ve uygulamaların bulunmaması, yargılamaya da gölge düşüren bir durumdur. Suçlu bulunan bireyin emsalleriyle birebir şartlarda cezasının infaz edilmesi asıl kabul edilmektedir. İstisnai durumlar olmakla beraber bunların adil ceza

¹¹ Erol Cihan, *Ceza Hukuku Münasebeti*, (Erişim Tarihi: 17.10.2019: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/96802>)

¹² İzzet Özgenç, Şahin, *İnfaz Hukuku*, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2019, s.16-23

¹³ Süheyl Donay, *Türk Ceza İnfaz Hukuku*, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2014, s.92-106

¹⁴ Ahmet Adil Kubat, *Denetimli Serbestlik ve Cezaların İnfazı*, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2019, s.28

yargılaması sürecini gölgede bırakabilecek sınırı aşmaması gerekmektedir. Bu sınırın ne olduğu, hangi durumda istisnanın suçlu bireye uyarlanacağı meselesi infaz hukukunun temel sorunlarından biridir. Cezanın hapisanede çektirilmesi düşüncesi 1555 yılında İngiltere’de başlamıştır. Dikkat edilmesi icap eden; ilk hapisanenin kurulması görevinin kral tarafından bir piskopasa, din adamına verilmesidir.¹⁵

Ceza yargılaması ve cezanın infazının birbiriyle sıkı ilişki içinde ve uyumlu olması, modern ceza hukukunun önemli bir tespiti ve kaygısıdır. Zira eski çağlarda cezanın acı ve ızdırap verici nitelikte olması, ceza türlerinin gayri insani olmasının normal kabul edilmesi sonucunu doğurmuştur. Ancak modern hukuk; işkence, uzuv kesme, kötürüm bırakma gibi bedensel zarar verme suretiyle ceza vermeyi terk etmiştir. Modern hukuk açısından bireyin özgürlüğünden mahrum bırakılması ve ilişkilerinin yasaklanması zaten acı çektirilmesi anlamı taşımaktadır. Günümüzde idam cezası da bu yaklaşımla modern hukukta benimsenmeyen bir ceza türü olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁶

Ceza infazının da bu gelişmelere uygun olarak, ceza hukukunda ve ceza yargılaması hukukunda terk edilmiş, cismani zarar ve berataraf etme usullerine yer vermemek zorunda kabul edilmektedir.¹⁷

Cezanın çektirilmesi sürecinde 16. yy’dan beri kabul edilen temel bir ilke de cezanın ancak hapisanede çektirilmesidir. Bun göre cezalar, kabul edilen tek cezalandırma yöntemi olan hapis cezasının, hapisanede çektirilebilir.

Bu prensip, kişinin cinsiyet, yaş ve belki suç tipine göre tasnif edilmiş cezaevleri veya hapisane ünitelerinin dışında başkaca farklılık içermemesini öngörmektedir. Bireyin hapis cezası yoluyla işlediği suça uygun derecede acı ve ızdırap çekmesi sağlanmaktadır. Ceza infazı sırasında cismani acı ve ızdırap veren dayak, işkence, darp, yaralama gibi eylemlerin yasak kabul edilmesi bu gelişimin sonucudur.¹⁸

İnfaz, sözlük anlamı olarak “yerine getirme” kavramına karşılık gelmekte olup, mahkemelerin kesinleşen cezaları ile güvenlik tedbirleri olarak tanımlanmaktadır. Ancak bu tanımın, infazın dar anlamda bir tanımını ifade ettiği, geniş anlamda infaz ile kastedilenin, tutuklama kararının, akıl hastaları ve alkol ve uyuşturucu madde

¹⁵ Mehmet Emin Artuk, Alşahin, **Hapis Cezalarının Ve Cezaevlerinin Tarihi Gelişimi**, Mehmet Akif Aydın’a Armağan, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/272845>, s, 146

¹⁶ Erhan Güney, **Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı**, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2006, s.72-79

¹⁷ Fatma Karakaş Doğan, **Ceza İnfaz Hukuku, On İki Levha Yayıncılık**, İstanbul, 2013, s.55

¹⁸ Mustafa Albayrak, **Şikayete Tabi Suçların Özellikleri ve Bu Suçlara Bağlanan Hukuki Sonuçlar**, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (Erişim Tarihi: 16.11.2019: <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2008-77-441>)

bağımlıları hakkında uygulanan tedbirler ile hapsen tazyik kararlarının yerine getirilmesini de içerdiği ifade edilmelidir.

Alman hukukunda dar anlamda hapis cezasının; geniş anlamda ise kesin hükümde yer alan tüm işlemlerdir. Buna göre infaz, güvenlik tedbirlerine ilişkin kararları da kapsamaktadır. Hukukumuzda bu farka dikkat çekilerek, 647 Sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun'un yerine getirilen 5275 Sayılı kanun Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı isimini almıştır.¹⁹

1.2. İnfazın Konusu

Tarihsel olarak cezalar ve infaz içinde değerlendirmelerin yapıldığı ilk bilgiler antik Yunan'da görülmektedir. Bu dönemde infaz, kisasın bir görünümü olarak kabul edilmiştir. Genel olarak adaletin sağlanmasının birinci dereceden yolu olarak kabul edilmiştir. Mağdurun intikamının alınması anlamı da taşıyan kisasın infaz olarak kabulüne karşılık dönemin düşünürlerinden Platon, cezalandırmanın ve cezanın bu biçimde ele alınmasına karşı çıkmıştır.²⁰

Antik Yunan'da cezalar ve infaz ilişkin bu yaklaşımda dikkat çeken bir durum da o çağda geçerli siyasal sistemi temsil eden site devletin vatandaşı olma, özgür birey olma statüsünün kaybedilmesi müeyyidesidir. Köle olarak yaşama hükmüyle birlikte bireyin malvarlığını kaybetmesi de söz konusu olmaktadır. Cezanın infazında bedene yönelik cezalandırma da dikkat çekmektedir. Hükümlünün suçunun derecesine göre organlarının kesilmesi, gözlerinin dağlanması ve nihayet zehirlenerek ya da kesici aletlerle öldürülmesi gibi infaz yöntemleri belirlenmiştir.²¹

Roma Hukuku'nda hapisle cezalandırma, ilk defa konsul Lucius Cornelius Sulla tarafından uygulanmıştır. Romalı hukukçular Ulpianus ve Paulus, suçun kanuniliği bağlamında cezanın hapis cezası hükmüne dayanması görüşündedirler.

²²

Avrupa tarihinde ceza ile infazın birlikte ele alındığı ve infazın yargılma hukukuna hakim olan ilkelere tabi olduğu prensibinin varlığını bildiren diğer bir gelişmede 1215 tarihli Magna Carta Libertatum bildirisidir. Magna Carta kişilerin hürriyetin keyfi olarak kısıtlanamayacağı ve cezaların çektirilmesinin kişiye göre değişen usullerde olamayacağını belirtmektedir.²³

Fransız düşünür J.J.Rousseau için ise insan yaradılıştan temzidir. Toplumsal düzen, mülkiyet ilişkileri, siyasal sistem insanlararası doğal eşitliği kaldırmış, engellemiş ve aralarında artan rekabet ahlaki sorunları da beraberinde getirmiştir.

¹⁹ Sermet Koç, *Şüpheli, Sanık ve Hükümlünün Sağlık Hakkı*, Panel, İstanbul Barosu, 2009, s. 22-50

²⁰ Arslan Topakkaya, *Adalet Kavramı Bağlamında Aristoteles-Platon Karşılaştırması*, (Erişim Tarihi: 5.9.2019: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/803676>)

²¹ Mehmet Demirbaş, *Cezaların İnfazı ve Ceza İnfaz Kurumlarının Sorunları*, Ankara 2007, s.7.

²² Ziya Umur, *Roma Hukuku Ders Notları*, Beta Yayınevi, İstanbul, 2010, s. 20-36

²³ Sulhi Dönmezer, Sahir Erman, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Cilt II, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1994, s.16

Eşitliği tekrar tesis edebilen bir toplumsal düzenin korunmasına karşı bireye ceza verilebilir ve bunun dengelenebilmesi için toplumsal şartların sürekli olarak, sanık lehine dikkate alınması gerekir. Ceza infazının ise bireyi zaten kurban olduğu eşitsiz ortamdaki daha geriye düşürmemesi, onun akıl ve beden yetilerini budamaması gerekir.

Aydınlanma çağı düşünürlerinden Cesare Beccaria Bonesana, toplumsal ve siyasal sistemi incelerken ceza ve infaz sistemini de tartışmalarına konu yapmıştır.²⁴ Felsefi anlamda bireyin toplumsal düzene zarar verme veya normları ihlal etme kastının derecesine göre cezanın belirlenmesi gerektiği ve ancak bu dereceye uygun bir infazın adaleti sağlayacağı savında bulunmuşlardır. Bu dönemde ortaya çıkan psikolojik yaklaşımlar ceza ve infaz ilişkisinin belirlenmesinde toplumsal caydırıcılık unsurunun, ibret alma, suça eğilimli insanları korkutma niteliği taşıması kaygısının öne çıkarılmasının infazdan beklenen faydayı sağlamayacağını ileri sürmüştür.²⁵

Ortaçağ Avrupası'nda yoksullar, düzensiz göçmenler, kaçak köleler, akıl hastaları da cezaevlerine konulmaktadır. Tutuklu ve hükümlülerle birlikte buandırulan bu insanların eklenmesiyle Avrupa'da cezaevleri adeta korku evlerine dönüşmüştür.²⁶

Rönesans ve Aydınlanma Avrupa'da infaz sistemine bakışı değiştirmiştir. Infaz olgusu, Roma hukuku prensiplerinin yeniden ele alınmasıyla insanileştirilmeye çalışılmış, oldukça kötü şartlara eleştirel yaklaşmayı sağlamıştır.²⁷

Fransız İhtilali ile birlikte insan haklarına gösterilen yapıcı ilgi, ıslah sistemini de değişime sebrimıştır. Kapasitesinin üzerinde doluluğa sahip cezaevlerine ve infaz sistemine yönelik reformlar gerçekleştirilerek, sistem düzeltilmeye çalışılmıştır.²⁸

5275 sayılı Kanun'un 4. maddesine göre sadece mahkemeler tarafından verilen kararlar infaz edilebilir. BU kararlar ise CMUK madde 223'te belirtilen, duruşmanın sonunda açıklanan hüküm kararlarıdır. Eylemin suç sayılması ve cezalandırılması gerektiğine hükmedildikten sonra, verilen cezanın net olarak ifade edilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla eylemin suç sayıldığına hükmedilmesi kendi başına infaz için gerekçe olmamakta, cezanın türü, infaz türü ve süresi de açık olarak belirtilmek zorundadır. Bu kararlar mahkumiyet ile birlikte hangi güvenlik

²⁴ Cesare Beccaria, **Suçlar ve Cezalar Hakkında**, İmge Kitabevi, İstanbul, 2016, s.11, s. 30-33

²⁵ Emin Aksoy, Retornaz, **Beccaria'nın Hapis Cezasına Bakışı Üzerine Bir Değerlendirme**, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı:112, 2014. s.(93-106

²⁶ Michel Foucault, **Hapishanenin Doğuşu**, Çeviren: M.Ali Kılıçbay, İmge Kitabevi, İstanbul, Şubat 2019, s.62

²⁷ Timur Demirbaş, **Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların ve Cezaevlerinin Evrimi**, Editör: Emine Gürsoy Naskali, Hilal Oytun Altun, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2010, s.48

²⁸ George Rude, **Fransız Devrimi**, İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2015, s.71

tedbirlerine başvurulacağını da belirtebilir ve bu durumda güvenlik tedbirleri de infaz kapsamında bulunmaktadır.²⁹

1.3. İnfazın Koşulu

İnfazın başlayabilmesi için mahkumiyet hükmünün kesinleşmesi gerekmektedir. Tutuklama kararları ara kararlarla verilebilirken mahkumiyetlerin sadece duruşmaların bitirilmesini müteakip kurulan hükme dayanması söz konusudur. Kesinleşme, suçun türünden dolayı kanundan da kaynaklanabilir. Knun koyucu bazı suç türleri ve ceza miktarlarının verildiği anda kesinleştiğini kabul edebilir.³⁰ 5271 sayılı kanunda, 286. maddede, temyiz yolu kapatılan mahkeme kararları sayma yoluyla belirtilmiştir. Bunun yanında hüküm veren mahkemenin kararının temyizen ya da itiraz yoluyla incelemesini yapan mahkeme de hüküm kararını kesinleştirebilir. Bu durumda temyizen inceleme ya da kanun yolu ile inceleme kesinleşmesinden bahsedilmektedir.³¹

Bir başka husus, mahkeme kararında, infazın ertelenmesine ilişkin bir hüküm bulunmamasıdır. 5275 sayılı **Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun**'da sayılan durumlarda infaza başlanamaz ve başlanmışsa infazın durdurulması gerekmektedir.

1.4.İnfazın Amacı

İnfaz hukukunun, tarihsel değişiminde üç amaca yönelidipi görülmektedir.Öncelikli olarak toplumun suçtan korunması amacı bulunmaktadır. Diğer taraftan suçlu bireyin suçunun karşılığının kendisine ödettirilmesi amacı bulunmaktadır. Son olarak suçlu bireyin ıslah edilmesi ve toplumsal yaşama döndürülmesi amacı bulunmaktadır.

İslah, herşeyden önce şahsın yeniden suç işlemekten caymasını sağlamayı amaçlamaktadır. Ceza bir taraftan suç işleyen bireyin tekrar suç işlemesini önlemekte diğer taraftan uygun suçları işlemeye tevessül edenleri korkutarak, caydırmakta, suçu önlemektedir. Birinci durumda özel önlemeden bahsedilirken, ikinci durumda genel önlemeden bahsedilecektir. İslahta bir başka amaç, kamu otoritesi gözetiminde uygulanacak bir programla bireyin mahkumiyet sonrasında yeniden toplumla buluşturulacak düzeye getirilmesidir.³²

²⁹ İlhan Üzülmöz, **Yeni Ceza Kanunu'nun Sisteminde Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi**, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. X, S. 3-4, 2006, S. 203-235

³⁰ Ereme, Cez Usulünde Kesin Hüküm, (Erişim Tarihi: 11.10.2019, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/339/3479.pdf>)

³¹ Abdulkadir İlhan, **Tutuklama ve Tutuklama Süreleri**, Anayasa Mahkemesi Yayınları, (Erişim Tarihi: 11.09.2019 <https://www.anayasa.gov.tr/media/3657/ilhantutuklama.pdf>)

³² Adem Çimen, **Ceza İnfaz Kurumlarında Sosyalleşme ve İslah İlişkisi**, Çukurova İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 15, Sayı 2, S.159-188

1.4.1. Yeniden Sosyalleştirme Amacı

Sosyalleşme³³, suç işlemenin karşılığı olarak cezalandırılan, sosyal yaşamdan alınan bireyin cezasını tamamladıktan sonra toplumsal yaşama, bu defa suç işlemeden yaşayabilecek olgunlukla katılımının sağlanmasını amaçlamaktadır.

Dolayısıyla eğitimden farklı olarak, suç kavramından uzaklaşması, toplumsal düzenle uyumlu yaşam sürmesini anlatmaktadır. İnfaz mekanizması ise bu sosyalleşmeye katkıda bulunan bir programın uygulanmasını gerektirmektedir. Bu açıdan bakıldığında infaz bir terapi süreci olmakla beraber, salt klinik sağaltımı amaçlamamaktadır. Önemli olan bireyin kanunlara uygun yaşama olarak belirlenen bir düzeye getirilmesidir.

Aydınlanma Çağı ile birlikte ıslah, insanın eylemlerini akıllıca gerçekleştirmesi ve somut göstergesi olarak diğer insanları hesaba katarak toplumda yaşaması olarak kabul edilmiştir.³⁴

Tretman olarak isimlendirilen iyileştirme, terapide nihai amaç, bireyin toplumsal yaşamın yüklediği sorumluluklara katlanma konusunda kararlı hale getirilmesidir. 19. yy'da bazı ülkelerin anakanunlarına da geçen bu süreç, cezaların belirlenmesi aşamasında bireyin tekrar topluma döneceğinin hesaba katılmasını devlete sorumluluk olarak yüklemektedir.³⁵ İslahın anakanunlarda güvence altına alınmasına yönelik örnekler günümüzde yaygınlık kazanmıştır. Birçok ülke anakanunsı, suçlu bireyin ıslahına yönelik hükümlere yer vermektedir.³⁶

İslah literatürde ve uygulamalarda topluma yeniden kazandırma olarak da tanımlanmaktadır. Bu kavram ıslahtan daha kapsamlı, terminolojik bir alanı ifade etmektedir ve uluslararası hukuk alanında da yer bulmaktadır. Öyle ki kamu güvenliği veya suçun karşılığını ödettirerek kamu vicdanını teskin etme gibi amaçlarla çatışması durumunda, topluma yeniden kazandırma amacının yeğleneceği belirtilmektedir.³⁷

Bu gelişmeler, ıslah olarak toplumsal yaşama dönme sürecinin bireye "hak" olarak tanındığını göstermektedir. Başka bir deyişle ıslah olma hakkı, insan hakları kataloğunda, yeni bir hak olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsan olma bilinç ve erdemini kaybettiren ve tahliye sonrasında suç işlemekten başka becerisi olmayan birey profili üretmekten kaçınılmaya çalışılmaktadır. Bu da hapisane şartlarının

³³ Anthony Giddens, *Sosyoloji*, Çeviren Cemal Güzel, Kırmızı Yayınları, İstanbul, 2008, s.43-45

³⁴ Charles Nauert, *Avrupa'da Hümanizma ve Rönesans Kültürü*, Çeviren Bahar Tırnakçı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2011, s.101-104

³⁵ Norman Hampson, *Aydınlanma Çağı*, Çeviren Jale Parla, İstanbul, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, s.27

³⁶ Mehmet Kurt, *Cezaların İnfazı ve Ceza İnfaz Kurumlarının Sorunları*, Adalet Yayınları, Ankara, 2007, s. 44

³⁷ Helmuth Kury, *Almanya'da Ceza İnfaz Pratiği ve Sorunları* Çeviren Nezih Pala, Başkent Üniversitesi Yayını, Ankara, 2001, s.10-12

özgür insanların kendilerini geliştirebilecekleri şartlara yaklaştırılmasını gerektirmektedir. Bu amaca yöneldiği sürece bireyin, infaz sistemi tarafından desteklenmesi gerekmektedir. Danışmanlık, meslek edindirme, mesleki ve genel eğitim kursları gibi faaliyetlerle infaz ortamının geliştirilmesi beklenilmektedir.

1.4.1.1. Uluslararası Alanda Yeniden Sosyalleştirmenin Dayanakları

İnfazın ıslah ve yeniden topluma kazanırmayı amaçlayan terapik niteliğinin kabul edilmesinde önemli uluslararası düzenlemeler yapılmıştır. 1957 yılında **Hükümlülere Muamelede Uyulacak Asgari Esaslara Yönelik Birleşmiş Milletler Sözleşmesi** kabul edilmiştir.

Sözleşmede hapis cezasına mahkum edilenlerin, tahliye sonrasında, kanunlara uymakta cebrinmeyen ve kendilerine yetebilen, yaşama bilinçleri oluşan bireyselleşmeye yönlendirilmeleri tavsiye edilmektedir. Bireyin kendisine saygısının artırılması ve sorumluluk sahibi olması gibi özel amaçlar da eklenmektedir. Bu amaca yönelik olarak bireye dini, akademik, mesleki, sanatsal ve sportif becerilerini geliştirme fırsatı sağlayan eğitimler konusunda şartlar sağlanması öngörülmektedir.

Konu Avrupa Konseyi'nin de gündemine girmiştir. 1987 yılında **Avrupa Hapishane Kuralları** isimli bir karar yayınlanmıştır. Kararda, Tretman Amaçları olarak isimlendirilen bir dizi ilke belirlenmiştir. Buna göre infazın temel amacı, bireyin toplumsal yaşamda yeniden ve daha güçlü yer almasının sağlanmasıdır. Bunun içinde hapishane şartlarının yardımcı olması gerekmektedir.³⁸

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nde 2006 tarihli tavsiye kararında,Avrupa Hapishane Kuralları belgesinin 6. maddesinin altını çizmiş ve hapsi cezası alanların mutlaka toplumla yeniden karşılaşacaklarına ve hapishane sistemininbunu sürekli hesaba katması gerektiğine dikkat çekmiştir.³⁹

1966 tarihli **BM Medeni ve Haklar Sözleşmesi**'nde kendilerini yeniden toplumsal yaşama hazırlama amacı öngörülmüş, yeniden topluma kazandırma için gerekli şartların sağlanmasının bireyin talep edebileceği, devletin sunmakla zorunlu olduğu bir hak olduğu vurgusu yapılmıştır.⁴⁰

³⁸ TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu **AK Bakanlar Komitesinin Avrupa Hapishane Kuralları Başlıklı Tavsiye Kararı, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Avrupa Hapishane Kuralları Başlıklı (87) 3 Numaralı Tavsiye Kararı**, (Erişim Tarihi: 1.9.2019: [https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/281bb1--Avrupa-Konseyi-Bakanlar-Komitesinin-%E2%80%9CAvrupa-Hapishane-Kurallari%E2%80%9D-Baslikli-\(87\)-3-No%E2%80%99lu-Tavsiye-Karari.pdf](https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/281bb1--Avrupa-Konseyi-Bakanlar-Komitesinin-%E2%80%9CAvrupa-Hapishane-Kurallari%E2%80%9D-Baslikli-(87)-3-No%E2%80%99lu-Tavsiye-Karari.pdf))

³⁹ Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği'nin Ortak Programı "Türkiye'de Model Hapishane Uygulamalarının Yaygınlaştırılması ve Hapishane Reformunun Desteklenmesi Projesi", **Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Ceza İnfaz Alanındaki Tavsiye Kararları**, (Erişim Tarihi: 13.11.2019, http://www.cte.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/1982019151705tavsiye_kararlari.pdf)

⁴⁰ Çalık, **Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Sözleşmeleri Kapsamında İnsan Haklarının Korunması**, (Erişim Tarihi: 22.09.2019, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/266495>)

1.4.1.2. Türk Hukukunda Yeniden Sosyalleştirmenin Dayanakları

5275 sayılı kanun, yeniden sosyalleştirme kavramı yerine, iyileştirme terimini kullanmakta ve bu amaca yönelik programlardan bahsetmektedir. Hükümlü bireyin geçmişi, suçta iten nedenler, sabıka kayıtları yanında fiziksel ve ruhsal nitelikleri dikkate alınmaktadır. Bunların yanında bireyin ıslah olmaması durumunda toplum için yaratılabileceği risklere dikkat çekilmektedir. Bu düzenlemelerle birlikte infaz sistemimizde eğitim ve psiko-sosyal amaçlı hizmet servisleri oluşturulması gündeme gelmiştir. Kanunun bahsettiği düzenlemelerin hayata geçirilmesi için hazırlanan ***Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük***'te bu birim ve servislerin hükümlünün hapishanene girdiği andan tahliye olduğu ana kadar çalışmalar yapacağını öngörmektedir. Tüzükle gelen bir yenilik de söz konusu servislerle hizmetin yürütülmesinde söz konusu birim ve servislerle yetinilmeyeceği, kamu kurumları, meslek örgütleri, sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapılmasının önerilmesiir.

1.4.2. Önleme Amacı

Islahla birlikte ele alınan önleme amacıyla, bireyin tekrar suç işlemekten vazgeçirilmesi anlamı taşıdığı gibi uygun suçları henüz işlememiş bireylerin, suç işlemekten vazgeçirilmesi için dikkatlerinin çekilmesi fonksiyonu da öne çıkarılmaktadır. Bu anlayışa göre ceza, bu kategori için, suç işlemesini önleyen bir tehdit niteliği taşımaktadır. Hapishanede tutulma birey için suç işlemeyeceği bir döneme karşılık gelmektedir. Burada önemli olan nokta, bireyin hapishanede bulunduğu sırada fiziksel olarak zaten suç işlemesinin mümkün olamayacağını kabulüyle birlikte, suçluluk halinin vurgulanmasıdır. Hapishane ortamında bireyin kurallara uymaması, görevli ve hükümlülere karşı farklı türlerde suçlar işlemeye kalkışmasından bahsedilmektedir. 5275 Sayılı Kanun, genel ve özel amacın birlikte gözetileceğini belirtmektedir. Temel yarar, hapishane dışındaki toplumun korunması olduğu kadar bireyin hapishane ortamının da suçtan korunmasının sağlanmasıdır.⁴¹

1.4.3. Temel İlkeler

İnfaz sürecinde çerçeveyi belirleyen ilkeler bulunmakta ve bunlar, temel nitelikte kabul edilmektedir. Gerek literatür ve gerekse mevzuattan kaynaklanan bu temel ilkeler ile infazın yürütülmesi icap etmektedir.

⁴¹ Murat Engin, ***Suçü Önleyici Tedbirler Bağlamında Ceza İnfaz Kurumlarında Çalışma ve Eski Hükümlü İstihdamı***, Çalışma İlişkileri Dergisi, Temmuz 2012, Cilt 3, Sayı 2, (Erişim Tarihi: 5.8.2019: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/308022>)

1.4.3.1. Kanunilik İlkesi

Kaynağını 1982 Anayasası'nın 38. maddesinden alan, suç ve cezaların kanuniliği ilkesi, infaz hukuku açısından, mahkumiyetin sonuçlarını da kapsayacak biçimde, temel ilke niteliği taşımaktadır. Bu ilkeye göre infaza ilişkin kural ve uygulamalar kanunlarla düzenlenmek ve kanunlara dayanmak zorundadır. Hükümlü dahi olsa, insan hakları bağlamında ele alınmak zorunda olan bireyin cezaevş şartlarının da yine kanunlara dayalı olarak belirlenmesi zorunluluğu bulunmaktadır.

1.4.3.2. Derhal Uygulama İlkesi

Birey hakkında verilen mahkumiyet kararının bekletilmeksizin infaz edilmesi, adaletin geciktirilmemesi ilkesinin bir görünümü olarak kabul eilmektedir. Ancak modern hukukta mahkumiyetin infazının insanileştirilmesi anlayışının gelişimine bağlı olarak, infazın ertelenmesi uygulaması önem kazanmıştır. İnfaz ertelenmesi özellikle belirli bir süre sonunda infazdan tamamen vazgeçilmesi sonucunu doğurduğunda dikkat çekicidir.

Türk Hukukunda da yer alan infazın ertelenmesi, belirli bir süre içinde bireyin suç işlememesi, toplumsal yaşama katılımında sorun olmadığının görülmesi durumunda, infazın tamamen gerçekleşmemesi sonucunu doğurmaktadır. Hastalıktan dolayı infazın ertelenmesi durumu bir kenara bırakılırsa birey, infazın ertelendiği süre içinde toplumsal yaşam içinde hayatını sürdürmekte ama ıslah olmadığının belirlenmesi durumunda hapisanene girme riski altında, baskısıyla muamele görmektedir.

İnfazın ertelenmesi uygulamasının gerekçelerinden biri de hızlı ve kaliteli kabul edilemeyecek bir koşuşturmadan dolayı gerçekleştirilecek mahkumiyetlerin önlenmesidir.

1.4.3.3. Süreklilik İlkesi

İnfaz, mahkumiyet kararında belirtilen ceza süresi içinde gerçekleşmekle birlikte, tek seferde gerçekleşmesi icap eden bir işlemdir. Dolayısıyla ilkesel olarak, infaza ara verilmesi, taksitler halinde icra edilmesi, mücbir sebepler dışında mümkün değildir. Ancak infaz sisteminin kanunla belirtilen ve sağlanan şartlarında, belirli bölümlerinin, gece hapisanede geçirilmesi gibi usullerle gerçekleştirilmesi mümkündür.

1.4.3.4. İnsancılık İlkesi

İnsanilik çağlar boyunca bireylere yönelik tüm eylem ve işlemlerin temelinde olması icap eden bir unsur kabul edilmiştir. Normal toplumsal ilişkilerde kurumların, bireylerin göstermesi icap eden bu anlayış, infaz sisteminde de öncelikli kabul edilmektedir.

Cezaevi şartlarında bile insan haklarından tamamen soyutlanamayan ve insanca muamele görmesi icap eden bir konumlandırma söz konusu. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne göre hapisane şartlarında birey, kötü muameleye, işkenceye, onur kırıcı davranışlara, sunulan kamu hizmetlerinden adil biçimde yararlanmaya yönelik haklara sahiptir. Sözleşme bu hakların korunmasına ve birey tarafından talep edilmesine yönelik işlem ve uygulamalarda daha fazla hassasiyet gösterilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır.

1.4.3.5. Alenilik İlkesi

İnfaz süreci ve şartlarının onuz olmaz unsuru olarak, infazın icra edileceği mekan da önemli kabul edilmektedir. İnfaz, kanunive evrensel şartları önceden belirlenmiş, sağlanmış ve hapisane niteliği taşıyan, hapisane olarak belirlenmiş mekanlard gerçekleştirilebilir.

İnfazın, hüküm verildikten sonra sadece hükümlü birey için ve sonradan belirlenmiş, hapisane niteliği taşımayan mekanlarda gerçekleştirilmesi mümkün değildir. Hapisane olarak belirlenen mekanların, kanun tarafından ve ancak bilimsel nedenlerle başvuru tür farklılığı dışı gerekçelerle tanımlanmamış olması gerekir. Hapisane olarak ilan edilecek mekanların, cinsiyet farklılığı (kadın, erkek), yaş kategorisi (çocuk, genç, yetişkin), suçun derecesi (ağır, hafif hapis cezaları) gibi kriterler dışında; ırk, din, felsefi inanç, renk, sosyal köken gibi kriterlere göre belirlenmemiş olması gerekir.⁴²

1.4.3.6. İnfaz Sistemleri

Cezanın belirlenmesinde dayanak yapılan hükümde, cezanın infazının bilimsel ve teknik kriterlere göre tasnif edilmesi durumu da söz konusudur. Cezanın kavramsal karşılığının birebir sağlanmasının zorunlu görülmeiği durumlarda, örneğin hapis cezasının para cezasına çevrilmesi mümkün olabilmektedir.

Bunun yanında bir güvenlik tedbiri ile cezanın karşılanması da mümkündür. örneğin hapisane hapsinin bir bölümünün veya tamamının ev hapsine dönüştürülmesi yahut cezanın bir bölümünün veya tamamının bir işyerinde çalıştırılmak suretiyle çektirilmesi mümkündür.

Foucault, Hapishanelerin Tarihi isimli eserinde "azap", "hükümlünün bedeni" ve "azap, acı çektirmenin çekiciliği" başlıklarını kullanarak, tarihsel açıdan infazın, bedensel acı çektirerek hükümlü ile "ödeşme" olduğunu vurgulamaktadır. Ona göre tarihsel açıdan infaz sistemi sıkı otorite, disiplin altında, terbiye etmeye yönelmelidir.

⁴² Şule Erçetin, **Çocuk ve Suç**, Hegem Yayınevi, Ankara, 2006, s.51

Ancak tarihsel süreçte yer verilen terbiye, modern infaz sisteminin içermesi gereken ıslahın tam karşılığı değil, katı bir ceza çektirmenin aksamamasına yönelmiştir.⁴³

1.4.3.6.1. Topluluk Sistemi

Cezaevleri, 19 yy. öncesine kadar insan hakları bağlamında değil, toplumsal düzeyde, kamu düzeninin sağlanması için gerekli tecrit mekanları olarak kabullenilmiştir. Nitekim ilk hapisane kapul edilen 1596 yılında faaliyete geçen Amsterdam hapishanede temel uygulama, dilencilerin, evsizlerin, bulaşıcı hastalık taşıyıcıların ve akıl hastalarının suçlularla birlikte kapatıldıkları tecrit ortamlarıdır. Burada evsizlerin veya kimliğini ibraz edemeyenlerin bulunması dahi mümkündür. Bu uygulamaların temel amacı toplumun düzenini bozan unsurların toplumdan uzaklaştırılmasıdır.

Topluluk sisteminin ilk uygulamalarını daha vahim hale getiren, aslında kriminal olmayan bireylerin kriminal bireylerle, yaş farklılığı dahi gözetilmeden, kapalı ve gayri insani mekanlara kapatılmalarıdır. Bu mekanlarda beslenme, temizlik ve diğer insani şartların sağlanamaması sorun kabul edilmemiş bilakis ortamın gayri insaniliğinin suç işlemeye tevessül edecekler için korkutucu, caydırıcı olacağı düşünülmüştür. Ancak bu sistemin, kriminal olmayanları da suça yönelttiği görülmüştür. Üstelik şartların kötülüğü ile yozlaşarak tahliye olan bireyler; toplumdan kendilerini soyutlamakta ve suç işlemeyi bu şartlarda yaşamak zorunda kalmaktan sorumlututtukları toplumdan intikam almak için suç işleme kararlılığına dönüşürmektedirler.⁴⁴

1.4.3.6.2. Pensilvanya Sistemi

Amerika Birleşik Devletleri'nin koloni geçmişi, ilk göçmenlerin kurmaya çalıştıkları kolonyal sistemin ana karadan farklı uygulamalarını da gerektirmiştir. Kolonilere gelen ve henüz oluşmaya başlayan toplumsal yaşama suç işleyerek ağır darbe vurduğu kabul edilen bireylerin mutlak tecrit altında tutulması düşüncesi Pensilvanya Sistemini doğurmuştur.

Hapisane şartları mutlak tecriti sağlayan kurallardan mürekkep kılınmış, mahkumların geceleri ve gündüzleri tek karakter hücrelerde bulundurulması, diğer mahkumlarla temas etmemesi öngörülmüştür. Bu biçimde mahkumun suç işlediği için kendisinden nefret edeceği ve okumasına izin verilen tek kitap olan İncil'den etkilenerek ıslah olacağı kabul edilmiştir.⁴⁵

⁴³ Dilek Köse, *Bir Sosyal Bilimcinin Notları, Michel Foucault – Hapishanenin Doğuşu Kitap Değerlendirmesi*, <http://dilekkose.blogspot.com/2015/06/hapishanenin-dogusu.html>

⁴⁴ Tülin Günşen İçli, Öğün, *Türkiye'de Cezaevlerindeki Rehabilitasyon Faaliyetleriyle İlgili Sosyolojik Bir Analiz*, Adalet Bakanlığı Yayınevi, Ankara, 1999, s.17

⁴⁵ Wikipedi, *Pensilvanya Sistemi*, (Erişim Tarihi: 23.1.2020: https://tr.wikipedia.org/wiki/Pensilvanya_Sistemi)

1.4.3.6.3. Auburn Sistemi

Amerika Birleşik Devletleri'nin kolonyal geçmişinin bir başka ürünü olan Auburn Sisteminin temeli, mutlak tecritten vazgeçilmekle beraber mutlak disiplinin öngörülmesi esasına dayanmaktadır. Sistem karma olarak da isimlendirilmiştir. Mahkumlar geceleri hücrelerinde kalmakta, gündüzleri biraraya getirilmektedir. Ancak biraraya geldiklerinde, aralarında konuşmaları hatta birbirlerine bakmaları yasaklanmıştır.⁴⁶

1.4.3.6.4. İrlanda Sistemi (Dereceli Sistem)

Sistem, çalıştırılma ve iyi hal kazandırılması amaçlarına yönelik ve suçun ağırlığına göre koşulların belirlendiği bir rejim öngörmektedir. Mahkumların bir not düzeyine ulaşmaları ve aldıkları not ölçüsünde koşulların iyileştirilmesi esasına dayanmaktadır.

İrlanda Dereceli Sistemi olarak adlandırılan sistemde mahkumlar cezalarının ilk aşamasını geceligündüzlü kaldıkları hücrede geçirmektedirler. Gösterdikleri iyi hal onları önce çalışma, sınırlı ögürlük alanlarına alınma ve şartla salıverilme aşamalarına ulaştırmaktadır. Sistemin temel sakıncası; mahkumların idarece araçsallaştırılması, keyfi değerlendirmelerle bazı mahkumların kayırılmasına fırsat verilmesi olmuştur.⁴⁷

1.4.3.6.5. Yeni Sistem

Hapishane sistemlerinin geçirdiği evrimin son aşamasında, daha önceki aşamalardan sağlanan denyimler göz önünde bulundurularak, günümüz hapishane sistemi geliştirilmiştir.

Hükümlüler soyutlanarak geceleri hücrede bulundurulmakta, gündüzleri ise bir araya gelmelerine izin verilmektedir. Belirli aşamalarda iyi hal jkazanımları hakkında karar verilen hükümlüler seviyelerine göre farklı sistemlerde hapishanelere gönderilmektedir.

⁴⁶ Artuk, Hapis Cezalarının ve Cezaevlerinin Tarihi Gelişimi, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/272845> (Erişim Tarihi: 20.10.2019)

⁴⁷ Şenal Sarihan, **Cezaevi Gerçeği**, (I), Cumhuriyet, 13.1.2000, s.6

İKİNCİ BÖLÜM

2. CEZA İNFAZ KURUMLARI

Hürriyeti bağlayıcı cezaların gelişimi, eski çağlardan günümüze devam eden bir süreçtir. Nitekim Sümerler, Mısır ve Antik Yunan'da hürriyeti bağlayıcı cezanın varlığı görülmektedir. Ancak anılan dönemlerdeki hapsedme, kurala bağlı bir biçimde, belirli bir süreli cezanın infazı amacını değil, failin yargılanması ve infaza kadar el altında tutulması amacını gütmüştür. Bu durum, eski toplumların az gelişmiş olmasından ve iktidarın mutlak olmasından kaynaklanan, cismani nitelikli ceza fikrinden ileri gelmekteydi. Dolayısıyla, hapisane kurumu modern devlet içinde ortaya çıkan ve gelişen bir kurumdur.

Krallık dönemi Roma'da ortaya çıkan ilk hapisaneler olarak "Tullianum" denilen yapılar sayılmaktadır. Roma'da cezaevlerinin ve mahkumların sayısı, Hıristiyanlığın ortaya çıkışı ve toplumun yönelmesi sebebi ile Roma devlet düzeni tarafından cebri olarak hapsedilmeleriyle artmıştır. Kötüleştiren cezaevlerindeki bu durumda iyileşmeyle, Hıristiyanlık ininin resmi din kabulüyle olmuştur.

Katolik Kilisesi Ortaçağ başlarında din adamlarına yönelik hapisaneler kurmuştur. Uygulama, sivil kişileri de kapsayacak biçimde, 10. yy'dan itibaren genişlemiştir.

2.1. Modern Anlamda Cezaevlerinin Ortaya Çıkışı

Günümüz modellerine ulaşılmadan önce, eski çağlarda devletlerin hapisane olgusuna bakış açısı, oldukça acımasız uygulamalara sahne olmuştur. Ceza ve infaz sistemi toplumda düzeni korku üzerine inşa eden devletin, erkin gövde gösterisi alanı olarak kabul edilmiştir.

Cezaların önemli oranda kanuniliğe dayanmaması, infazın doğrudan bedensel şiddet ve vahşi eylemlerle gerçekleştirilmesi, tüm bu aşamaların aleni biçimde gerçekleştirilmesi modern öncesi devletlerin neredeyse tamamının benimsedikleri anlayışlarla uygulanmıştır.⁴⁸

Günümüz modern infaz sisteminin temellerinin kişiyi hapsedme, cezasını hapisanede çektirme ilkesine dayalı kurulan Bridewel Hapishanesi'ne dayandığı kabul edilmektedir. 1552'de açılan bu hapisanenin ardından diğer ülkeler de benzer uygulamalara geçmiştir. İnfaz sisteminin temeli, özgürlükten alıkoymaya dönüşmüştür.

1595'de açılan Amsterdam Cezaevi ise içerdiği çalışma programı ve birimleri ile modern cezaevlerinin temellerinin atıldığı yer kabul edilmektedir.

⁴⁸ Michel Foucault, *Büyük Kapatılma*, Çeviren: Işık Ergüden, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2000, s.33

Papalığa bağlı olarak 1703'te kurulan Saint Michele hapisanesi, genç mahkumların angarya metoduyla çalıştırılarak ıslah edilmeleri fikrine dayanan ileri bir uygulama kabul edilmektedir.

Çalışma karşılığında cüzi ücret ödenmesi, mesleği olmayan mahkumlara meslek öğretilmesi amaçlarının benimsendiği bir başka uygulama ise 1775'te açılan Gent Hapishanesidir.

2.2. Aydınlanma Dönemine Kadar Cezaevlerinin Durumu

Ortaçağ Avrupası siyasal, toplumsal ve ekonomik istikrarsızlıkların yoğunlaştığı bir dönem olmuştur. Ortayaçıkan sorunlar devletler içinde yoğun savaflara neden oldukça kamu düzenleri bozulmuş, bu durum ceza – infaz sistemlerinde yozlaşmaya neden olmuştur.

Bu dönem ceza ve infaz sistemi, ekonomik olarak kaynak ayrılmayan ve bürokratik mekanizma için ayak bağı görülen müesseselerde, bu özelliklere sahip bireylerin toplumdan soyutlanmaları mantığıyla ele alınmıştır.

Merkantilist model ise bu kötüleşmeden, yararlanmıştı. Çoğu angaryaya dayalı çalışma faaliyetleri için hapisaneler insan deposu olarak görülmüş ve kullanılmıştır. Savaşan devletlerin arka planda ihtiyacı olan işgücü hapisanelerden karşılanmıştır.⁴⁹

2.3. Cezaevlerini İyileştirme Girişimleri

2.3.1. Howard Modeli

John Howard, Bedford kentinde 1773'te yayınladığı eserinde gerek İngiltere ve gerekse Avrupa cezaevlerinin durumunu eleştirel olarak incelemiştir. Kısa bir süre sonra yayınladığı Penitentiary Act isimli kitabında ise dinsel eğitim, mesleki çalışma ve disiplinli tutukluluktan oluşan, üç unsurlu bir sistem önermiştir.

Howard cezaevlerinde olması gereken özellikleri şu şekilde sıralamıştır:

- 1- Güvenilir ve sağlıklı bina
- 2- Düzenli Denetim
- 3- Islah Programı
- 4- Dış Dünyadan Soyutlayan düzenli çalışma ve dinsel eğitim.

Bu dört özelliği taşıdığı iddia edilen ilk hapisane Bloucester Hapishanesisi olmuştur.

2.3.2. Bentham Modeli

Hapishanenin fiziki ve mimari yapısına dayalı bir sistem öneren Bentham'a göre, dairesel mimariye sahip hapisanede hücrelerin tamamı görevliler tarafından

⁴⁹ Sami Selçuk, *Beccaria'nın İnsanlığa Bildirisi*, İmge Kitabevi, Ankara 2004, s.28-34

gözelemlenebilmektedir. Bu mimaride mahkumlar birbirlerini görmemekte ve iletişim kuramamaktadır.

2.3.3. Amerikan Reform Çabaları

Amerika Birleşik Devletleri'nde 1820 yılında, Pittsburg'da açılan Batı Hapishanesi, "kefaretevi" olarak adlandırılmıştır.

Bu hapishanede de mimari düzenleme ile uygulama geliştirilmeye çalışılmış, bina yıldız biçiminde inşa edilmiştir.

Bu sistemde yine mahkumun suçluluktan ve yaptıklarından pişman olması amacı öne çıkarılmıştır.⁵⁰

⁵⁰ Feridun Yenisey, *İnfaz Hukukunun İnsan Hakları Yönü, İnfaz Hukukunun Sorunları*, Goethe – Institut ve Başkent Üniversitesi Yayını, Ankara 2001, s.102-110

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRK CEZA İNFAZ KURUMLARI

3.1. Osmanlıda Hapishaneler

Osmanlı, hapishaneleri zindan olarak adlandırmış ve ilk hapishaneleri kalelerin mahzenlerinde kurmuştur. Bu bölümlerde genellikle askeri şahıslar, esirler ve kaleye yakın kentin, kasabanın kadısının hükmüyle hapis cezası alanlar tutulmuştur.

Modern anlamda ilk hapishane ise 1832 yılında açılan Sultanahmet Cezasıdır. Bu süreçte, 1838 yılında ilk ceza kanunnamesi yayınlanmıştır.

1919 yılında İstanbul işgal edildiğinde kentin yönetimini üstlenen İngiliz ordusu, hapishanelerin denetimini yapmak için bir komisyon kurmuş ve komisyonun hazırladığı rapora istinaden bir takım düzenlemeler yapılmıştır.

1858 Ceza Kanunnamesi ile suç tipine göre (kabahat, cünha, cinayet vb) ayrımlar esasına göre hapis tipleri belirlenmiştir. Kadınlara yönelik ilk hapishanede bu dönemde, Sultanahmet Hapishanesi'nin bir bölümü olarak açılmıştır.

1879 tarihli İnfaz teşkilatı kanunu ile (Mehakimi Nizamiyenin Teşkilatı Kanunu Muvakkat) ilk defa hapishane disiplin ilkeleri belirlenmiştir.

2. Abdülhamit tarafından başlatılan bürokratik reformlar hapishaneleri de kapsamıştır. Bu aşamada hapishanelerin mimari, yönetim ve disiplin çalışmalarını belirlemek üzere komisyonlar oluşturulmuş ve hazırlanan reformlar hayata geçirilmeye çalışılmıştır. Hapishanelerin yönetimi içişleri bakanlığına bırakılmıştır. Bu süreçte dikkat çekici bir yenilikte hapishaneler ile tutuklevlerinin ayrı ayrı ele alınmasıdır.

Mahkumlara yönelik önemli bir düzenlemede, 2. Abdülhamit'in hapishane bahçeleri kurması ve mahkumların bahçecilikle meşgul olmalarını istemesidir. Bu dönemde önemli bir projede şimdiki F tipi cezaevlerinin ilk örneği olan, hapishanenin tamamının hücrelere ayrıldığı bir bina inşa edilmesi girişimidir. Ancak kaynak yetersizliği ileri sürülerek İttihat ve Terakki tarafından proje sonlandırılmıştır.

Hapishanelerin idaresi 1911 yılında kurulan genel müdürlüğe bağlanarak müstakil hale getirilmiştir.

1916 yılında bir Alman uzmandan hapishaneleri teftiş etmesi talep edilmiş ve alınan rapora istinaden düzenlemeler yapılmaya çalışılmıştır. Bu rapordaki öneriler hayata geçirilerek, Anadolu'da çok sayıda hapishane açılmıştır.⁵¹

3.2. Cumhuriyet Dönemi

⁵¹ Yasemin Saner Gönen, *Osmanlı İmparatorluğunda Hapishaneleri İyileştirme Girişim, 1917 Yılı, Hapishane Kitabı*, Editör: Emine Gürsoy Naskali Altın Kitabevi, İstanbul, 2005, s. 173-181

3.2.1. Genel Olarak

1923 yılında Cumhuriyet'in kurulması ile başlayan kanunlaştırma ve reform sürecinde gerek ceza kanununda ve gerekse infaz mevzuatında önemli düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. 1926 yılında, 765 sayılı Türk Ceza Kanunu yürürlüğe girmiş, hapisaneler İçişleri Bakanlığında alınarak, Adalet Bakanlığına bağlanmıştır.

1926-1950 arası dönemde hapisanelerin ve ıslah sisteminin Osmanlı'dan devralınan yapıların ve ilkelerin sürekli iyileştirilmek kaydıyla sürdürüldüğü görülmektedir. 1950 sonrasında ise A, A1, A2, A3, B ve C tiplerinde hapisaneler yapılmaya ve hizmete alınmaya başlanmıştır.

3.2.2. İnfaz Kurumlarında Sınıflandırma İlkeleri

İnfaz kurumları, farklı kriterler çerçevesinde tasnif edilebilmektedir. Kullanılan kriterler çerçevesinde yapılan sınıflandırmalar şu şekildedir:

İnfaz Rejimi	Kapalı - Açık
Yaş / Cinsiyet	Erkek, Kadın, Çocuk
Hükümlülük / Tutukluluk	Hükümevi , Tutukevi
Görevli Personel	Teşkilâtı Tam Olan, Tam Olmayan
Mimarî Tip	Tip Projeli – Bağımsız Projeli
Güvenlik Standartları	Yüksek / Normal / Az

3.2.3. 5275 Sayılı Kanun İcabi İnfaz Kurumlarında Sınıflandırma

5275 Sayılı İnfaz Kanunu'na göre infaz kurumları; kapalı, açık infaz kurumları ile çocuklara yönelik eğitim evleri olarak ayırma tabi tutulmuştur. , Kurumlar kendi içlerinde de güvenlik seviyeleri, cinsiyet ve yaş kategorilerine göre sınıflandırılmıştır.

3.2.3.1. Kapalı İnfaz Kurumu

Kapalı infaz kurumları, bina dahilinde ve haricinde güvenlikleri sağlanmak üzere görevliler bulundurulmuş yapılardır. Bu hapisanelerin bir başka özelliği de teknolojinin bütün olanaklarından yararlanılarak sağlanmış güvenlik ekipmanlarıdır.

Hapishaneden kaçışların, firarların olmaması önemli kabul edilen amaç olarak kabul edilmekte ve buna yönelik olarak sıkı güvenlik tedbirleri alınmaktadır. Firar durumunda öldürme ve yaralama yoluyla engelleme yapılması söz konusudur.

Kapalı infaz kurumlarının üniteleri içinde de güvenlik tedbirleri uygulanmakta, Türk infaz sisteminde kapalı infaz kurumları genel tip kabul

3.2.3.1.1. Tip Ceza İnfaz Kurumları

Genel ve az hükümlü kontenjanlara sahip (24 kişi) ünitelerden yada ünitelerin bir araya getirilmesinden oluşan infaz kurumları "A" tip olarak kabul edilmektedir. Bu

infaz kurumlarında az güvenlik tedbirleri uygulanmaktadır. Hükümlülerin aldıkları ceza sürelerine bakıldığında, ortalama ceza süresinde hüküm giyenlerin bu kurumlara kabul edildiği görülmektedir.

A tip infaz kurumları alan büyüklüklerine göre rakamlarla sınıflandırılmaya tabi tutulmuştur. Ülkemizde A tip infaz kurumlarının alan büyüklükleri ve kapasite tanımındaki kullanılan rakamları A1, A2 ve A^olarak kabul edilmiştir.

A tipine kabul edilemeyecek, uzun süre hapis cezası alan hükümlüler, normal güvenli ve ilkine göre, sosyal mekanları da kapsayan, karma ünitelerden oluşan, "B" tipi infaz kurumlarına kabul edilmektedir. Bu infaz kurumlarında kontenjanlar genellikle 5 ve katları olarak belirlenmektedir.

Ağır ceza hükümlülerinin kabul edildiği "C" tipi infaz kurumları ise ilk ikisine göre daha kapsamlı ve işlevsel, çok sayıda ünitelerden oluşan yapılardır ve 165 ile katlarında kontenjana sahiptir. Güvenlik durumu yüksek kabul edilmektedir.

Ünitelerin ötesinde, aslında küçük cezaevlerinin bloklar halinde bir araya gelmesinden oluşan infaz kurumu yapıları ise "D" sınıfı kabul edilmektedir. Ülkemizde bu infaz kurumları, Denizli ve Diyarbakır ; 2 tanedir.

E tipi kapalı infaz kurumları; 350 tutuklu ve hükümlü kapasiteli iken, yatak sayısının artırılması ile kapasitesi 600'e çıkarılan normal güvenli, betonarme binalardır.

Ülkemizde, yüksek güvenli kapalı cezaevleri olarak karşımıza çıkan F tipi kapalı cezaevlerinin yapım süreci, 1998 tarihinde projelerinin tamamlanması ile başlamış, 1999 yılında ihaleleri yapılarak 6 adet hapisane, 19 Aralık 2000 yılında hizmete alınmıştır. Bu cezaevleri, 59 adet tek kişilik ve 103 adet de 3 kişinin kalabileceği odadan oluşmaktadır. Tek mahkumun kalabildiği odalar 10, üç mahkumun birlikte kalabildiği odalar 50 m2 alana sahiptir. F tip kapalı cezaevlerinde iş yurdu, kütüphane ve atölye gibi tesisler de bulunmaktadır. 937 Belirtmek gerekir ki, F tipi cezaevleri kamuoyunda özellikle 1 ve 3 kişilik odalarda kalmanın, mahkûmların ruh ve beden sağlığını olumsuz etkileyeceği endişesiyle eleştirilmektedir.

Avrupa Konseyi İşkenceyi Önleme Komitesi, yoğun tecritin mahkûmları kronik rahatsızlığına yol açacağını, bunun insanlığı dışı olduğunu belirtmektedir. Kararlarında, ortak alanlarda, yürüyüş mesafesinin 10 metre kalması eleştirilmiştir. Duvar yüksekliği de eleştiri konusu yapılmıştır.

Adalet bakanlığı duvar yüksekliklerinin firrları engellemek için bu yükseklikte olduğunu savunmuştur.

H tip c1980 ve 90'lı yıllarda oda sistemine göre inşa edilen 500 kişi kapasiteli H tip infaz kurumları oda sistemi ile mimarilendirilmiştir. 300 odadan oluşan mahkûmlar bölümünün 200 odası tek kişilik olarak ayrılmıştır.

Bu kurumlar 2 katlı olarak, 2 bloktan oluşmakta ve bünyesinde yemekhane, mutfak, mescit, konferans salonu, ziyaret yeri, çamaşırhane, berber, hamam ve jandarma için ayrı bölüm içermektedir.

İlçe yerleşimleri için belirlenen infaz kurumları ise K-1 olarak tanımlanmıştır. Bu kurumların 40-50 kişi içinde kapasitesi ve ortalama 4 koğuşu bulunmaktadır. Koğuşlarda havalandırma bölümleribulunmaktadır.

Kadınlara ve çocuklara yönelik üniteler (koğuşlr) bulunan infaz kurumları K-2 olarak isimlendirilmektedir. Bu kurumlar, K-1 infaz kurumlarının kadın ve çocuklar için ayrı ayrı koğuşlar eklenmesiyle ortaya çıkarılmaktadır. Bunlarda da her koğuşun kendi havalandırma bölümleri bulunmaktadır.

Ülkemizde orta güvenlikli infaz kurumları için L tip olarak adlandırılan infaz kurumları ortaya çıkarılmıştır. Bu kurumlar kapasitelerine göre rakamsal tasnife tabi tutulmaktadır. Ortalama 200-250 arası kapasitede olanlar L-1 olarak isimlendirilriken, 450-500 kişilik kapasitede olanlar L olarak adlandırılmıştır.

BU infaz kurumlarının hücre, koğuş ve sosyal hizmet birimleri bakımından diğer tüm tiplerin karması olduğu söylenebilir.

Bu tiplerin dışında kapasiteleri 350-400kişi olarak belirlenen ve genelde 10-14 aerası koğuşta 10-20 kişinin kaldığı M tip infaz kurumları ortaya çıkarılmış durumdadır.

3.2.3.1.2. Bağımsız Tip İnfaz Kurumları

Tip projelerle inşa edilmeyen infaz kurumları birbirlerine banzemeyen nitelikleri nedeniyle bağımsız tip olarak adlandırılmaktadır. Bu infaz kurumları aslında eski tarihli ve dönemin gereklerine göre inşa edilmiş infaz kurumlarının günümüzde de kullanılabilmesi için gerekli tadilat, tamirat ve modernizasyonu ile ortaya çıkmıştır.

a Yüksek Güvenlikli İnfaz Kurumları

Gerek mahkumiyet tür ve süreleri ve gerekse başka kurumlarda haklarında yapılan gözlemlere, verilen kararlara istinaden güvenlik tedbirlerinin yoğun olduğu kurumlarda tutulmaları gereken hükümlerin bulunduğu kurumlardır.

Mahkumlar içinde, mahkumlar ve görevliler içinde güvenlik tedbirleri sıkı biçimde uygulanmaktadır. Ancak nihai olarak firarın önlenmesi sağlanmaya çalışılmakta, teknoloji den ve mekanizasyondan yoğun olarak yararlanılmaktadır.

Bu ktegoride bulunan infaz kurumlarının önemli kabul edilensi F tip infaz kurumlarıdır. Kamuoyunda da sık sık gündeme gelen F tip infaz kurumları güvenliğe azami derecede dikkat edildiği kurumlar kabul edilmektedir.

Yüksek güvenlik tedbirleri başta infaz görevlileri ; kurumu giren herkesin istisnasız uymak zorunda oldukları kurallarla karşılandığı kurumlar olarak kabul edilmektedir. Hatta girmek isteyen kişilerin yasalardan kaynaklanan hak ve

yetkilerinin önemli kısmı giriş-çıkışlarda kısıtlanmaktadır. (örneğin avukatların göz ve el taramasını alan dijital cihazlar, mesleki yetki ve masuniyetin istisnası kabul edilmektedir.) Bu infaz kurumları içeride ve dışarıda askeri görevlilerin de aralarında bulunduğu, yoğun kolluk korumasına tabiidir. İçerdikleri risk profili nedeniyle genellikle meskun mahallerden uzakta inşa edilmektedirler. Sadece binalara değil bu kurumların arazilerine yaklaşması dahi özel izin ve kurllara bağlanmıştır.⁵²

F tip, yüksek güvenlie sahip infaz kurumlarında kalmaları öngörülen mahkumlar 5275 sayılı Kanun'da tanımlanmıştır. (m. 9-2) nın

Ağırlaştırılmış mebbet cezası hükümlüleri, terör suçları hükümlüleri, örgüt suçları hükümlüleri, narkotik suçlarından hüküm giyenler ve insalık suçları işleyenlerin cezalarının bu kurumlarda infaz edileceği belirtilmiştir.

b-Kadınlara Yönelik Kapalı İnfaz Kurumları

Sadece kadınların kalabildi kadın infaz kurumlarında sadece kadın infaz görevlileri bulunmaktadır. Tarihsel olarak erkeklere göre daha yakın zamanda gündeme gelen kadın infaz kurumlarının geçmişi 19. yy başlarına gitmektedir.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından hazırlanan **Avrupa Hapishane Kurallarını Belirleyen 2 Numaralı Tavsiye Kararı** ile günümüzde ülkler için zorunlu hale getirilmiştir.

Aynı zorunluluk, Birleşmiş Milletler'in **Hükümlülerin İslahı İçin Asgari Standart Kurallarını Belirleyen 8 Numaralı Kuralı'** ndada bulunmaktadır. Ülkemizde 5 kadın infaz kurumu bulunmaktadır. Bu kurumların infazla birlikte, ıslah ağırlıklı programlar uygulayacağı, eğitim ve meslek edindirmeye yönelik faaliyetlere yer verileceği 5275 sayılı Kanun'da belirtilmiştir. Kadın infaz kurumlarının müstakil olarak yapılamaması durumunda mevcut infaz kurumlarına kadınlara yönelik üniteler eklenmesi söz konusu olmaktadır.

Kadınlarla birlikte çocuklara yönelik infaz kurumları da gerek meulusal gerek uluslararası mevzuatta özel olarak ele alınmaktadır.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun **Çocuk Adaletinin İcrasına Dair Birleşmiş Milletler Minimum Standart Kuralları'na (Pekin Kuralları)** göre çocukların ayrı tutulma zorunluluğu belirtilmektedir.

Avrupa Hapishane Kuralları'na göre çocuk cezaevlerinde kalmaları öngörülenler için 18 yaş sınırı bulunmaktadır.

Ülkemizde Ankara, İstanbul Maltepe ve İzmir'de çocuk ve gençlik kapalı infaz kurumu bulunmaktadır.

⁵² Şener Aksu, **Otorite-Yaşamaları İlişkisinde Hapishanenin Yeri, Hapishane Kitabı**, Editör: Emine Gürsoy Naskali-Hilal Oytun Altun, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2005, s. 59 - 68

c-Gençlik Kapalı İnfaz Kurumları

Mevzutta, (5275 sayılı Kanun m. 11) infaza başlandığı tarihte 18 yaşından büyük, 21 yaşından küçük mahkumların genç kabul edilmeleri ve kendilerine yönelik infaz kurumlarına alınmaları öngörülmüştür.

Ülkemizde gençlik infaz kurumları, çocuk infaz kurumlarıyla birlikte inşa edilmiştir ve halihazırda 2 infaz kurumu, gençlik infaz kurumu olarak hizmet vermektedir.

Gençlere yönelik infaz kurumlarının infaz hukuku ve ceza politikalarında özel önemi bulunmaktadır. Yetişkinlik öncesi bu dönemde bireyin gerek suçtan uzak bir hayat sürmeye yönelltilmesi gerekse toplumsal yaşama ayak uydurabilmesi için yetilerin kazandırılabilmesi açısından bu kurumlar önemlidir.

3.2.3.2. Açık Ceza İnfaz Kurumları ve Türleri

Kapalı yerde tecrit edilerek insanların tahliye sonrası toplumsal hayata hazırlanamayacağına yönelik tespitler, açık infaz kurumlarının açılmalarının temel gerekçesidir. Bu infaz kurumları, normal yaşama en yakın koşullarda cezanın infaz edilmesini amaçlayan kurumlardır.

Bu kurumların temel amacı infazdan daha ağırlıklı olarak ıslahın ele alınmasıdır. Öyle ki kurumlarda güvenlik tedbirlerine başvurulmamaktadır.

mesleki eğitim ve işlerin yoğun olarak programlarında yer aldığı açık infaz kurumlarında çalışma zorunlu tutulmaktadır. Farklı iş kollarında çalışan hükümlülerin üretimlerinden elde edilen kazançların belli bir bölümü kendilerine verilmektedir.

50 civarında sayıya sahip açık infaz kurumlarının eğitim ve çalışma programlarında görev almak üzere eğitimciler ve uzmanlar, ustalar personel olarak istihdam edilmektedir.

Hükümlülerin ilk defa hükm giymeleri ve infaz süresinin 2 yıldan az olması temel koşul niteliğindedir.

3.2.3.2.1. Hükümlülerin Doğrudan Açık İnfaz Kurumlarına Alınması

5275 sayılı Kanun'a istinaden 2012 yılında çıkarılan yönetmeliğe göre hükümlülerin açık ceza evlerinde kalabilme koşul ve standartları belirlenmektedir.

Açık Ceza İnfaz Kurumlarına Ayrılma Yönetmeliği'nde, doğrudan alınacak hükümlüler; terörden dolayı hüküm giyenler, suç örgütlerinden dolayı hüküm giyenler, cinsel suçlardan dolayı hüküm giyenler hariç ; , 3 yıldan fazla, 5 yıldan az hapis cezası alan hükümlülerdir.

Ayrıca İcra İflas Hukuku kaynaklı hapis cezası alanlar, da doğrudan açık ceza evlerine alınmaktadır. Bu sistemde dikkat çekici bir husus, hükümlünün kendisine yapılan davet üzerine kendiliğinden infaz kurumuna gitmesidir. Aksi halde kolluk

mrifetiyle kapaşı cezaevine gönderilmektedir. Açık ceaevinde kalma “hakkından” hükmümlü mahrum bırakılmaktadır.

Açık ceza evlerine özel bir başka durum ise, ceaevleri arası nakilde hükmümlünün mevcutlu olarak adlandırılan, kolluk eşliğinde, kontrolünde yolculuk yapmamalarıdır. 6411 sayılı Kanun’da (m.8) da düzenlenen bu durumda sistem hükmümlünün nakil başlangıcı ve bitiş i süresini kontrol etmektedir. Nakil süresi “izin” kabul edilmektedir.

3.2.3.2.2. Kapalı İnfaz Kurumundan Açık İnfaz Kurumuna Ayrılma

Açık İnfaz Kurumlarına Ayrılma Yönetmeliğ i’nde, hükmedilen cezanın yüzde onunu kapalı infaz kurumlarında olumlu sicil alarak geçiren, haklarında iyi hal kararı verilen, kalan cezası 7 yıldan az olan hükmümlülere açık infaz kurumlarına geçebilme hakkı tanınmaktadır. (m.6)

- ✓ Ömürboyu hapis cezası mahkumları, şartla salıverilme tarihlerine beş yıldan az sür kalmış olanlar, kapalı infaz kurumlarında kaldıkları süreyi iyi halle geçirmeleri kaydıyla açık infaz kurumlarına nakledilebilirler.
- ✓ Ayrıca; 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun m.102,; m.103; m. 142; m.148; m.149; m.188 ve m.190. dan dolayı hükmlülere, koşullu salıverilme tarihine iki yıldan az süre kalması,
- ✓ Eski 765 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun m.403,; m.404,; m.414; m.416/1, 418/1; m.491/3-4; m.492; m.493; m.49; m.495; m.496; m.497,; m.498 ve m.499. hükmümlülerinin koşullu salıverilme tarihine iki yıldan az zaman kalması,
- ✓ 4959 sayılı Toplum Kazandırma Kanunu’na göre hüküm giyenlerin, koşullu salıverilme tarihine iki yıldan az süre kalması,
- ✓ Mülga 4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleri ile Mücadele Kanunun’na göre hüküm giyenlerin koşullu salıverilme tarihine iki yıldan az süre kalması,
- ✓ 5237 sayılı Kanun’a göre hüküm giyenlerin koşullu salıverilme tarihine iki yıldan az süre kalması,
- ✓ Örgüt üyelipinden hüküm giyenlerin örgütten ayrıldıkları idare ve gözlem kurulu kararıyla tespit edilme ve koşullu salıverilme tarihine bir yıldan az süre kalması,

Durumlarında açık infaz kurumlarına ayrılmaları gerçekleşebilecektir.

3.2.3.2.3. Kapalı Kurumdan Açık Kuruma Ayırma Usulü

Açık İnfaz Kurumlarına Ayrılma Yönetmeliğ i’nde (m.10) ayrılma usulleri prosedürleri düzenlenmektedir. Buna göre;

- ✓ Hükümlünün talebi
- ✓ Koşulların sağlanması
- ✓ İdare ve gözlem Kurulu tarafından karar verilmesi

Gerekmektedir. Karar üzerine kapalı infaz kurumunun bağlı bulunduğu Cumhuriyet başsavcılığı tarafından inceleme yapılmakta, bakanlıkça ilan edilmiş listedeki açık infaz kurumlarına nakil kararı verilmektedir.

Hükümlünün açığa ayrılma kararı, kapalı kurum idare ve gözlem kurulu tarafından verilirken, açık kuruma gönderilmesine ise, kapalı kurumun bağlı bulunduğu Cumhuriyet başsavcılığı tarafından karar verilmektedir.

Açık kuruma ayrılamayan veya aynı nedenle kapalı kuruma geri gönderilme yönetmeliğe göre izin ve denetimli serbestlik haklarından yararlanmaya engel kabul edilmemiştir. (m. 10)

Hükümlülerin talebi olmasa bile, açık infaz kurumlarına nakillerinde risk bulunmaması hallerinde savcılıklar ve bakanlık, yönetmelikte belirlenen koşulları taşıyan hükümlüleri her zaman ve re'sen açık infaz kurumlarına sevk edebilmektedir.

3.2.3.2.4. Çocuk Eğitim evinden Açık Ceza İnfaz Kurumuna Alınacak Hükümlüler

Açık Ceza İnfaz Kurumlarına Ayrılma Yönetmeliğinin 7. maddesine göre çocuk eğitim evinde cezalının infazı aşamasında eğitim almayanlar, eğitime devam etmeyenler 18 yaşlarını doldurduklarında, eğitime devam etmek isteyenler ise 21 yaşında açık infaz kurumlarına alınabileceklerdir. 18 yaşını doldurduklarından dolayı açık infaz kurumlarına alınanların bu yaştan önce işledikleri suçların cezaları da yine açık infaz kurumlarında infaz edilecektir.

3.2.3.2.5. Açık Ceza İnfaz Kurumuna Alınamayacak Hükümlüler

Açık Ceza İnfaz Kurumlarına Ayrılma Yönetmeliğinde yapılan değişiklikle (m.8), kapalı kurumlarda kalan bulunan hükümlülerden;

- ✓ Ağırlaştırılmış ömürboyu hapis cezasına mahkûm edilenler,
- ✓ Haklarında ikinci defa tekerrür hükümleri uygulanarak hüküm giyenler,
- ✓ 5275 sayılı Kanun'un 44. maddesinde gösterilen fiillerden dolayı toplamda üç ve daha fazla yıl hücreye koyma cezası almış olanlar,
- ✓ En son aldıkları hücreye konulma cezasının kaldırılması kararından sonra 3 yıl geçmemiş olanlar,
- ✓ Terör ve örgütlü suçlardan hükümlü olanlardan 6. maddenin 2. fıkrasının © ve (ç) bentlerinin haricinde kalanlar,

açık kurumlara ayrılamazlar.

Koşullu salıverilme kararı kaldırılan hükümlülerin cezaları, kaldıkları yerden, tam süre olarak hesaplanarak çektirilmektedir.

Çocuk eğitimevlerinde firar edenler dışındaki cezalarının tamamı da baştaki süre olarak tamamlattırılmaktadır. Ancak bunların açık infaz kurumlarına nakilden yararlanma kapıları kapatılmamıştır.

İcra ve İflas Kanunu icabı tazyik hapis cezaları dışında kalan cezaların tamamı kural olarak kapalı kurumlarda infaz edilecek, açık infaz kurumlarında infaz istisna kabul edilmektedir. İcra ve İflas Kanunu'ndan kaynaklanan tazyik – zorlama cezaları kapalı infaz kurumlarında çektirilmemektedir.

2014 tarihli ve 29020 sayılı **Açık Ceza İnfaz Kurumlarına Ayrılma Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik** kapalı kurumlarda kalan hükümlülerin ya da başka bir suçtan dolayı da hüküm giyenlerin açık infaz kurumlarına alınamayacaklarını hükme bağlamıştır. bu hüküm yönetmelikte 2015 yılında yapılan değişiklikte korunmaktadır.

Anayasa Mahkemesinin 9.4.2014 tarih ve 2014*26 E. ve 2014*78 K. kararıyla 5275 sayılı Kanun'un 14. madde 4. fıkrasına ilişkin olarak verdiği iptal kararının gerekçeleri yaş, sağlık durumu, bedensel veya zihinsel yetenekleri bakımından çalışma şartlarına uyum sağlayamayacakları idare ve gözlem kurulu kararıyla karar verilen hükümlülerin bu hallerinin devamı boyunca açık infaz kurumlarına ayrılamayacakları hükmü bulunmaktadır.

Son bölümde detaylı olarak vurgulanacağı üzere, çalışmanın her hükümlü için bir zorunluluk olduğu söylenemez. 5275 sayılı Kanun'un 29. maddesi, meslek sahibi olan hükümlüler için istek şartı aramış, meslek sahibi olmayan hükümlüler için ise, bedensel ve ruhsal sağlıklı olmak koşulunu getirmiştir. O halde meslek sahibi olan hükümlüler için çalışma, dilerlerse kullanabilecekleri bir hak; meslek sahibi olmayan hükümlüler için ise, hapisane idaresi tarafından talep edildiğinde yerine getirilmesi zorunluluğu olan bir yükümlülüktür. Dolayısıyla Yönetmelik ile getirilen bu yeni düzenleme, 5275 sayılı kanunda yer alan bu ayrımı dikkate almayan, her hükümlüyü zorunlu çalışma statüsüne sokan bir içeriğe sahip olup, meslek sahibi hükümlüler açısından getirilen bu yeni hükmün uygulanması mümkün değildir ve Yönetmelik'te, 5275 sayılı kanunla paralel bir değişikliğin yapılması gerekmektedir.

3.2.3.2.6. Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna İade

Açık Ceza İnfaz Kurumlarına Ayrılma Yönetmeliği'nde, 22.08.2015 tarihli değişikliklerle;

- ✓ 5271 sayılı Kanununun 100. Maddesine göre tutuklama kararı verilenler,
- ✓ Firar edenler,
- ✓ Kınamadan başka disiplin cezası alıp disiplin cezası kesinleşenler,

- ✓ 5. Maddesi gereğince doğrudan açık kurumlara gönderilenler

hariç ;

- ✓ Yaşları,
- ✓ Sağlıkları
- ✓ Bedensel ya da zihinsel nitelikleri itibariyle çalışma şartlarına uyum sağlayamayacakları tespit edilenler,
- ✓ İş temin edildiği halde çalışmayanlar
- ✓ İş düzenine uyum sağlayamayanlar,

infaz kurumunun yönetim kurulu tarafından verilen kararı ile kapalı kurumlara geri gönderilmekte ve bu karar, infaz hâkimliğinin onayına gönderilmektedir.

Ayrıca, eski yönetmelikte, kurum düzenini bozan ya da mahkumların veya görevlilerin kişi güvenliklerine tehdit unsuruna dönüşen hükümlülerin de haklarında verilen disiplin cezaları kesinleşmesi beklenmeden hatta disiplin soruşturması açılmadan, tedbiren, kapalı infaz kurumuna gönderilmesi kararı verilebilmektedir. Yeni düzenleme ile disiplin cezasının kesinleşmesi şartı konulmuştur.⁵³

Yine iş sağlandığı halde bu işlerde çalışmaktan imtina eden hükümlülerin kapalı kuruma iade edilmesine yönelik düzenleme getirilmiştir. Bu hükmün mefhumu muhalifinden, hükümlülerin tamamını çalışma zorunluluğu getirildiği ve bunun 5275 sayılı kanuna aykırı olduğuna ilişkin görüşler bulunmaktadır.

İnfazı yapılan ceza süresi haricinde başka mahkumiyet kararı bulunanlar, koşullu salıverilme süreleri sehven yanlış hesaplananlar, infaz kurumunun yönetim kurulu kararıyla kapalı kuruma geri gönderilecektir.

5275 sayılı kanun'a göre (m14-4) açık infaz kurumunda bulunanların kapalı infaz kurumlarına geri gönderilemelerine ilişkin hükmü Anayasanın Mahkemesi tarafından 9.4.2014 tarihinde 2014-26 Esas ve 2014 – 78 Karar ile iptal edilmiştir. İptal gerekçesinde, hükümlünün hakkındaki koğuşturma neticesi beklenmeden geri gönderilme kararı verilmesinin, doğrudan suçlu kabulüne yönelik olduğu belirtilmiştir.

3.2.3.2.7. Açık Kurumlar İçinde Hükümlülerin Nakledilmesi ve Açık İnfaz Kurumuna Gönderilme

⁵³ Türkiye Barolar Birliği, *Ceza ve Tutukevleriyle İlgili Araştırma Raporu*, TBB.Yayını No:3, Ankara, 2018

2015 tarihinde yapılan yönetmelik değişikliğiyle değişikliklerle, açık infaz kurumlarında bulunan hükümlünün başka açık infaz kurumlarına gönderilmeyi istemeleri mümkün hale getirilmiştir. Bu durumda;

- ✓ Yol masraflarını kendileri karşılamaları
- ✓ En az 3 kurumu seçenek olarak talep etmeleri
- ✓ Disiplin cezası almışsa, cezanın kaldırılma tarihinden itibaren 6 ay geçmesi
- ✓ Fşrardan dolayı ceza almışlarsa, ilişkin cezanın bitiminden itibaren en az 1 yıl geçmesi
- ✓ Savcılığa, bakanlığa gönderilmek üzere dilekçe sunmaları
- ✓ Veya infaz kurumu yönetiminin gerekçeli olarak resen karar alması gerekmektedir.

c-Çocuk Eğitim Evleri

5275 sayılı kanununun 15. maddesine göre çocuk eğitim evleri; çocuk yaşta kabul edilen hükümlülerin, genel eğitim, eğitilmeleri, mesleki eğitimler ve yeniden topluma kazandırma amacıyla edinmeleri ve yeniden toplumla bütünleştirilmeleri amacıyla kalıkları haishanelerdir.

Bu kurumlarda firara karşı engel bulundurulmaz; kurum güvenliği iç güvenlik görevlilerinin gözetiminde yürütülmektedir. 21 yaşını bitirinceye kadar bu tesislerde kalmalarına izin verilmektedir..

Çocuk eğitim evlerinde kalan çocukların kapalı infaz kurumlarına gönderilmesi mümkün değildir.

d-Tutukevleri

Birleşmiş Milletler tarafından, Hükümlülerin Islahı İçin Asgari Standart Kurallar isimli 85 sayılı Karar'a göre tutuklular ile genç ve çocuk hükümlüler, yetişkin hükümlülerle birlikte kalamazlar.

Avrupa Hapishane Kuralları 18,8 sayılı kuralında bu durum teyit edilmiştir.

5275 sayılı Kanun'da (m.111) bu düzenlemeler iç hukukta tekrar edilmektedir.

Tutuklama kararının uygulanacağı kurumlar;

- ✓ İçeride ve dışarıda güvenlik personeli bulundurulan,
- ✓ Firarın önlenmesi amacıyla fiziki, teknik, mekanik engellemelere yer verilen,
- ✓ İstisnalar bulunmakla birlikte oda ve koridorların kapılarının sürekli kapalı tutulduğu,
- ✓ Kanunl gerekler istisna ; kurum dışına haberleşme olanağı olmayan,

normal güvenlik esasına dayalı tutukevlerinde, maddî olanak bulunmadığı hâllerde diğer kapalı infaz kurumlarının bu amaca ayrılmış bölümlerinde tutulacaklardır.

Keza eylem ve davranışları sebebi ile yüksek güvenlikli hapisanene konulma şartlarını gösterenler, yüksek güvenlikli tutukevlerinde veya buna olanak bulunmadığı hâllerde yüksek güvenlikli kapalı infaz kurumlarının tutuklulara ayrılan bölümlerinde barındırılacak olup, ayrı kadın, çocuk ve gençlik tutukevleri kurulabilecektir. Tutukluların, tutukevlerine konulması asıl olup, maddî olanak bulunmadığı hâllerde kapalı infaz kurumlarının tutuklulara ayrılan bölümlerinde, büyükler, kadınlar, gençler, çocuklar ; ve suç türleri de gözetilerek ayrı yerlerde barındırılmaları da mümkündür.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. HÜRRİYETİ BAĞLAYICI CEZALARIN İNFAZI

Bir hürriyeti bağlayıcı ceza yaptırımının infaz edilmesinde geçerli olan temel şekil, yaptırıma konu olan kişinin bir infaz kurumuna alınması yolu ile cezanın infaz edilmesidir. İnfaz kurumunda yapılacak olan infaz, sıkı kurallara tabidir ve farklı aşamaları bulunmaktadır.

4.1. Genel Kurallar

4.1.1. İnfaz Kurumuna Kabul

Hükümlünün infaz kurumuna kabulü ulusal ve uluslararası hukuk tarafından saülanması zorunlu kriterlerle gerçekleştirilmektedir. **Avrupa Hapishane Kuralları** (m.14), bir kişinin hakkında kesinleşmiş mahkeme kararına dayalı hüküm bulunmadan hapishaneye kapatılmayı yasaklamaktadır.

Birleşmiş Milletler Hükümlülerin Islahı için Asgari Standart Kurallar (m.7-2)'da hakkında bu kural tekrarlanmaktadır.

İç hukukta ise kural, kesinleşmiş mahkûmiyet kararı alınanların veya aldıkları para cezaları hapis cezasına çevirilenlerin cumhuriyet savcılıkları tarafından gerçekleştirilecek infaz prosedürleri ile infaz kurumlarına alınacakları süreci düzenlemiştir. (5275 sayılı Kanun, m-21),

Cezanın infazının temel şartı, kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararının varlığıdır ve kararın hükmlüye davetiye ile cumhuriyet savcılığı tarafından bildirilmesi gerekmektedir. Davetiyeye icabet etmeyen; taksirli suçlarda 5; kasten işlenen suçlarda 3 yıldan fazla hapis cezası alanlar hakkında yakalama kararı verilmektedir.⁵⁴

Avrupa Hapishane Kuralları hapishaneye kabul aşamasında;

Mahkum hakkında verilen kararla ilgili detaylı bilgiler

- ✓ Geliş saati ve tarihi
- ✓ Bilgilerinin kesinlikle kaydedilmesini istemektedir. (m.15,1)

sayılı kuralına göre, mahkumun hapishaneye kabulü sırasında başta kimlik bilgileri, mahkeme kararı, geliş tarih ve saati gibi bilgiler ; birçok hususun kayıt altına alınması zorunludur. Kabul aşamasında hükümlünün sağlık muayenesinin yapılması zorunluluğu da bulunmaktadır.

Hükümlünün tanınırlığının sağlanması için;

- ✓ Fotoğraf
- ✓ Parmak izi,

⁵⁴ Ali Kemal Yıldız, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Yakalama ve Gözaltına Alma**, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.14,S.1, Konya, 2006, s. 131-204

- ✓ Kan grubu bilgisi
- ✓ Boy – Kilo, ten bilgileri

Kaydedilmesi gerekmektedir. Bu bilgilerle birlikte kaldığı her günü tutulacak deftere kaydedilmesi zorunluluğu bulunmaktadır.

4.1.2. Bilgilendirilme Zorunluluğu

Hapsedilerek toplumsal yaşamdan ve çevresinden, ailesinden tecrit edilen hükümlünün bu durumunun kendisine, ailesine ve yasal olarak bilgi verilmesi gerekenlere bildirilme zorunluluğu bulunmaktadır.

Avrupa Hapishane Kuralları, hükümlünün hapishaneye kabl edildiği anda bu yükümlülüğün başladığını, hastalanması, yaralanması ve ölümü gibi durumlarda da sorumluluğun devam ettiğini belirtmektedir. Bunun için hükümlüden, bu gibi durumların bildirileceği bir yakınının iletişim bilgilerini vermesi talep edilecektir.

Hapishaneye kabule dilen hükümlüye yapılması gereken bir başka bildirim zorunluluğu da hapshane kuralları ve hükümlünün görevleri, hakları ve sorumluluklarının bildirilmesidir. Bu bildirimlerin, hükümlünün bildiği bir dilde yapılması gerekmektedir. Bilgilendirme formunun bir kopyasının hükümlüye verilmesiyle prosedür tamamlanmaktadır.

Ülkemizde hükümlü ve tutukluların hapishaneye kabullerinde bildgilendirme süreci 5275 sayılı Kanun çerçevesinde yapılmaktadır.(m.22)

Bilgilendirme formunda ve sürecinde hükümlü veya tutukluya aktarılması gereken bilgiler ve dikkat edilecek hususlar şu şekilde belirlenmiştir;

- ✓ Kurumda günlük yaşama ilişkin program ve kurallar
- ✓ Kurumun fiziki planı, hükümlünün yararlanabileceği ve alanlar
- ✓ İnfaz görevlileri
- ✓ Kurallara uymaması durumunda alabileceği disiplin cezaları ve bu cezaların sonuçları
- ✓ Hapishane dışı yaşamla irtibatlarının sağlanması için prosedürler
- ✓ Anadili ile bildirim yapılamaması durumunda çeviri desteği alma hakkı
- ✓ Kabul etmesi durumunda uyruğunda bulunduğu devletin diplomatik temsilciliğine bilgi verilmesi
- ✓ Engelli olması durumunda engelli iletişim dil ve araçlarından faydalanma hakkı

Bu bildirimlerin başka infaz kurumlarına gönderilme süreçlerinde, hastaneye sevklerinde de yapılması gerekmektedir.

4.1.3. Bireyselleşmiş İnfaz ve Gözlem Süreci

4.1.3.1. Genel Olarak Gözlem

, İnfaz koşulları ortalama insanlar için belirlenmektedir. oysa gerçek hayatta bireyler, sağlık, fizyolojik yapı, psikolojik durumları itibariyle infaz ortaalam koşullarına ayak uyduramayabilir İnfaz koşullarına uyumsuzluğun yıkıcı sonuçları doğabilir. Bunun önlenbilmesinin koşulu olarak infazın başlangıç aşamasında hükümlünün gözlemlenmesi gerekmektedir. Bu amaçla hükümlü, göreliler tarafından gözleme tabi tutulacaktır. Gözlem koşulu ***Birleşmiş Milletler Hükümlülerin İslahı İçin Asgari Standart Kurallar*** metninde ele alınmıştır. (Karar No: 66)

Hükümlünün infaz kurumuna kabul işlemlerinin ardından, kişiliği, fiziki ve sosyal durumu tespit edilerek, gerekirse hümlü için bireyselleştirilmiş ıslah programı hazırlanması öngörülmektedir.

Bu koşul, Avrupa Hapishane Kuralları'nda da ele alınmıştır. Burada özellikle yoğun kriminal kişilikte bulunan, firar etme kararlılığı bulunan, diğer hükümlülere baskı ve şiddet uygulama eğilimleri olan hükümlülere yönelik gözlemlere göre özel tedbir ve ıslah programları ile infazın bireyselleştirilebileceği belirtilmektedir.⁵⁵

4.1.3.2. Gözlem İlkeleri ve Mekanlar

Ülkemizde hükümlünün infaz kurumuna kabule dilmesinin ardından, gözlem aşamasına geçilmesi uygulamasına yer verilmiştir. 5275 Sayılı Kanun'a istinaden çıkarılan Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ve Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük hükümlerine göre infaz kurumlarında gözlem (mşahade) birimleri kurulması gerekmektedir.

Gözlem kriterleri genel olarak şunlardır:

- ✓ Kişilikleri
- ✓ Fiziksel ve ruhsal sağlık durumları
- ✓ Suç işleme öncesi yaşamları
- ✓ Toplumsal ilişkileri
- ✓ Sanat becerileri, meslekleri
- ✓ Ahlak yapıları
- ✓ Suç hakkında görüşleri
- ✓ Mahkumiyet süreleri
- ✓ Suç niteliği ve türü

Belirlenmesi gerekmektedir. Bu verilerden onların ıslahları ve mahkumiyetin çektirilme koşullarını, gerekmesi durumunda başka tip infaz kurumlarına gönderilme

⁵⁵ Duygun Yarsuvat, ***Bir Sosyolojik ve Kültürel Alt Grup Olarak Cezaevi Toplumu***, İstanbul Üniersitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, S 2, İstanbul, 1984, s. 453-464

kararlarını, uygulanacak programları ve yaptırılacak işleri belirlemede yararlanılacaktır.

Gözlem aşaması, uzman görevliler tarafından yararlanılarak gerçekleştirilecektir. Psikologlar, suç uzmanları, davranış bilimleri ve eğitim bilimleri alanlardan gelen uzmanlar, gözlem aşamasında hükümlünün davranışlarını gözlemleyerek raporlar düzenleyeceklerdir.,

Kanuna göre gözlem süresi 60 gün ile sınırlandırılmıştır. Mahkumların gözleme alınmaları kararı suç tipi ve kişilik durumuna göre belirlenecek zaman diliminde gerçekleştirilebilecektir.

4.1.3.3 Yönetim ve Gözlemden Sorumlu Kurullar

5275 sayılı kanun ile gözlem ve sınıflandırılması görevi, Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ve Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük ile İdare ve Gözlem Kurulu olarak adlandırılan kurul tarafından yürütülmektedir.

Kurul, infaz kurumu müdürünün başkanlığında, sorumlu ikinci müdür, idare memuru, hapisane hekimi, psikolog, sosyal çalışma uzmanı, öğretmenden oluşur. Kurula ayrıca infaz kurumu tarafından seçilen infaz koruma memuru da katılır.

Gözlem kurulunun görevleri yönetmelikte şu şekilde belirlenmiştir:

- ✓ Hükümlünün suç türünü belirleme
- ✓ Hükümlünün gruplandırmasını yapma
- ✓ Hükümlünün durumuna uyan infaz kurumuna ayırma
- ✓ Hükümlüye uygulanacak kişiselleştirilmiş infaz ve ıslah programını belirleme

4.1.3.4. Gözlem Kurulu Kararının Sonucu

Gözlemkurulukararları başsavcılık aracılığıyla adalet bakanlığına gönderilir ve kararın onaylanması durumunda hükümlünün başka infaz kurumlarına veya kurum içi birimlere dağılımı yapılır.

4.1.4. Gruplandırma

Gözlem kurulunun kararının bakanlık tarafından onaylanması sonrasında "**ayırılma ilkesi**" uygulanır. Ayrılma ilkesi, hükümlülerin aldıkları ceza, sağlık ve kişilik durumları göz önünde bulundurularak, uygun ünitelere veya kurumlara gönderilmeleridir. Birleşmiş Milletler Hükümlülerin İslahı İçin Asgari Standart Kurallar Hükümlüler, doğal özellikleri, verilen cezanın ağırlığı ve sağlık durumları çerçevesinde grupl'da ise hükümlülerin yaş ve cinsiyet farklılıklarının, aldıkları cezanın tekrür edip etmediğinin, psikolojik durumlarının göz önünde tutulacağı belirtilmiştir. (8 numaralı karar)

Gruplandırmanın diğer önemli amacı, birarada bulundurulacak hükümlülerin birbirlerini etkilemelerinden doğacak olumsuzlukların azaltılmasıdır.

Ülkemiz infaz tejjiminde grulandırma 5275 sayılı Kanun hükümlerine göre yapılmaktadır. (m.24) Buna göre hükümlüler;

- ✓ Suçu tekrarlanma sayısı
- ✓ Kronik suçluluk
- ✓ Örgüt suçları
- ✓ Terör suçları
- ✓ Ruhsal veya bedensel özellikler

ayrımlarına göre gruplandırılmaktadır.

4.2. Ağırlaştırılan Ömürboyu Hapis Cezalarında İnfaz

Ağırlaştırılmış ömürboyu hapis cezaları Türk Ceza Kanunu'nun 47. maddesiyle hükmedilen, hükümlünün ölünceye kadar infaz kurumunda kalmasını öngörmektedir. Bu nedenle diğer tülerden, infaz açısından farklılıklar taşımaktadır.

5275 sayılı Kanun'a istinaden çıkarılan tüzük gereği ömürboyu hapis cezası alan kişiler, yüksek güvenliklı infaz kurumlarında, tek kişilik hücrelerde cezalarını çekmektedir. Havalandırma saatleri, ziyaret periyotları ve ziyaretçi sayıları konularında hakları diğer hükümlülere göre sınırlandırılmıştır.

Bu hükümlülerin infaz kurumu dışına her ne sebeple olsun çıkarılması da kural olarak mümkün değildir. İslahın gereklerini karşılayan, istisnai durumlarda bu haklara erişimi sınırlı olarak sağlanabilir.

Cezalarının asgari 30 yılını dolduran ömrü boyu hapis cezası hükümlüleri, şartlı salıverme hakkından yararlandırılabilir. Ancak suçları kategorisinde bu süre 36 yıl olarak beklirlenmiştir. Terör suçları ve devlet güvenliğine karşı işlenen suçlarda şartlı salıverme hakkı bulunmamaktadır.

4.3. Ömürboyu Hapis Cezasının İnfazı

Türk Ceza Kanunu'nda, hükümlünün yaşamı sona erinceye kadar çekmesi gereken hapis türü, ömür boyu hapis cezası olarak tanımlanmıştır. Bu cezaların infazında süreli infaz kuralları geçerlidir. Tek farklılık hapis cezasının uzun sürmesidir. Ceza, özel veya yoğun koşullarda çektirilemez.

Hükümlünün şartla salıverilme olanağı bulunmaktadır ve hükümlünün topluma kazandırılma olanağının bulunduğu kabul edilmektedir.

4.4. Süreli Hapis Cezasında İnfaz

Bir aydan fazla ve 20 yıldan daha az süren hapis cezaları, süreli olarak tanımlanmaktadır. Xeza hukuku terminolojisi açısından 1 yıldan fazla süreli cezalar uzun süreli hapis cezası kabul edilmektedir. Avrupa Konseyi ise 5 yıldan fazla süren hapis cezalarını uzun süreli kabul etmektedir.

4.5. Kısa Süreli Hapis Cezalarının Özel İnfaz Usulleri

4.5.1. Genel Olarak Özel İnfaz Usulleri

Bireyin hapsedilmeden cezalandırılması halen uzak bir olasılık görünmektedir. Bu nedenle, hapisanelerde birarada tutulan hükümlülerin birbirlerini olumsuz etkilemeleri ortamının doğuracağı olumsuzlukları en az indirebilme yolları aranmaktadır.

1960 yılında Londra'da ve 1965 yılında Stockholm'de düzenlenen Birleşmiş Milletler kongreleri'nde kısa süreli hapis olgusunun tümünden kaldırılması tartışılmıştır. Dolayısıyla bu tür cezaların infazı sebebiyle, belki suç işlemeyi meslek edinmiş kişilerle bir arada kalmanın, bireyin ıslahı bir tarafa onu kriminalize debileceği ve toplumun zarar göreceği belirtilmiştir.

Bu sakıncaların yanında bireylerin, aralarında cinsel ve ruhsal anormalliklere sahip insanların bulunduğu hükümlülerle sürekli birarada kalmalarının daha fazla sorun oluşturulacağı tespiti yapılmıştır. Bu yönleriyle hafif ce hükümlüleri için hapshanenin bir suç okuluna dönüşmesi önlenmeye çalışılmaktadır.

4.5.2. Ülkemizde Özel İnfaz Yötemelri

Ülkemizde özel infaz yöntemleri 5275 sayılı Kanun ile düzenlenmektedir. Bu düzenlemede kısa sürli cezaların infazı yanında, 75 yaşından büyük yaşlı hükümlülerin infazına ilişkin özel düzenlemelere, cezaların evde çektirilmesine yönelik düzenlemelere yer verilmektedir.

Ppara cezalarının hapis cezasına dönüştürülmesi durumunda, cezanın kamu yararına birişte çalıştırılarak çektirilmesi de bir başka özl yöntem olarak kabul edilmiştir.

4.5.2.1. Geceleri veya Hafta Sonları İnfaz

Hükümlünün cezasının çektirilmeye başlandıktan sonra, cezanın altı aydan az olması durumunda, hükmü veren mahkemenin, hükümlünün yaşadığı yerden başka yerde olması durumunda, yerelde bulunan mahkeme tarafından hapis cezası, hafta sonlarında infaz kurumunda kalma suretiyle infaza karar verebilir.

Bu şekilde infazı gerçekleşen hükümlülerin şartlı salıverilme olanağı bulunmamaktadır.

Hafta sonu infaz Cuma günü akşamından pazartesi günü sabahına sürmektedir. Gceleri infaz ise hükümlünün akşam saat 19'da kuruma alınması ve sabah 7'de bırakılması ile gerçekleşir.

4.5.2.2. Konutta İnfaz

4.5.2.2.1.Genel Olarak

Ev hapsi eski çağlarda karşımıza çıkan bir uygulama olsa da modern infaz sistemine girişi 1970'li yıllara dayanmaktadır.Kamusal açıdan ele alınan evde infaz sistemi, infaz maliyetlerinin azaltılması açısından önemli bulunmaktadır.

Bu infaz türü nün diğer avantajı ise, hapisanede yaşanabilecek sorunların bertaraf edilmesidir. Bireyin aile ve sosyal çevresinden kopmaması, hapis cezasının aile ve iş için yıkıma dönüşmemesi de sayılan diğer faydalarıdır. Birey, okuluna veya işine giderek toplumsal ödevlerini sürdürmeye devam etmektedir.

Konutta cezaların infazının özellikle denetimle ilgili sakıncalarının bulunduğu ileri sürülmektedir. Kontrol edilme sorununun çözülebilmesi için ayrı bir sistem kurulması gerekmektedir. İleri sürülen sakıncalardan biri de infaz sahasının genişletilmesidir. Özellikle kriminal semtlerde bu infaz türünün fayda sağlamayacağı da sisteme yöneltilen eleştiriler içindedir.

Günümüzde gelişen teknoloji, evde infaz sistemini kolaylaştıran teknolojik aletler ve olanaklar sağlamaktadır. Bu konuda yatırım yapılması ve maliyet doğması bir tarafa bu sistemin topluma faydalı olması, insancıl olması gibi özellikleri nedeniyle yaygınlaştırılması savunulmaktadır.

4.5.2.2.2. Türk Hukukunda Evde İnfaz

Türk hukukunda evde infaz sistemi kabul edilmiştir ve dayanağını 5275 sayılı Kanun'dan almaktadır. (m.110/2) Koşullar madde hükmünde şu şekilde belirtilmiştir:

mahkûmiyete konu suç nedeniyle doğmuş zararın karşılanmış olması

suçtan önceki hale getirmenin sağlanmış olması

tazminatın ödenmiş olması

65 yaşını dolduranlar için hapis cezasının 6 aydan az olması

70 yaşını dolduranlar için hapis cezasının 1 yıldan az olması

75 yaşını dolduranlar için hapis cezasının 3 yıldan az olması

Gerekmemektedir. Ayrıca bu infaz sisteminde şartla salıverilme kararı da verilebilmektedir.

İnfazın tatbik yusulleri ise 2013 tarihinde yürürlüğe giren Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği ile gösterilmiştir. Yönetmeliğe göre bireyin belirli periyotlarla sınırlı süre konut dışına çıkmalarına izin verilmektedir.

Hükümlünün acil sağlık durumu, deprem, yangın, doğal afetler gibi öngörülemeyen nedenlerden dolayı konuttan ayrılması ihlal sayılmaz. Zaruret nedeniyle konutunu terk eden hükümlü, bu zorunluluğun ortadan kalkmasından itibaren üç gün içerisinde müdürlüğe başvurmak zorundadır. Bu durumda konut dışında geçen süreler infazdan sayılır.

Hükümlünün evde infaz süreci denetimli serbestlik memuru tarafından denetlenir. Deprem ve sağlık sorunlarından dolayı hastaneye gitme durumları mücbir sebep kabul edilir ve infazın ihlali kabul edilmez. Ancak mazereti olmadığı sürece konutu terk etmesi veya değiştirmesi mümkün değildir. Mazereti nedeniyle değişiklik yapmak veya terk etmek zorunda ise durumu denetimli serbestlik komisyonuna yazılı başvurmak suretiyle bildirmek zorundadır.

Cezanın evde çektirilmesi sürecinde elektronik kelepçe uygulamasına da başvurulabilir.

56

⁵⁶ Nilay Uludağı, *Hükümlülerin Denetiminde ve Toplum Kazandırılmasında Yeni Bir Yöntem Olarak Elektronik İzleme*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.61,S.4, Ankara, 2012, s. 1369-1406

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. TUTUKLU VE HÜKÜMLÜLERİN İNFAZ KURUMUNDA HAKLARI VE ÖDEVLERİ

5.1. İNSAN HAKLARI VE İNFAZ KURUMLARI

5.1.1. Genel Olarak

Hapis cezaları kişinin yargı kararıyla özgürlük hakkının kısıtlanmasıdır. Özgürlük hakkının kısıtlanması, seyahat, çalışma gibi fiziksel eylemler yanında toplantı ve gösterilere katılma, düşüncelerini açıklama gibi fiziksel olmakla beraber düşünsel hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasını da kapsamaktadır.

Hapis kararının verilmesinde, özgürlüğün kısıtlanmasında öne çıkan yarar öncelikle toplumun suçtan korunmasıdır. Bunun yanında mağdura karşı işlenen fiilin karşılığının verilmesi saiki de önem taşımaktadır.

Toplumunu oluşturan bireylerin failin sergilediği tutum ve eylemlerden, yeni suçlardan korunması da suç politikası bakımından hapis cezasının caydırma, önleme sorumluluğunun görünümü, fonksiyonu kabul edilmektedir.

Hapis cezası alan kişilerin hapis koşullarında kısıtlanacak özgürlüklerinin derecesi uzun asırla boyunca tartışma konusu olmuştur. Her şeyden önce insan haklarının gelişimi bağlamında ele alındığında, gayri insani koşullarda hapis cezası infazının yine insan hakları hukukunun dayandığı değer ve ilkelerle çelişmemesi sürekli olarak vurgulanmıştır. Ancak bu değerlerin infaz kurumları koşullarına adaptasyonu için 20. yy'ın beklenmesi gerekmiştir.

Mahkumun haklarının hangilerinin hapsedilmek suretiyle elinden alınacağı, hangilerinin engellenmeyeceği konusu uzun süre tartışılmıştır.

İnsan haklarının gerek uluslararası ve gerekse iç hukuklar tarafından ele aldığı bu ayırım sürekli olarak koşulların düzeltilmesinin getireceği maliyetlere kamuoyunun katlanması sınırına kadar ele alınmaktadır.

Çoğu ülke kamuoyu, hapisane koşullarının toplumun yoksul nüfus tabakalarının yaşam koşullarının üzerinde olamaması görüşüne sahiptir. Çoğu ülke ise düzeltilmiş koşullar altında infaz yanında ıslahın da gerçekleşebileceğini, topluma kazandırma halinde, koşulların iyileştirilmesinden doğacak maliyetlerin üzerinde faydalar sağlanacağını ileri sürmekte, buna yönelik düzenlemeler yapmaktadır.

Günümüzde uluslararası alanda öne çıkan görüş maliyet sorunun ötesinde, hapsedilmenin belirli bir süre için söz konusu olduğunu, sürenin bitiminden sonra

kişinin tekrar insanca yaşama hakkına, hapiste uryacağı travmalardan dolayı ulaşamamasının, yetisini kaybetmesinin dikkate alınması gerektiğini savunmaktadır.

İnfaz kurumlarının modernleştirilmesi, toplumsal modernleşme ile eş zamanlı ve aynı yoğunlukta, hızda gerçekleşmemektedir. Ancak sosyalleşme amacının en azından infaz kurumu koşullarında başlaması gereken bir süreç olduğu kabullenilmiş durumdadır. Bireyin meslek öğrenmeye başlaması, çalışması ve emeğinin karşılığı bir ücret kazanmayı öğrenmesi, bunu yaşam biçimine dönüştürmesi, infazın aynı zamanda ıslahı sağladığını topluma göstermesi bakımından fayda taşımaktadır. Ama çoğu toplumda hapsedilen kişinin işlediği suç karşısında fiziksel ve ruhsal acı çektiğini görme özlemi devam etmekte, soyut pişmanlığa itibar edilmemektedir.

5.1.2. 20. Yüzyılda İnfaz Sisteminde İnsan Haklarının Gelişimi

Soğuk Savaş sonrasında dünyada demokrasi ve insan hakları gelişiminde önemli değişimler yaşanmıştır. Bu gelişmeler infaz hukukuna dayansımıştır ve bir görüşe göre politikacılar, politika yapıcılar ve kanaat önderlerinin ard arda yaşanan dünya savaşlarında hapishane deneyimleri yaşamış olmalarının etkisi büyük olmuştur.

Bu yaklaşım değişikliği, mahkumların kısıtlanan özgürlükleri kadar kısıtlanmaması gereken özgürlüklerinin ve haklarının bulunduğu yönelik görüşleri desteklemiştir. Örneğin çalışma koşullarında güvenlik tedbirlerinin alınması, saçların kazınarak traş edilmemesi, ayaklarına hücrelerinde ve koşullarında buldukları sırada pranga takılmaması, ayrı kaplarda yemek verilmesi gibi uygulamalar tartışılmıştır. Hemen bir yüzyıl önce mahkumların aylarca yıkanmadığı bir infaz kurumu ortamı normal kabul edilirken, mahkumların temizliği ve bakımları için olanak sağlanması tartışılmadan kabullenilmiştir.

Bir başka gelişme de anayasal hakların tanınması ve korunması alanında yaşanmıştır. Mahkumların sahip olduğu hakların kaynağı olarak anayasa kabul edilmiş, dolayısıyla kısıtlanacak tüm hakların da ancak anayasa ile kısıtlanabileceği kabul edilmiştir.

Kişinin bedensel ve zihinsel haklarının korunması ve bunlara saygı gösterilmesi temelinde bir tutuklu-hükümlü hakları alanından bahsetmek mümkündür. Buna yönelik olarak uluslararası hukukta önemli metinler ortaya çıkmıştır. Uluslararası hukukta, hapsedilen kişinin insan hakları açısından bir yoksunluktan bahsedilemeyeceği, hapisle sınırlamanın sadece hakların kullanımına ilişkin olduğu kabul edilmektedir.

Bütün haklarda olduğu gibi, devletin bireyi hapsedme hak ve yetkisi, ona karşı yükmlülüklerini kaldırmamaktadır. Devlet, hapis cezasının, kişinin maddi ve manevi

bütünlüğünü koruyarak, insani kurallara saygı çerçevesinde yerine getirilmesinden sorumludur.

Tutuklu ve hükümlülerin insan hakları bağlamında ele alınması 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile başlatılmaktadır. Beyannamenin 5. maddesinde “Hiç kimseye işkence ya da zalimce, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele ya da ceza uygulanamaz.” hükmü bulunmaktadır.

6. maddesinde ise “Herkesin, nerede olursa olsun, kanun önünde bir kişi olarak tanınma hakkı vardır.” denilmektedir.

Bu iki maddede genel ifadeler kullanılması, doğrudan insanı tanımlayan ifadeler kullanıldığı anlamı taşımaktadır. Birleşmiş Milletler tarafından 1966 yılında alınan Genel Kurul kararıyla kabul edilen **Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme**’de, 10 maddesinde “tutuklulara tanınan haklar” bölümü içermektedir.

1955’de, Cenevre’de düzenlenen Suçların Önlenmesi ve Hükümlülere Muamele Kongresi’nde ve 1957 tarihli **Hükümlülere Muamelede Uygulanacak Asgari Standart Kurallar** ‘da hükümlü ve tutukluların insan haklarının korunmasına yönelik standartlar ve kurallar açıklanmaktadır.

Uluslararası alanda yeni kuşak düzenlemelerden kabul edilen Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1988 yılında kabul edilen **Herhangi Bir Biçimde Tutulan veya Hapsedilen Kişilerin Korunması İçin Prensipler Bütünü** hükümlü ve tutukluya karşı insanlığın doğuştan haklara sahip olduğu kabuyle davranılması kuralını getirmektedir.

insaniyetin ve insanın doğuştan sahip olduğu insanlık onuruna saygının gerektirdiği bir biçimde davranılır.” Yine 6 numaralı prensibin birinci fıkrasında da “Herhangi bir biçimde tutulan veya hapsedilen bir kimse, işkenceye veya zalimane, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz” diyerek işkence kanunğunu düzenleme altına almıştır.

1990 tarihli, Hükümlülerin Islahı İçin Temel Prensipler olarak adlandırılan Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Kararı’nda hükümlülere “...doğuştan sahip oldukları insanlık onurunun ve değerinin gerektirdiği saygıyla muamele... “ kriterine göre davranılması zorunluluğu getirmektedir.

Uluslararası hukuk düzenlemelerinin işkence bağlamında hükümlülere karşı muameleleri düzenleyen bir başka belgesi de 1984 tarihli **İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme**’dir.

Bu belge devletlere, iç hukuklarında, idari yapılarında kabul edilen ilke ve prensipleri içselleştirme, gerekli düzenlemeleri yapma zorunluluğu yüklemektedir.

Bu belgelerde açıklanan düzenlemeler, Avrupa Konseyi tarafından da tekrarlanmış durumdadır. Konsey tarafından alınan kararlar;

- ✓ 1973 tarihli **Hükümlülerin İyileştirilmesi İçin Minimum Standart Kurallar Hakkında R (73) 5 sayılı Tavsiye Kararı**
- ✓ 1987 tarihli **Avrupa Hapishane Kuralları Hakkındaki R(87) 3 sayılı tavsiye kararı**
- ✓ 2006 tarihli **Avrupa Hapishane Kuralları Hakkındaki REC (2006) 2 Sayılı Tavsiye kararı**
- ✓ 1987 tarihli İşkencenin ve Gayriinsani veya Küçültücü Ceza veya Muamelenin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi

sayılabilir. Bu karar ve belgeler üye devletlere sorumluluklar yüklemektedir.

5.1.3. Türk İnfaz Hukukunda Tutuklu ve Hükümlerin Haklarının Gelişimi

Ülkemizde infaz kurumları 1929 yılında içişleri bakanlığından alınarak adalet bakanlığına bağlanmıştır. Bu düzenleme sonrasında, 1931 yılında infaz kurumları ile ilgili bir değerlendirme raporu hazırlanmıştır. Bu rapora göre o dönemde ülkemizde bir mahkum için bir buçuk metrekare ortalama alan sağlanabildiği belirtilmiştir.

Mahkumların güneş görmeyen, havalandırma ve ısıtması bulunmayan, su tesisatı olmayan ilkel binalarda ve koşullarda kaldıkları raporda belirtilmiştir.

İnfaz kurumları ile ilgili ilk yasal düzenleme 1930 yılında çıkarılan **1721 sayılı Hapishane ve Tevkifhanelerin İdaresi Hakkında Kanun'**udur.

1965 tarihli 647 sayılı **Cezaların İnfazı Hakkında Kanun**, yürürlüğe girinceye kadar ülkemize infaz kurumlarına yönelik önemli bir reform çalışması yapılmamıştır. Hatta reform beklentisi ile çıkan 647 sayılı kanunda da hükümlü haklarına yönelik hükme yer verilmemiştir.

Günümüze bakıldığında, hükümlülere ayrılan ortalama alan miktarı bir metrekare ile 2,5 metrekare içindedir. Oysa Avrupa'da bu ortalama alanlar 4,5 metrekare ile 7,5 metrekare içindedir.

647 Sayılı Kanun'a istinaden çıkarılan Ceza İnfaz Kurumları ile Tevkifevlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Tüzük'te dünya ve Avrupa standartlarının sağlanmasına yönelik hükümlere yer verilmiş, özellikle ıslah ve eğitime yönelik olarak düzenlemeler bağlamında, koşulların iyileştirilmesi öngörülmektedir.

Tüzükte, ilk defa atıf yapılan tretman sistemi, çalıştırarak eğitime ve çalıştırmanın münhasıran hükümlüyü, hak ve yükümlülükleri bulunan bir hukuk sjesi olarak görmenin işareti kabul edilebilir.

Ancak tüzüğün öngördüğü ve aslında sadece çalıştırmaya yönelik olan, bu açıdan bakıldığında da hükümlülere ülkede belirlenmiş asgari ücretin neredeyse

yüzde 40'ı kadar gelir sağlayan sistemin başarılı olduğu kabul edilmiş infaz sisteminin otomatik olarak ıslahı da sağladığı kabul edilmektedir. Kanun bütün olarak ele alındığında, hükümlünün toplumdan dışlanan, tedaviye muhtaç kişi olarak ele alındığı görülmektedir.

Uygulamada sorunların nedeni olarak, kaynak yetersizliğinden doğan yatırım eksiklikleri ve inşaa faaliyetleri gösterilmektedir. nılan kanun döneminde fiziksel yapı ve mali kaynakların yetersizliği gösterilmektedir. Buna göre gözlem aşamasının değiştirilmesi, hükümlünün normal koşuıa doğrudan alınması ve bir gün sonra devamlı kalacağı kouııa gönderilmesinden ibaret gözlem eylemi ile başlayan bir dizi olumsuzluklar, infaz süresince devam etmektedir.

Islah amaçlı infaz sisteminin oluşturulabilmesi için gerekli olan altyapının eksikliğine dayalı gerekli eğitim, işlik, sosyal hizmetler çalışmalarının gerektiğı gibi, standart ve prensiplere hatta kanunlara uygun yürütülememesi söz konusudur. Islahın eksik bırakıldığı bir infaz sisteminde ise özellikle tehlike arz eden hükümlülerle birlikte, kısa süreli hapis cezalarının infazı için infaz kurumunda bulunan hükümlüler risk altında kalmaktadır.

Suç işlemiş kişilerin, tehlikeli suçlu kategorisinde olup olmadıklarının belirlenmesi, sürecinde, sadece tehlikeli suç işlemiş hükümlülerin hapsedilmesi de bu koşullardan dolayı önerilmektedir.

2005 tarihinde yürürlüğe giren **Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun** ' da hükümlü haklarının sayma yöntemiyle belirlenmesi yönünde ilk adım atılmıştır. Bu kanunun hazırlanması sürecinde uluslararası belgeler ve düzenlemeler önemli oranda dikkate alınmıştır.

Bu bağlamda kanunla düzenlenen hükümlü haklar alanına ilişkin düzenlemeler şu şekilde açıklanabilir;

- ✓ Hükümlünün salt insan olmasından kaynaklanan hakları
 - ✓ Yaşam hakkı
 - ✓ İnsanlık dışı ceza ile işkencelere maruz kalmama hakkı

Bu ilkelerin açıklanmasında, Birleşmiş Milletler medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi dayanak niteliğindedir. Buna göre bir muamelenin insanlık dışı ve zalimane kabul edilebilmesi için önerilen koşullar, nitelikler şunlardır:

- ✓ İnfaz ya da disiplin sağlama amacıyla orantısız,
- ✓ Makul olmayan
- ✓ Gerekli olmayan
- ✓ Keyfi nitelik taşıyan
- ✓ Orantı taşımayan

- ✓ Gereksiz ve sadece sindirme amaçlı acı çektiren davranışlar, zalimce ve insanlık dışı kabul edilmektedir.

Avrupa Hapishane Kuralları'nda özgürlükten mahrum bırakılmaya yönelik bir ceza infazında, insan haklarına saygılı olunması ilkesi bulunmaktadır. Bu ilkenin görünümü olarak hükümlülerin özgürlüklerinin kaybetmelerinin tüm insan haklarını kaybettikleri biçiminde yorumlanamayacağı belirtilmektedir.

Kaldı ki modern hukuk mağdurun vafına bakılmaksızın işkence ve zalimce fiilleri suç kabul etmektedir. Bu noktada bir suçtan hükümlü bireyin bir suçun mağduru durumuna düşürülmesi ve bu yolla ıslah olacağıın kabulü imkansızdır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi bağlamında insanlık dışı eylemler, işlemler içinde müstakilen infaz kurumu şartları sayılmaktadır.

İnfaz süresi içinde hükümlü, devletin koruması altındadır. Koruma yükümlülüğü, cezalandırma hakkı ile bertaraf edilemeyecek ölçüde güçlü kabul edilmektedir. Bu noktada Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yapılan başvurularla oluşturulmuş önemli içtihat alanı ortaya çıkmıştır.

Bu sorumluluk, tecrit altına alınma işleminde özellikle eleştirilmiştir. Hükümlünün normal insan olmanın gereği zihinsel yetilerine zarar veren tecritin infazın nedeni olan yargı hükmünün ötesinde başka bir cezalandırma olduğu belirtilmiştir.

Uç bir örnek olarak, infaz süresi sürekli ertelenen idam hükümlüsünün her defasında yaşadığı kaygı ve korkunun insanlık dışı olduğu kabule dılmıştır.

Hücre cezsının penceresiz, karanlık ve sestem yalıtılmış odalarda çektirilmesi de benzer şekilde insanlık dışı kabul edilmiştir.

Hükümlünün saçlarının kazınması, tedavşşşnn geciktirilmesi veya yaptırılmaması, ilaçlarını almaktan alıkonulması, kiisel temizliğini yapmasının engellenmesi, kötü muamele, insanlık dışı muamele kabul edilmiştir.

5.1.4. Hükümlünün Özgür Yaşama Dönme Hakkı

Modern infaz ve ıslah programları, hükümlünün katılması durumunda başarılı olabilecek bilimsel çalışmalar bütünü olarak kabul edilmektedir. Bu anlayışla; başarılı bir infaz ve ıslahın gerçekleşmesi suretiyle toplumsal düzenin korunması, toplumsal düzenle suç nedeniyle uyumsuzluk yaşayan ve bir süre toplumsal yaşamdan alıkonulan hükümlünün, infaz sonrasında topluma döneceği kabulü söz konusudur. Hükümlünün bu amaca inandırılması, motive edilmesi ve nihayet katkıda bulunmak için çaba göstermesini sağlanması, modern infaz ıslah sisteminin özünü teşkil etmektedir. Ömür boyu ağırlaştırılmış bir cezanın infazında dahi beklenen ıslahın normal hapis cezalarında beklenmemesi düşünülemez. Aksi durumda

hapiskanun koyucunun istemeden de olsa toplumsal yapıyı tahrip ettiği bir mekanizmaya dönüşecektir.

Koşullu salıverilme olasılığı mahkum için, uğruna çaba gösterilmesi gereken bir haktan öte ödül durumundadır. Hakkedilmesi için hükümlünün ıslahı kabul etmesi, bunun için çaba göstermesi, infaz sırasında dahil olduğu eğitim, meslek edindirme ve çalışma programlarında ilerleme göstermesi gerekecektir. Hükümlünün hiçbir şekilde bu hakka sahip olmayacağı varsayımıyla şartla salıvermeyi elde etmesini sağlayacak olanaklardan mahrum bırakılmaması gerekmektedir.

5.1.5. Hükümlüye Tanınan Diğer Haklar

5.1.5.1 Nitelikli Barınma

İnfaz kurumlarının bina genel koşulları yanında hükümlüye doğrudan kullanması amacıyla sunulan bina bölümlerinin (hücre, koğuş, ortak alan vb.) insanca yaşamaya olanak sağlayan nitelikte olması şart koşulmuştur.

Koşulların insanca kabul edilebilmesi için mevsim koşullarına göre düzenlenebilen, ısı, ışık ve ısınma yeterliliklerine sahip, havalandırmaları mekanlar olması gerekmektedir.

Bu gereklilikler Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi belgelerinde sıklıkla dile getirilmiştir. Yine 5275 sayılı Kanun hükümleri, tüzükler ve yönetmelikler yanında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları ile Yargıtay içtihatları muvacehesinde belirtilmiştir.

Her hükümlü için diğer hükümlülerden ayrı kalabileceği oda sistemi esas kabul edilmekte ve bu odalarda yukarıda anılan fiziki gerekliliğin bulunması şart koşulmaktadır. İkinci ya da üçüncü ya da daha fazla kişilerin odada kalmasının gerektiği durumlarda kişi başına düşecek ortalama miktarların bilimsel yöntemlerle belirlenen miktarların altında olamayacağı belirtilmektedir. Bu durumda aynı odada kalacak kişilerin uyumlu oldukları kişilerle kalabilmesi için tercih hakkı sunulması da yapılan öneriler içindedir.

Odalarda sunulan yatak ve diğer möblelerin standart olması, tüm hükümlülere aynı kalitede yatak ve malzeme verilmesi gerekmektedir.

5.1.5.2. Beslenme, Giyim ve Hijyen

Hükümlülerin infaz kurumlarında istedikleri yiyeceklerden mahrum kalmaları, istedikleri şekilde giyinmemeleri, kısıtlanan özgürlükle alanlarından ikisidir. Bu kısıtlılık onların aç bırakılması veya asgari giyimden uzak tutulmaları anlamında yorumlanamaz.

İnfaz kurumu yönetimi hükümlülerin yeme – içme ve giyimlerini karşılamak zorundadır. Bu zorunluluk onların temel insan haklarının temini için zorunlu olmakla beraber, kurumda sağlık sorunları yaşanmaması için de gerekmektedir.

Beslenme yetersizliğinden ötürü hükümlülerin sağlıklarını kaybetmeleri, bulaşıcı hastalıklara yakalanmaları, mevsime uygun giyinmekmeden dolayı hastalanmaları, infaz kurumu için büyük sorunlar doğması için koşulların oluştuğu anlamına gelmektedir.

Bu sorumluluğun yerine getirilebilmesi için 5275 sayılı Kanun'a istinaden 2005 tarihli Hükümlü ve Tutuklular ile Ceza İnfaz Kurumları Personelinin İaşesi Yönetmeliği çıkarılmıştır. Yönetmeliğe göre hükümlü ve tutukluların iaşesi devlet tarafından karşılanmaktadır. Bu yönetmelikte ikili sistem kabul edilmiştir. Eğer infaz kurumunun yemek çıkarmak için gerekli üniteleri ve personeli bulunuyorsa, belirlenen ortalama iaşe maliyeti dahilinde yemek çıkarılacak, hükümlü ve tutuklulara sunulacaktır. Böyle bir ünite bulunmaması durumunda ise belirlenen günlük iaşe bedeli değerinde çiğ besinler satın alınarak hükümlülere teslim edilecektir. Bu çiğ besinlerin pişirilmesi için koşullarda veya odalarda gerekli ısıtma araçları bulundurulacaktır.

İaşe listesinin hazırlanmasında dini inançlar, hükümlünün doktor raporuna istinaden uymak zorunda olduğu diyeti, bebeğini emziren anne olması gibi durumlar dikkate alınacaktır.

Avrupa Hapishane Kuralları kaynaklı bu düzenlemeler, hükümlülerin, yaşlarını, sağlıkları, dinleri, meslekleri gözeticilerle, onların normal beslenme kriterlerine göre belirlenmektedir. Benzer düzenlemeler Birleşmiş Milletler Asgari Hapishane Standart Kuralları'nda da bulunmaktadır.

Çiğ besinlerin pişirilmesi sürecinde Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hakkında Yönetmelik gereği infaz kurumlarında, yemek yapılabilecek bir bölüm bulunmaması halinde hükümlülerin koşullarında, odalarında ve ortak alanlarda yemeklerini pişirebilecekleri, infaz kurumlarında güvenlik riski oluşturmayacak, aletler ve bölümler olması zorunluluğu getirilmektedir.

Hükümlülerin kendilerine verilen yiyecekleri istememeleri durumu da bu bağlamda düzenlenen durumlar içindedir. İstememeleri durumu, doğrudan hekimlerin müdahale etmesi gereken bir konu olarak değerlendirilmiş ve sağlık sorunları kapsamında ele alınmıştır.

Tıbbi müdahale yapılması gereken durumlarda, doktor-hasta ilişkilerine dair evrensel kuralların geçerli olduğu belirtilen düzenlemelerde tedavi amaçlı her türlü eylem ve karar yetkisi doktora bırakılmaktadır.

Yiyeceklerin kabul edilmemesi, açlık grevi adı verilen siyasi eylem nedeniyle yağılıyorsa, söz konusu direnme, düşünce özgürlüğü kapsamında değerlendirilmektedir. Ancak bu eylemlerin infaz kurumunun güvenlik ve düzenine tehdit oluşturması durumunda, eylemin gerçekleştirilebilmesi için hükümlünün başka bir yere alınması hakkı, infaz kurumu yönetimine tanınmaktadır. Hükümlüye, şuuru açık olduğu sürece ve kendisi istemeden müdahale edilmesi uluslararası uygulamalarda, yasaklanmaktadır.

Giyim konusunda ise hükümlünün kendisinin elbise getirebilmesi hakkı teyit edilmekte ama giysi türlerine göre sayı sınırlandırmalarına gidilmektedir.

İnfaz kurumlarında hijyen gerekliliklerinin sağlanması konusukoiuş düzeninin uygulandığı infaz kurumlarında özel öneme sahiptir. Gerek hükümlünün şahsi hijyeni gerekse oda, koğuşun temizliği için gerekli temizlik malzemelerinin hükümlüye sunulması gerekmektedir.

Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'te koğuş ve bina temizliğinin sağlanması görev ve sorumluluğu konusunda infaz kurumu yönetimi muhatap alınmaktadır.

Hükümlülerin oda ve koğuşlarını belirli periyotlarla temizlemeleri, belirli periyotlarla yıkanmaları, traş olabilmeleri, çamaşırlarını yıkayabilmeleri için tedbirler alma sorumluluğu infaz kurumu yönetimine yüklenmektedir.

Temizlik malzemelerinin, beden ve çevre temizliğinin yapılabilmesi için tarak, saç fırçası, sabun, kese, tıraş sabunu, diş macunu, krem, saç boyası, diş fırçası, şampuan, parfüm, plastik elbise askısı, gibi kantinde satışı hazır tutulma gerekliliği bulunmaktadır.

Avrupa Hapishane Kuralları'nda (m.19), detaylı düzenlemeler sayılmıştır. Hükümlülerin ıklime uygun ısıda ve olabildiğince her gün, ama haftada en az iki kez banyo-duş yapabilmesi sağlanması teyit edilmektedir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında da koğuşlardaki kalabalıklardan dolayı hijyenin sağlanamamasının aşağılayıcı muamele sayılacağı bildirilmektedir.

5.1.5.3. Alış-veriş

İnfaz kurumunda hükümlülerin ihtiyaçlarının sağlanmasına yönelik olarak kantin bulunması öngörülmektedir. Bu kantinde, hükümlünün parasının kredi kabul edilerek, cari hesap üzerinden alış veriş yapısı sağlanmaktadır. Bu paranın emanete alınması ve kantinde harcanmasına yönelik olarak yönetmelik çıkarılmıştır.

Hükümlü ve Tutukuların Emanete Alınan Kişisel Paralarının Kullanımı Yönetmeliği'nde hükümlülerin kişisel paralarının emanete alınacağı ve kendilerine makbuz verilmesi öngörülmektedir.

Hükümlülerin istisnai durumlarda sınırlı miktarda üzerlerinde para bulundurmasına zin verilebilmektedir.

5.1.5.4. Dış Dünya İle İletişim Kurma

Hapis cezası yapısı gereği hükümlünün dış dünyayla, toplumsal ve ailevi ilişkilerden soyutlanması üzerine kuruludur. Bu duruma rağmen soyutlanmanın sınırı sürekli tartışma konusu olmuştur. Aile düzeni, mesleki yaşamı, geçim kaynakları, arkadaşlık ve iş ilişkilerinin kopmaması, infaz sistemi kadar ıslah sisteminin de dikkat etmesi gereken sınırları belirlemektedir. Toplumsal yaşama yeniden katılma, infazı müteakip beklenen bir fayda olduğu sürece, hükümlünün hapsedilmek suretiyle, infaz sonrasında ilişkilerinden kopmasına neden olabilecek bir travma yaşamaması modern infaz sisteminin amaçları içindedir. Soyutlama, hükümlünün dış dünyadan tamamen habersiz bırakılacağı birinde yorumlanamaz. Ailesi, arkadaşları ve avukatı ile iletişim imkanı verilmek zorundadır.⁵⁷

Hükümlünün sosyal hayatta ortaya çıkan olaylardan haberinin olması, ailesindeki doğum, nişan, ölüm, yıldönümü olaylarından haberdar edilmesi ve bu olaylara tepkisini iletebilmesi önemsenmek zorundadır.

Dış dünyayla iletişim, hükümlünün dolaylı yollarla dış dünya ile karşılıklı iletişim kurması için telefon etme, mektup, faks gönderebilme hakkı tanınmaktadır. Bu hakları şu şekilde sıralamak ve tanımlamak mümkündür:

Radyo, Televizyon ve İnternette Yararlanma

Hükümlülerin iletişim araçlarından yararlanma hakkı modern infaz hukuku ve uygulamalarında tanınmaktadır. Bu iletişime yönelik araç ve ekipmanların maliyet ve masrafları ortak kullanım içinse kurum tarafından, kişisel kullanım içinse hükümlü tarafından karşılanacaktır.

Kişisel araçların temini, bedeli hükümlü tarafından karşılanmak kaydıyla, kurum tarafından satın alınarak temin edilecektir. Hükümlü ve yakınlarının bu araçları doğrudan kuruma getirme imkanı tanınmamaktadır. Sınırlı durumlarda ve bakanlık onayı alınarak hükümlünün bilgisayar edinme olanağı bulunmaktadır. Örgütlü suçlar ve terör suçlarında bu hakkın verilmemesi mümkündür.

Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hakkında Yönetmelik gereği oda sistemi bulunan kurumlarda küçük ekran televizyonların kantinde satılabileceği belirtilmektedir.

Birleşmiş Milletler Asgari Hapishane Standart Kuralları ise (m.39) hükümlülerin radyo ve televizyon edinmelerinin sağlanması zımnen

⁵⁷ Mustafa Yücel, **Suç, Ceza, Cezaevi Gerçeği ve Ötesi**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No.411, Ankara, 1977, s. 923

onaylanmaktadır. Avrupa Hapishane Kuralları 'nda ise bu olanaklar teyit edilmektedir. (karar 24).

5.1.5.5. Süreli ve Süresiz yayınlardan Yararlanma Hakkı

Hükümlüye, gazete ve dergi gibi süreli ve diğer süresiz yayınlardan yararlanma hakkı tanınmaktadır. Bilgi alma hakkı yanında kültürel faaliyet hakkı kapsamında ele alınan bu hakkın kullanımında da infaz kurumu yönetim ilkeleri çerçeve belirlemektedir.

5275 sayılı Kanun'da (m.62), ve Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzüğü'nde (m.87) düzenlenen hakkın kullanılabilmesi için yayın bedellerinin hükümlü tarafından karşılanması gerekmektedir.

Eğitim ve öğretimi amaçlı ders kitapları denetim kapsamı dışında bırakılmaktadır. Ancak bunların kamu kurumları, üniversiteler, ve haklarında yasaklama bulunmayan yayıncılar tarafından yayınlanmış olması gerekmektedir. Kamuya yararlı sivil toplum kuruluşlarının ücretsiz yayınları ile diğer kamu yayınlarına ücretsiz ulaşılma hakkı da bu kapsamda hükümlüye tanınmaktadır.

Birleşmiş Milletler Asgari Hapishane Standart Kuralları, , hükümlülerin gazete, bülten ve dergilerini okuma fırsatı elde ederek haber alma özgürlüklerini kullanabilmeleri sağlanmaya çalışılmaktadır. Bunlara abone olabılme hakları da bu bağlamda serbest bırakılmaktadır.

5.1.5.6. Dolaylı Yoldan Karşılıklı İletişim Kurma

Hükümlünün, bir araç yardımıyla dış dünyayla iletişim kurma olanağı içinde önemli kabul edilen olanak, telefon açma hakkı bulunmaktadır. Mektup, faks ve telgraf alma-gönderme hakkı da burada sayılabilecek olanaklardandır. Hükümlünün dış dünya ile haberleşebilmesini sağlayabilmek için infaz kurumunun bütün olanağını kullanabilmesi önemli olduğu, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından da teyit edilmiştir.

5.1.5.7. Doğrudan ve Karşılıklı İletişim Kurma

Hükümlünün, fiziksel temas ihtiyacının giderilmesi, duygularını yakınlarına aktarabilmesi, psikoojik açıdan zorunlu bir hak kabul edilmektedir.

Hükümlünün yakınları tarafından ziyaret edilmesi için verilecek izinlerde esnek davranılması, ziyarete uygun üniteler oluşturulması da infaz kurumunun olanakları ölçüsünde sağlanması gerekli haklardan kabul edilmektedir.Hükümlünün ziyaretçi kabulünü ayrıntılı olarak düzenleyen Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik çıkarılmıştır. Disiplin cezası almama koşulu ve diğer genel sınırlamalar (terör suçları, örgütlü suçlar, insanlığa karşı işlenmiş suçlar vb) engeli

bulunmamak kaydıyla hükümlülerin ziyaretçi kabul edebilme haklarının bulunduğu teyit edilmektedir.

Hükümlünün ziyaretçileriyle görüşme ortamı kapalı – açık görüş olarak tanımlanmaktadır. Kapalı görüş ortamı, hükümlünün ziyaretçisiyle tensel temasta bulunamayacağı ortamı ifade etmektedir.

Kapalı görüş yapılabilecek mekanın infaz kurumunun olanakları ölçüsünde belirleneceği belirtilmekte ve ziyaretçilerin kabul edilebileceği alanların oluşturulmasına hükmedilmektedir.

Yarım saatten az süre verilemeyecek bu ziyaretlerin yapılabileceği gün ve saatlerin hükümlü ve yakınlarına bildirilmesi zorunluluğu bulunmaktadır.

5275 sayılı Kanun'un 83. maddesi, birinci fıkrasına 6411 sayılı Kanun'la eklenen cümle ile çocuk hükümlüler için ziyaret süresinin bir saatten az, üç saatten fazla olmamak üzere belirleneceği düzenlenmektedir.

Hükümlüyü ziyaret edebilecek kişiler 5275 sayılı Kanun'da düzenlenmiştir. Bunlar;

- ✓ Eşi
- ✓ Üçüncü dereceye kadar hısımları ile
- ✓ Vasisi – kayyımı
- ✓ Kimliklerini bildirdiği üç kişi
- ✓ Cumhuriyet savcılığı tarafından yazılı izin verilenler
- ✓ İzin verilen diğer hükümlüler
- ✓ Avukatı

olarak belirtilmiştir.

İnfaz kurumlarında hükümlünün, ziyaretçilerin, ziyaret yerlerinin atanmasına ilişkin tedbir ve düzenlemelere başvurma yetkisi kurum yönetimine verilmiş durumdadır. gerekmei durumunda bu aramaların kişi özgürlüğünün ve diğer hakların engellenmesi sayılmayacağı kabul edilmiştir. Dolayısıyla bu aramalara ziyaretçinin muvafakati aranmayacaktır. Aramaların kadınlar için kadın görevliler tarafından yapılması öngörülmektedir. Ziyaretçilerin ziyaret haklarını, infaz kurumlarının güvenlik ve düzenine ilişkin kurallarına uyarak gerçekleştirme zorunlulukları bulunmaktadır. Dolayısıyla bunu bozan davranışlarda bulunmaları durumunda engellenmeleri söz konusudur. Ayrıca ziyaretçilerin yasak eşyaları kuruma sokmaya çalışmaları yasaklanmış ve bu eşyalara el konulacağı hükme bağlanmıştır.

Ziyaretçinin hükümlüye doğrudan para, eşya vermesi de mümkün değildir. Ziyaretçinin bunları kurum yönetimine makbuz karşılığında teslim etmesi gerekmektedir.

Ziyaretçilerin hükümlüyü açık görüşte ziyaret etme hakkı bulunmaktadır. Bu ziyaretler kurum olanakları ölçüsünde, güvenlik tedbirlerinin yoğunlaştırılması suretiyle gerçekleştirilir.

Hükümlü ve tutuklular, annelerini, babalarını, eşlerini, çocuklarını, kardeşlerini açık görüşte ziyaretçi olarak kabul edebilmektedir.

Birinci dereceden yakınları bulunmayan hükümlülerin üçüncü dereceye kadar akrabalarıyla, kimlik ve adreslerini önceden bildirmeleri kaydıyla görüşmelerine izin verilmektedir.

Açık infaz kurumları ve çocuk eğitim evlerinde kalan hükümlülerin görüşleri normalleşme ilkesi gereği, açık görüş olarak gerçekleştirilir

Ağırlaştırılmış ömürboyu hapis cezası hükümlüleri, 15 günde bir defa ; biri açık, diğeri kapalı görüş olmak üzere ayda iki defa görüşme yapabilmektedir.

Ağırlaştırılmış ömürboyu hapis hükümlüleri, Yönetmeliğin 11. maddesinde belirlenen yakınlarıyla infaz kurumunun belirleyeceği gün ve saatlerde, tek tek görüşebilirler.

Bu hükümlülerin dini ve milli bayramlarda açık görüş hakkına sahip olmadıkları da hükme bağlanmıştır.

5.1.5.8. Avukatla Görüşme

Hükümlülerin avukatlarıyla görüşmeleri, hükmün kesinleşmesinden sonra, gerek infaz hukuku gerekse infaz kurumu dışındaki haklarının korunması bakımından tanınan bir hak kabul edilmektedir.

Kararın kesinleşmiş olmasına rağmen istisnai kanun yoluna başvurma olanaklarının bulunması da hükümlünün avukatıyla görüşme hakkının dayanağını oluşturmaktadır.

Nitekim uluslararası hukuk alanında, Birleşmiş Milletler Hükümlülerin Islahı İçin Asgari Standart Kurallar belgesinde dile getirilen bu durum, iç hukukumuzda, 5275 sayılı Kanun tarafından da tanınmıştır.

Hükümlünün avukatıyla gerçekleştirdiği görüşmelerin dinlenmemek kaydıyla gözlemlenebilmesi hükmü de Birleşmiş Milletler Avukatların Rolüne Dair Temel Prensipler m.8'de tanınmış durumdadır.

Avrupa Hapishane Kuralları'nda (m.23-4), hükümlüler ile avukatlarının aralarında yaptıkları yazışmaların gizli olduğu hükmü bulunmaktadır.

Bu hüküm, 5275 sayılı Kanun'da (m59), avukatlık mesleğinin hak ve yetkileri kapsamında ele alınmakla birlikte, mesai gün ve saatlerinde olmak kaydıyla sınırlanamayacağını belirtmektedir.

Avukatların savunma amaçlı belge ve dosyalarının incelenemeyeceği hükme bağlanmıştır.

Ancak örgütlü suçlar, terör suçları, insanlığa karşı suçlar, narkotik suçları gibi suç kategorileri istisna kabul edilmektedir. Bu incelemeler infaz kurumu görevlileri ya da yöneticileri tarafından değil, cumhuriyet savcılıkları tarafından yapılabilecektir.

5.1.5.9. İzin

İnfaz kural olarak kesintisiz devam eder ve tamamlanır. Ancak infazın ıslah yönünün de gereklerini yerine getirebilmek için sınırlı koşullarda hükümlünün izin yoluyla toplumsal hayatla buluşma olanağı bulunmaktadır.

Tecritle gelebilecek travmanın önlenmesi amacıyla 5275 sayılı Kanun'da izin türleri düzenlenmiştir. Bu izin türleri;

Mazeret

Özel

İş Arama

olarak tanımlanmıştır. Bu süreler hükümlülükte geçmiş sayılmaktadır.

İzinlere prensip olarak kısa süreli hapis mahkumiyetlerinde veya tahliye zamanına çok az süre kalan uzun süreli mahkumiyetlerde verilebilmektedir.

Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük dayanak yapılarak çıkarılan Hükümlü ve Tutuklulara Yakınlarının Ölümü veya Hastalığı Nedeniyle Verilebilecek Mazeret İzinlerine Dair Yönetmelik çıkarılmıştır.

Mazeret İzni

Hükümlülük süresinin beşte birini iyi hâlle geçirmiş olan hükümlünün talebi üzerine,

ana, baba, eş, kardeş veya çocuğunun ölümü veya ağır hastalığı nedeniyle, yolda geçen süre hesaplanarak verilebilen, cumhuriyet savcılığı tarafından verilebilen izinlerdir..

Özel İzin

Açık infaz kurumuna geçmeye hak kazanan fakat gideceği kurumun kapasitesi ve/veya yaş ya da sağlık nedenleriyle gidemeyenler

Çocuk eğitim evlerinde kalan hükümlüler,

Aileleriyle bağlarını sürdürmelerini temin amacıyla kurum üst amirinin önerisi ve Cumhuriyet Başsavcısının onaylaması ile üç ayda bir, yolda geçen süre hariç (4 günden az) olmak üzere üç güne kadar izin alabilirler.

İş Arama İzni

5275 sayılı Kanun'dan kaynağını alan iş arama izni, hükümlülük sürelerinin en az altı ayını kesinti olmadan geçiren ve koşullu salıverme haklarına 1 aydan az süre bulunan hükümlülere verilmektedir.

ALTINCI BÖLÜM

6. Türk Medyasında İnfaz ve İslah Sistemine Bakış

İnfaz ve ıslah sistemi ayrı ayrı incelendiğinde, infaz sistemindeki değişimlerin özellikle devletler tarafından fiziki ve organizasyonel yatırımlarla sürekli iyileştirilmeye çalışıldığı görülmektedir.

İslah kavramı ve sistemi ise toplumun katılımı ve katkısı ile geliştirilebilmektedir. Bu katılım ve katkının sağlanamaması durumunda, ıslahın nihai amacı olan, toplumsal hayata dönüşte sorunlar yaşanmaktadır.

İslaha yönelik iyileştirici çalışmaların ne derece toplum tarafından benimsendiğini belirleyebilecek gösterge olarak ana akım medya köşe yazarlarının bakışı derlenmiştir.

Türkiye yazılı medyasının infaz ve ıslah sistemine bakış açısı iki nedenle önem taşımaktadır: Birincisi medya, verdiği haber ve yorumlarla, infaz ve ıslah sisteminde gerçekleşen fiziksel ve fonksiyonel yatırımlara toplumun bakışını yansıtmaktadır.

Diğer yandan medyanın haber ve yorumları toplumun infaz ve ıslah kurumlarına bakışını doğrudan etkilemektedir.

İki açıdan da konunun önemlidir çünkü devletin infaz ve ıslah sistemine yönelik reformlarında dayandığı, dünya ve Avrupa standartlarına erişim politikaları ve uygulamaları, sistemi iyileştirme çabaları, kamu kaynaklarının kullanımına bağlıdır. Bu kaynakları toplum tarafından gerekli görülmesi, kolaylaştırıcı etkiye sahiptir.

Öte yandan infaz ve ıslah kurumlarına toplumun bakışı, vurada kalan hükümlülerin tahliye sonrasında, toplumsal yaşama katılmaları sürecinde, toplumun onlara bakışını da yansıtmaktadır. Tahliye sonrasında toplum tarafından önyargıyla karşılaşmaları, hükümlülerin topluma adaptasyon sürecini olumsuz etkilemekte, suça itilmelerine dahi neden olmaktadır.

Türkiye yazılı basınında etkin üç gazetenin günümüzden geriye doğru 10 yıl içinde yer verdikleri haber ve yorumların yorumlanmasıyla, medyanın infaz ve ıslah sisteminde yapılmak istenen iyileştirmeleri algılama süreçleri incelenmiştir.

Ana akım medya olarak kabul edilen dört gazeteden seçilmiş köşe yazarlarının infaz ve ıslah kurumlarıyla ilgili başlıkları derlenmiştir.

6.1. Ana Akım Medya Köşe Yazılarında İslah Sistemi

Türkiye yazılı medyasının infaz ve ıslah sistemine bakış açısı iki nedenle önem taşımaktadır: Birincisi medya, verdiği haber ve yorumlarla, infaz ve ıslah

sisteminde gerçekleşen fiziksel ve fonksiyonel yatırımlara toplumun bakışını yansıtmaktadır.

Diğer yandan medyanın haber ve yorumları toplumun infaz ve ıslah kurumlarına bakışını doğrudan etkilemektedir.

İki açıdan da konu önemlidir çünkü devletin infaz ve ıslah sistemine yönelik reformlarında dayandığı, dünya ve Avrupa standartlarına erişim politikaları ve uygulamaları, sistemi iyileştirme çabaları, kamu kaynaklarının kullanımına bağlıdır. Bu kaynakları toplum tarafından gerekli görülmesi, kolaylaştırıcı etkiye sahiptir.

Öte yandan infaz ve ıslah kurumlarına toplumun bakışı, burada kalan hükümlülerin tahliye sonrasında, toplumsal yaşama katılmaları sürecinde, toplumun onlara bakışını da yansıtmaktadır. Tahliye sonrasında toplum tarafından önyargıyla karşılaşmaları, hükümlülerin topluma adaptasyon sürecini olumsuz etkilemekte, suça itilmelerine dahi neden olmaktadır.

Türkiye yazılı basınında etkin üç gazetenin günümüzden geriye doğru 10 yıl içinde yer verdikleri haber ve yorumların yorumlanmasıyla, medyanın infaz ve ıslah sisteminde yapılmak istenen iyileştirmeleri algılama süreçleri incelenmiştir. Ana akım medya olarak kabul edilen dört gazeteden seçilmiş köşe yazarlarının infaz ve ıslah kurumlarıyla ilgili başlıkları derlenmiştir.

Yazarların önemli bir kısmı kurumların infaz yönüyle ilgilenmekte, ıslaha yönelik değinmeler yapmamaktadır.

Hürriyet Gazetesi'nde yazan Ahmet Hakan 5 Aralık 2019 tarihli yazısında idam cezasının geri gelmesi gerektiğini, hapis cezasının toplum vicdanını rahatlatmadığını belirtmektedir.

“Katil, daha önce de bir çocuğu öldürmüştü... İdam cezası olsaydı Ceren yaşıyor olacaktı. Ah ki ah!

14 yıl önce bir çocuğu öldüren, 20 kez hırsızlığa karışan bir adam, 13 yıl yattıktan sonra açık cezaevine geçiyor, geçebiliyor. Vah ki vah! Açık cezaevlerinden firar eden potansiyel katiller sokaklarda ellerini kollarını sallayarak dolaşırken... Sokaklarımız Ceren'lerimiz için asla güvenli olmayacak. Vay ki vay!”⁵⁸ Ahmet Hakan'a göre infaz sistemindeki ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının caydırıcı etkisi bulunmamakta, üstelik açık ceza evleri, hükümlülerin rahatça firar edebilecekleri güvenlik zaafiyetleri taşımaktadır.

Milliyet Gazetesi köşe yazarlarından Fikret Bila, “Vicdanları Sızlatan Tablo Değişiyor” başlıklı yazısında, infaz sisteminin aksayan yönlerinin yaşanan olaylar karşısında gözden geçirilebildiğini tespit ediyor. Fikret Bila 17 Ekim 2012 tarihli

⁵⁸<https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ahmet-hakan/cerenin-kalbine-bicak-saplanirken-mirildandiklarim-41389866> Erişim Tarihi: 10.12.2019

yazısında “Yargı sistemi ve infaz rejimine yönelik eleştirileri karşılamak üzere arka arkaya birçok yeni düzenleme yapılmış olmasına karşın sistem hala insan haklarını önceleyen bir yapıya kavuşmadı. Çok acı ve ağır bir olay vesilesiyle de olsa Adalet Bakanlığı’nın Prof. D. Hilmioğlu olayından hareketle infaz rejimini değiştirecek olması olumlu bir adımdır.” demektir.⁵⁹ Bila’ya göre insan hakları lehine yapılan düzenlemeler halen daha yeterli değildir ve sürekli olarak yenilenmesi gerekmektedir.

Hürriyet Gazetesi yazarlarından Abdulkadir Selvi, 5 Kasım 2019 tarihli “Cezaevleri boşalacak mı, yeni infaz sistemi mi getiriyor?” başlıklı yazısında “Sırada ikinci ve üçüncü yargı reformları var. Reformlar Türkiye’nin kutup yıldızı olmadığı sürece biz içinde bulunduğumuz durumdan çıkamayız. O nedenle içinde reform geçen her paketi heyecanla karşılıyorum.” demektir. Selvi yazısında devamlı “Yeni düzenlemede doğum yapan kadınların 1 yıl dolmadan cezaevine girmemesi; 75 yaşın üstündekilerin, 5 yıl ve altındaki cezalarını konutlarında çekebilmeleri imkânı getiriliyor. 70 yaşın üstündekiler için bu oran 3 yıl. Tabii vicdanları kanatan bir de şu durum var. Adam cezası 18 ayın altında olan bir suç işliyor, masum birini darp ediyor, işyerini basıp camını çerçevesini indiriyor. Polis yakalıyor, mahkeme tutuksuz yargılamak üzere serbest bırakıyor. Kimisi polisten önce mahalleye gidiyor. Bu adalete olan inancı sarsıyor. Adalet Bakanı Abdülhamit Gül’ün de bundan rahatsız olduğunu duymuştum. Yeni düzenlemede 18 ayın altında ceza öngörülse bile en azından 1 ay hapse girmesi öngörülüyor. Suç işleyen hapse girme duygusunu yaşayacak, hem de mağdurların adalete olan güveni korunmuş olacak.” diyerek infaz sisteminin toplumda olumsuz görülen yönleri olduğunu ve bunlara yönelik düzenlemelerin toplumdaki rahatsızlığı önleyeceğini beklemektedir.⁶⁰

Hürriyet Gazetesi yazarlarından Fatih Çekirge 19 Ocak 2020 tarihli yazısının alt başlığında “YARI AÇIK CEZAEVİ- Yarıaçık cezaevleri için koydum bu başlığı... İzinli kaçıyorlar çünkü... Acaba cezaevine bir şeyler mi taşıyorlar? Uyuşturucudan yatan birisi, ya izinli çıkıp içeri bir şeyler taşıyorsa... Bu kaç etti arkadaş. İşte yine bir cinayet girişimi. Bu defa Abdürrahim... Manisa Turgutlu Açık Cezaevi’nden izinli çıkmış... Sonra gitmiş, eşi Gülten’i 20 yerinden bıçaklamış... Bu kaçınıcı yarı açık skandalı... Adalet Bakanı Abdülhamit Gül çok olumlu icraatlar yapıyor. Güven veriyor... Bir de bu meseleye eğilse...” yorumunu yapmaktadır.⁶¹

⁵⁹ <https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/fikret-bila/vicdanlari-sizlatan-tablo-degisiyor-1612833> Erişim Tarihi: 4.9.2019

⁶⁰ <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/abdulkadir-selvi/cezaevleri-bosalacak-mi-yeni-infaz-sistemi-ne-getiriyor-41366784> Erişim Tarihi: 4.9.2019

⁶¹ <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/fatih-cekirge/oh-beee-orada-hakimler-varmis-41423074> Erişim Tarihi: 4.9.2019

Açık ve yarı açık cezaevleri ile ilgili farklı bir bakış açısı da yine Hürriyet Gazetesi köşe yazarlarından Banu Şen'in 30 Kasım 2016 tarihli yazısı örnek verilebilir. Söz konusu yazıda cezaevindeki düzenlemeler şu şekilde belirtilmektedir.

“İzmir’de Foça Açık Ceza İnfaz Kurumu 7.532 dönümün üzerinde araziye kurulu olan cezaevinde 38 işkolunda faaliyet gösteriliyor. Geçen hafta itibariyle 703 hükümlünün bulunduğu cezaevinde sağlık ve yaşlılık durumu dışında kalan 550 hükümlü farklı birimlerde sigortalı olarak çalışıyor. Bunlardan 200’ü İzmir’de adliye ve hakimevinde yemekhane, restoran, otel, çay ocağı, kafeteryalar, ... Dev bir üretim üssü görünümündeki cezaevindeki hükümlüler, hem ülke üretimine katkı koyuyor, hem kazanç sağlıyor, hem de meslek sahibi oluyor.

... sigorta primi ödeniyor. Her hükümlüden tahliyesinden sonra alınan işe giderleri çalışan hükümlülerden alınmıyor. Meslek edinme ve çalışmaya bu suretle teşvik ediliyor.”⁶²

Foça Cezaevi, cezaevi şartlarının geliştirilmesi ve iyileştirilmesi konusunda çarpıcı bir örnek olarak ele alınabilir. Zira cezaevlerinde atıl iş gücünün ekonomiye kazandırılması aynı zamanda cezaevlerinin ülke ekonomisine olan yükünün hafifletilmesi ile ilgili dikkate değer bir çalışma olduğu görülmektedir. Ayrıca meseleye kriminolojik açıdan bakacak olursak; suçluların ıslah edilmesinin en kesin yolu suç işleme potansiyellerini ortadan kaldırmak ve suçluları sosyal hayata uyumlandırmak olarak tanımlayabiliriz.

Toplumda, suçların büyük bir oranının ekonomik temelli oluşu, eğitim seviyesinin düşük oluşuna dayanması, Foça Cezaevindeki sistemin toplumsal olarak ihtiyaç duyulan bir mekanizmayı işler hale getirdiği anlaşılmaktadır.

Aynı yazarın 28 Kasım 2016 tarihli Hürriyet Gazetesi’ndeki köşe yazısında bu kez de kadın mahkûmlara ve anneleriyle birlikte cezaevinde kalan çocuklara dikkat çekilmiştir.

“Şakran Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu’nda konuştuğumuz kadınların neredeyse tamamı yeni bir yasal düzenleme ve af istiyor. Çoğu daha önce gündeme gelen düzenlemelerden faydalanamamış. “Çoluğumuza çocuğumuza, torunumuza, işimize kavuşmak istiyoruz. Özgürlük istiyoruz. En azından indirim bekliyoruz” sesleri oldukça fazla.

Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu’nda en yürek burkan anneleriyle birlikte ceza yatan küçük çocuklar. Şakran’da 37 çocuk annesiyle birlikte. Onlar da 0-6 yaş kreşinde günlerini geçiriyor. Atölyelerin hepsi dolu. Kadınlar tel kırmadan, okuma yazmaya, halk oyunları, nakış, takı, tekstil nikah şekeri, ahşap boyama, kuaförlük

⁶² <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/banu-sen/gunahsiz-mahkumlar-40290999> Erişim Tarihi: 4.9.2019

gibi kurslarda hem meslek ediniyor hem de dört duvar arasında geçmek bilmeyen saatleri el becerilerini geliştirerek dolduruyor. Buradaki sohbetlerin çoğunda yüzler hüznü. Kadınların birçoğu eş cinayetinden yatıyor. Yaşı hayli geçkin olan da var gencecik olan da. Hepsi pişman. Kader mahkumu olduklarını vurguluyorlar, gözyaşlarını tutamayarak, “Özgürlük, af istiyoruz büyüklerimizden. Eş cinayetinde kadınlara indirim uygulansın. Hiçbir kadın, anne, cinayet işlemek istemez” sözleri dökülüyor dudaklarından.

Burada da kadınlar için kütüphane, terapi odaları, kurslar, atölyeler, çocuklar için kreşler var. Ancak elbette yine akşam olup biz evimize doğru ayrılırken cezaevine çöken hüznün bize de çöküyor. Dudaklarımızdan, “Allah kurtarsın” sözleri dökülüyor.

Oya Armutçu Hürriyet Gazetesindeki köşe yazısında ise uygulanan cezaların adil, rasyonel, toplumun gerek vicdanını gerekse emniyetini esas alacak şekilde düzenlenmesi gerektiğini belirtmiş. Son dönemlerde gündemde olan İnfaz Yasası değişikliği ve Yargı Reformu beklentilerini dile getirmiştir.

“Ceza adalet sistemini masaya yatıran Adalet Bakanlığı’na, uygulamacı konumundaki Yargıtay’dan çarpıcı öneriler geliyor. Yargıtay 19. Ceza Dairesi Başkanı Ramazan Özkeper, ‘etkin pişmanlık’ uyarınca ‘gasp, hırsızlık, dolandırıcılık’ sanıklarına ‘zararın giderilmesi’ halinde yargılama süresince ceza indirimi mümkün olmasına rağmen, ‘kaçakçılık’ suçu işleyenler yönünden bunun sadece ‘soruşturma’ aşamasıyla sınırlı tutulmasının adil olmadığını savundu.

“..... infaz sistemine dönülürse, 10 yıl ceza alan bir kişi 4 yılda çıkacak. Cezaevlerindeki doluluğa belki bir çözüm olabilir ama ceza adaleti açısından yine çok tartışılır.”⁶³

Muharrem Sarıkaya 20.09.2019 tarihinde Haber Türk Gazetesindeki köşesinde ceza ve infaz yasası ile ilgili değişiklikleri siyasi partiler cephesinden değerlendirerek siyasi kulislere konuşulanları köşesine taşımıştır.

“..... KHK le yapılan düzenlemede de bu süre 2 yıla sınırlandırılmıştı. Bu kez de bir standarda bağlanıp, uzun tutukluluğun sona erdirilmesi hedefleniyor. Öngörülen süre AB uygulamalarında da ve AİHM kararlarında da baz alınarak 2 yıl olması. Böylece tutukluluğun ceza olmaktan çıkarılması amaçlanıyor.Anlaşılan o k Bakanlık da infaz sistemin çeşitlendirme kararında; daha önce çocuklu kadınlar, yaşlılar, hastaların denetimli serbestlikle salıverilme sürelerinde de

⁶³ <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/oya-armutcu/infaz-duzenlemesi-yolda-41152590> Erişim Tarihi: 4.9.2019

düzenlemeye gidecek gibi görünüyor. İnfaz sürelerindeki düzenlemeler eklendiğinde sayı 100'ü çoktan aştı... Daha önemlisi doldur-boşalt periyodu kısaldı..."⁶⁴

Adalet Bakanı öncelikle tutuklu ve hükümlüler için verilen sağlık hizmetlerini tanıttı. Cezaevi içinde bir "devlet hastanesi" oluşturulmuş, çok sayıda uzman doktor görev yapıyor hastanede... Tutuklu ve mahkûmlar daha çok Türk ve dünya edebiyatına meraklıymış. Dışarıdan gelen kitaplar da kütüphanede tasnif edildikten sonra mahkûmlara iletiliyormuş. En önemli kısım, en sonda gezildi: Tutuklu ve mahkûmların kaldıkları yerler... İlk önce 7 küçük ve dar odalı, bir genişçe salonlu ve küçük bir havalandırması olan 21 kişinin kalabildiği bölüm... Bir küçük oda, aslında sadece bir kişilik... .."

En azından "yetkili beyanları"nı, tutuklu ve hükümlü yorumlarıyla dengelemek gerekir.....Adalet Bakanı bir formül aradıklarını, Avrupa'dan da bu konuda eleştiriler aldıklarını belirtti. Cezaevlerinde kalan insanlar açısından uzun tutukluluk sorunu sürüyordu. Buna hâlâ bir çözüm bulunamadığı gibi tutuklamalar yaygınlaştırılarak devam ediyordu. Cezaevini dolaşırken Türkiye'nin bir operasyon devleti olma özelliğini koruduğu hissini pekiştirdi. Cezaevleri de bu sistemin bir parçasıydı. İç açıcı ve insani değildi.

12 Mayıs 2012 Vatan Gazetesi Ruşen Çakır "Devletin gösterdiği ve gördüğümüz Silivri"

Adalet Bakanı, özellikle Ergenekon ve Balyoz davalarının tutuklu gazeteci, asker, politikacıları nedeniyle sık sık gündeme gelen Silivri Cezaevi'ne bir medya turu düzenledi. Cezaevini gezerken 12 Eylül döneminde tutuklu kalmış biri olarak "Cezaevinin iyisi olmaz" demekten kendimi alamadım

Dün gezdiğimiz Silivri'nin benim yatmış olduğum askeri cezaevlerinden çok daha iyi koşullara sahip olduğu muhakkak. Ancak insan aradan geçen 30 yılda, hele bu süre içinde Türkiye bambaşka bir ülke olmuşsa, çok daha fazla iyileşme ve çok daha cazip insani koşul bekliyor...Bizim zamanımızda koğu sistemi vardı: Hasdal'da en az 40, Metris'te de 16 kişi aynı koğuştaki kalırdık. O dönemin siyasi koşulları düşünülürse koğuştaki kalmak bizim için iyi, devlet için kötüydü. Çünkü çok daha iyi örgütleniyor ve direniyorduk. Bugün Silivri'nin dahil olduğu L tipi cezaevlerinde odalarda olabildiğince az kişinin kalması hedefleniyor ama imkanlar yetersiz olduğu için tek kişinin kalması gereken odalara üçer kişinin konulduğunu sıklıkla görüyoruz.

⁶⁴<https://www.haberturk.com/yazarlar/muharrem-sarikaya/2523761-iste-affin-orani-iyi-hale-12-indirim>
Erişim Tarihi: 4.9.2019

Dolayısıyla bugün 11 ayrı gazetede yazan biz 11 ayrı gazeteciye aynı Silivri gösterilmiş olsa da 11 ayrı Silivri göreceğimiz açık. Bu farklılıkların temel nedeni de “görme biçimlerimiz” değil yaşanan yargı sürecine bakışlarımız olacaktır.

Bu noktada Silivri turuna katılan gazetecileri ve gazetelerini yazmakta yarar var: Ahmet Hakan (Hürriyet), Aslı Aydıntaşbaş (Milliyet), Emre Aköz (Sabah), Bülent Korucu (Zaman), Ergun Babahan (Star), Rahim Er (Türkiye), Utku Çakırözer (Cumhuriyet), Oral Çalışlar (Radikal), Nagehan Alçı (Akşam), Tuncer Köseoğlu (Taraf) ve ben. (Bu arada Adalet Bakanlığı'nın bu gazeteci kompozisyonunu oluşturmasının bile işi ne derece ciddiye aldığına bir kanıt olduğunu vurgulayalım.)

Milliyet Gazetesi Aylin Aydıntaşbaş “ Yasak Şehir Silivri”, “...diğer yandan da o duvarların hemen ötesinde yüzlerce insanın özgürlüklerinden mahrum kaldığının bilinciyle gelen ani bir utanma hissini aynı anda yaşadım. Gün boyu bizimle olan ve 12 Mart ve 12 Eylül'ün en korkunç dönemlerinde toplam 7 yıl hapis yatan gazeteci Oral Çalışlar'dan: “O zamanlar cezaevi koşulları çok daha berbattı; koğuşlar kalabalıktı, yemek bile vermiyorlardı. Ama sanki geniş koğuşların daha insani bir yanı da vardı...” Gelelim hastanesiyle, yemekhanesiyle, dev kampusü ve 9 bin nüfusuyla adeta bir “Yasak şehir” olan Silivri'de gördüklerimize...”⁶⁵

11 Mayıs 2012 Star Gazetesi Ergün Babahan “Her şey Mükemmel Ama Allah Düşürmesin....”

“Adalet Bakanı Sadullah Ergin bir grup gazeteciye artık Türkiye'nin en ünlü mekanlarından biri haline gelmiş olan Silivri Cezaevi'ne götürüp gezdirdi.

İlginç bir gruptuk çünkü neredeyse yarısı çeşitli nedenlerle birbiriyle selamlaşmayan gazeteciler bir aradaydı. 28 Şubat soruşturmasının medya patronuna uzanmasını isteyen de, “patron artık bizim de patron. Ona dokunmasın ama müdürleri ve yazarları hesap versin” diyen de, “hiç kimseye dokunmasın kararında kalsın” diyen de vardı.

Bu tartışmada alınan tavırlar 12 Eylül öncesine benzer kırılmalara ve kırınlıklara yol açmış durumda. Neyse, böylesi renkli bir grup sabah Yenibosna'da Adli Tıp Kurumu'nda buluştuk, ardından Efes harabelerine görmeye giden turist grubu gibi, Jolly Tur'un otobüsüne doluşup Silivri'ye doğru yola koyulduk. Aramızda

⁶⁵ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dunyanin-en-buyuk-ve-guvenli-sarayi-yasak-sehir/726573> Erişim Tarihi: 4.9.2019

Ruşen Çakır gibi Silivri uzmanları, Oral Çalışlar gibi cezaevi uzmanları da vardı. Benim ise Silivri'ye ilk gidişimdi.

Şöyle söyleyeyim, burası küçük bir kasaba...

Lojmanları, lisesi, alışveriş merkezi ve açık ve de kapalı cezaevi ile dev bir alan. Şimdi de bir spor salonu inşaatı sürüyor. (Darbe planlayacak olanlara uyarı, gerekirse duruşma salonu olarak da kullanılabilir.)

Önce açık cezaevi kısmını, ardından da kapalı cezaevi bölümünü dolaştık.

Kimse rencide olmasın diye, içinde mahkum veya tutuklu bulunan hiçbir koğuşa sokulmadık, bu yüzden İlker Başbuğ, Mustafa Balbay, Doğu Perinçek gibi ünlü tutukluları görmedik, iyi de oldu, herkes kendisini kötü hissedirdi herhalde.

Şimdi bugüne kadar oteller, barajlar, adliye sarayları, fabrikalar gezdik de, bu ilk cezaevi turumuz. Gördüklerimizden sonra cezaevini övmek gibi absürd bir durumla karşılaştık.

Dışardan bakana "Dört dörtlük" dedirtecek koşullar elbette uzun süredir burada yaşayanlara katlanılmaz geliyordur. "Mahkumu Silivri'ye koymuşlar, illa da evim demiş" misali..

Allah kimseyi buraya düşürmesin, düşmüş olanları da bir an önce kurtarsın diyerek, izlenimlerimizi aktaralım.

Efendim, burası katalog suçları denilen ve özel yetkili mahkemelerin görev sahasına giren fiillerle suçlanan tutuklu ve hükümlülerin hem kaldığı, hem de bir kısmının yargılandığı bir kampüs.

Çok sıkı güvenlik önlemleri altında giriliyor. Mesela biz bile cep telefonlarımızı, bilgisayarlarımızı kapalı cezaevine sokamadık.

Normalde, girişte göz retinası taraması yapılıyor. Turnikelerin önünde bir başka araca yeniden göz yaklaştırılıyor ve ancak tanınma sağlandıktan sonra içeri girmenize veya dışarı çıkmanıza izin veriliyor.

Burada 8 kapalı cezaevi binası var, biz uyuşturucu zanlılarının olduğu bölüme girdik. Hem cezaevinin geneli, hem de tek tek binalar merkezi kamera sistemiyle denetleniyor. Kuş uçurulmuyor desek yeridir. Tutuklu ve hükümlünün güvenlik riskine göre, tutuklular ya 3'er kişilik odalarda 21 kişi olarak kalıyorlar ya da birer kişilik odalarda 3 kişi kalıyorlar....Odalar koğuş adı verilen ve ortak kullanım alanı, tuvalet, banyo, televizyon izleme alanı ve yürüyüş sahası bölümlerinden oluşuyor... yatak çarşafı haftada veya 15 günde bir değiştiriliyor. Ayrıca çamaşırları dışındaki eşyalarını da cezaevi çamaşırhanesinde yıkayıp ütületebiliyorlar.... eğitimlerine devam edip lise, üniversite diploması alabiliyor. Ayrıca bir becerisi olmayanlara,

dışarı çıktıklarında geçimlerini sağlamalarına yarayacak bir meslek edinmeleri yolunda destek sağlanıyor ve sertifikalı meslek kursları veriliyor. Avrupa ve dünyanın çeşitli yerlerinde çok sayıda cezaevi gezdiğini, Türkiye'deki standartların şu anda onların çok ilerisinde olduğunu söyledi ki, gördüklerimiz arasında buna ters düşecek bir şey yoktu....”⁶⁶

12 Mayıs 2012 Akşam Gazetesi Nagehan Alçı “ Silivri'deki Dünya...”

“.....Gelelim 'içeride' gördüklerimize. Size aşağıda rakamlar da vereceğim ama önce kabataslak bir 'nereye gittim, nasıldı'nın cevabını iletayım: Şartlar son derece iyi görünüyor. ... İki tip oda geziyoruz. İki büyük. İçinde yedi oda, iki tuvalet iki duş var. Odalarda üçer yatak, yani 21 kişilik. Çay- kahve pişirmek için basit bir mutfak ve bir havalandırma alanı var.....Odaların yanı sıra eğitim bölümlerini de geziyoruz. Cezaevinde isteyen okuma- yazma öğretiliyor, isteyen ilkokuldan başlayarak üniversiteye kadar diploma alabiliyor. Kısacası fiziki koşullar fena gözüküyor ama bu tabii oradaki hayatı hafifletmez....”

⁶⁶ https://www.star.com.tr/yazar/Her_sey_mukemmel_ama_Allah_dusurmesin-yazi-571911/ Erişim Tarihi: 4.9.2019

SONUÇ

Türkyede cezaların infazı, suç politikasının gelişimine paralel bir değişim geçirmemiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun tanzimat sonrası döneminde ve Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte ceza hukukunda Avrupa ve dünyaya uyumlu biçimde liberalleşme ve insan haklarının gelişimi izlenmiş, değişimler ceza hukukuna yansıtılmaya çalışılmıştır.

Ancak infazın iyileştirilmesi, infazın ıslah ile birlikte ele alınması ve bu yönde infaz kurumlarının oluşturulabilmesi, kaynak sorunları nedeniyle yavaş gelişmiştir.

birincil neden bu olmakla beraber kısmi olarak infaz sistemi, toplumsal kanaat ve anlayışların etkisi altında kalmış, infazın koşullarının iyileştirilmesine yönelik modernizasyon çalışmaları, suçlunun ödüllendirilmesi gibi algılanmış, bu kanaat politikanın yapabileceği iyileştirmeleri baskılamıştır.

Günümüzde dahi medyaya yansıyan haberlerde ve yorumlarda ya da sosyal medyada modern infaz kurumlarının sayısı ve niteliğine yönelik gerçekleştirilen yatırımlar suçlunun konforlu koşullara kavuşturulması, kamu kaynaklarının yanlış yerlerde kullanılması olarak görülebilmektedir.

Bir an için ülkede suç oranlarının anormal biçimde arttığı ve bu nedenle infaz kurumu açıldığı düşünülse bile bu infaz sisteminin ıslah yoluyla hükümlülerin topluma yeniden kazandırılmalarını sağlayacağı ve bundan yine toplumun kazançlı çıkacağı gözardı edilmektedir.

Yapısal olarak, toplumsal değişimin ve modernleşmenin infaz kurumlarının ıslah kurumu olma niteliğini de beraberinde geliştirmesini sağlamasından uzaklaşılması, kamu düzeni ve güvenliği açısından da sakıncalıdır.

Islah kurumu olma niteliği de kazanmış infaz kurumlarının varlığı durumunda, toplumun ve devletin suçla mücadelesinin başarı kazanacağına yönelik değerlendirmeler önemsenmek zorundadır.

Islah kurumu gerek bilimsel ve gerekse politika alanında toplumsal hareketliliklerin yönlendirilme aracı olarak düşünülmediği sürece infaz ve ıslah kurumlarının kamusal ve toplumsal alandaki önemini kavramak zorlaşmaktadır.

Suç ve ceza politikalarındaki iyileşmeler, modernleşme sürecinin temel ölçeklerinden biri kabul edilmektedir çünkü gerek Birleşmiş Milletler ve gerekse Avrupa Konseyi liderliğinde hazırlanan uluslararası hukuk belgelerinde, insan hakları alanının önemli başlıklarından biri olan, hükümlü ve tutuklu hakları, önemli göstergelerden biri kabul edilmektedir. İnsan hakları hukukunun içselleştirilmesi bakımından hüküm haklarının somut gelişme alanı infaz kurumlarıdır.

Türkiye İki asırlık süreçte infaz kurumlarının ıslah amacının da gelişimi ve bir bütün olarak infaz ve ıslah mekanizmasının geliştirilmesi için altyapı yatırımlarını önemsemiştir. Önemli yasal düzenlemeler ve uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Ancak gerek sayısal ve gerekse niteliksel gelişmelerin zorunluluk nedenlerinin topluma iyi anlatılması gerekmektedir.

Türkiye'de 1970'li yıllarda anarşi, 1980'ler sonrası terör suçlarının yoğunluk göstermesi, toplam hükümlü ve tutuklu sayılarında az bir oranı oluşturan bu grup hükümlü ve tutuklulara yönelik önyargıların tüm hükümlülere ve tutuklulara yönelmesine neden olmuştur. Bu durum, infaz ve ıslah kurumlarındaki fiziksel ve işlevsel iyileşmelerin yavaş ilerlemesine neden olmuştur.

Bu durumdan en fazla etkilenenler, özel durumu bulunan tutuklu ve hükümlülerdir. Kadınlar, gençler, çocuklar, hastalar ve yaşlılara yönelik kurum ve ünitelerin açılması kararları, bu amaçla kaynak ayrılması, toplumsal tepki nedeniyle olumsuz etkilenmektedir.

Kapasite açısından suç işlemeyi meslek edinmiş, temadi haline getirmiş hükümlülerle kısa süreli hapis mahkumiyet almış hükümlülerin bir arada tutulması, suçun yaygınlaşması ve ıslahın sağlanamaması sorununu doğurmaktadır.

İnfaz kurumları ile bakanlıktan oluşan organizasyon yapısına, sivil toplum kuruluşlarının, medya kurumlarının, üniversitelerin katılımıyla, infazın ıslahla birlikte geliştirilmesini kolaylaştıracak, toplumu aydınlatma çalışmaları yapılmak zorundadır.

Mahkumların ıslah oldukları karinesinin topluma kabul ettirilmesi, onların ıslahını sağlayacak eğitim ve çalışma etkinliklerinin toplum tarafından desteklenmesi konularında gelişme sağlanması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- AKDOĞAN, Ali, Kültür ve Din: Din Sosyolojisi, Editör Niyazi Akyüz, İhsan Çapcıoğlu, Grafiker Yayınevi, Ankara, 2012.
- DÖNMEZER, Sulhi, Sahir ERMAN, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Kısım, Cilt:II, 12. Bası, İstanbul 1999.
- ÖNDER, Ayhan, Ceza Hukuku Dersleri, İstanbul 1992.
- ZUCKERMAN,Phil, Din Sosyolojisine Giriş, Çeviren: İhsan Çapcıoğlu, Halil Aydınalp, Birleşik Kitabevi, Ankara, 2006.
- İÇLİ, Tülin, Türkiye'de Cezaevlerindeki Rehabilitasyon Faaliyetleriyle İlgili Sosyolojik Bir Analiz, Ankara, 1999.
- KURT, Mehmet, Cezaların İnfazı ve Ceza İnfaz Kurumlarının Sorunları, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007.
- DONAY, Süheyl, Ceza Yargılama Hukuku, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2012.
- ÖZGENÇ, İzzet, Şahin, İnfaz Hukuku, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2019.
- DONAY, Sühey, Türk Ceza İnfaz Hukuku, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2014.
- KUBAT, Ahmet, Adil Denetimli Serbestlik ve Cezaların İnfazı, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2019.
- GÜNEY, Erhan, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2006.
- DOĞAN, Fatma Karakaş, Ceza İnfaz Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2013.
- DEMİRBAŞ, Mehmet, Cezaların İnfazı ve Ceza İnfaz Kurumlarının Sorunları, Ankara 2007.
- UMUR, Ziya, Roma Hukuku Ders Notları, Beta Yayınevi, İstanbul, 2010.
- DÖNMEZER, Sulhi, Sahir ERMAN, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Cilt II, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1994.
- BECCARİA, Cesare, Suçlar ve Cezalar Hakkında, İmge Kitabevi, İstanbul, 2016.
- FOUCAULT, Michel, Hapishanenin Doğuşu, Çeviren: M.Ali Kılıçbay, İmge Kitabevi, İstanbul, Şubat 2019.
- DEMİRBAŞ, Timur, Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların ve Cezaevlerinin Evrimi, Editör: Emine Gürsoy NASKALİ, Hilal Oytun ALTUN, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2010.
- RUDE, George, Fransız Devrimi, İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2015.
- GİDDENS, Anthony, Sosyoloji, Çeviren Cemal Güzel, Kırmızı Yayınları, İstanbul, 2008.

NAUERT, Charles, Avrupa'da Hümanizma ve Rönesans Kültürü, Çeviren Bahar Tırnakçı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2011.

HAMPSON, Norman, Aydınlanma Çağı, Çeviren Jale Parla, İstanbul, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991.

KURT, Mehmet, Cezaların İnfazı ve Ceza İnfaz Kurumlarının Sorunları, Adalet Yayınları, Ankara, 2007.

KURY, Helmuth, Almanya'da Ceza İnfaz Pratiği ve Sorunları Çeviren Nezih Pala, Başkent Üniversitesi Yayını, Ankara, 2001.

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu AK Bakanlar Komitesinin Avrupa Hapishane Kuralları Başlıklı Tavsiye Kararı, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Avrupa Hapishane Kuralları Başlıklı (87) 3 Numaralı Tavsiye Kararı, (Erişim Tarihi: 1.9.2019: [https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/281bb1--Avrupa-Konseyi-Bakanlar-Komitesinin-%E2%80%9CAvrupa-Hapishane-Kurallari%E2%80%9D-Baslikli-\(87\)-3-No%E2%80%99lu-Tavsiye-Karari.pdf](https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/281bb1--Avrupa-Konseyi-Bakanlar-Komitesinin-%E2%80%9CAvrupa-Hapishane-Kurallari%E2%80%9D-Baslikli-(87)-3-No%E2%80%99lu-Tavsiye-Karari.pdf))

Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği'nin Ortak Programı "Türkiye'de Model Hapishane Uygulamalarının Yaygınlaştırılması ve Hapishane Reformunun Desteklenmesi Projesi", Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Ceza İnfaz Alanındaki Tavsiye Kararları,(Erişim Tarihi:13.11.2019, http://www.cte.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/1982019151705tavsiye_kararlari.pdf)

ERÇETİN, Şule, Çocuk ve Suç, Hegem Yayınevi, Ankara, 2006.

KÖSE, Dilek, Bir Sosyal Bilimcinin Notları, Michel Foucault – Hapishanenin Doğuşu Kitap Değerlendirmesi, <http://dilekkose.blogspot.com/2015/06/hapishanenin-dogusu.html>

İÇLİ, Tülin Günşen Öğün, Türkiye'de Cezaevlerindeki Rehabilitasyon Faaliyetleriyle İlgili Sosyolojik Bir Analiz, Adalet Bakanlığı Yayınevi, Ankara, 1999.

Michel FOUCAULT, Büyük Kapatılma, Çeviren: Işık Ergüden, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2000.

Sami SELÇUK, Beccaria'nın İnsanlığa Bildirisi, İmge Kitabevi, Ankara 2004, s.28-34

YENİSEY, Feridun, İnfaz Hukukunun İnsan Hakları Yönü, İnfaz Hukukunun Sorunları, Goethe – Institut ve Başkent Üniversitesi Yayını, Ankara 2001, s.102-110

GÖNEN, Yasemin Saner, Osmanlı İmparatorluğunda Hapishaneleri İyileştirme Girişim, 1917 Yılı, Hapishane Kitabı, Editör: Emine Gürsoy Naskali Altın Kitabevi, İstanbul, 2005.

AKSU, Şener, Otorite-Yaşamaları İlişkisinde Hapishanenin Yeri, Hapishane Kitabı, Editör: Emine Gürsoy NASKALİ-Hilal OYTUN Altun, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2005.

Türkiye Barolar Birliği, Ceza ve Tutukleleriyle İlgili Araştırma Raporu,TBB.Yayını No:3, Ankara, 2018.

YÜCEL, Mustafa, Suç, Ceza, Cezaevi Gerçeği ve Ötesi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No.411, Ankara, 1977, s. 923 Erişim Tarihi: 10.12.2019

MAKALELER

YILDIRIM, Hamdi, Tutuklu ve Hükümlülerin Haberleşme Hakları, 21.Yüzyıla Girerken Cezaların İnfazı Sempozyumu, Adalet Bakanlığı Yayınları, Ankara,2001.

KOÇ, Sermet, Şüpheli,Sanık ve Hükümlünün Sağlık Hakkı,Panel, İstanbul Barosu, 2009.

AKSOY, Emin, Retornaz, Beccaria'nın Hapis Cezasına Bakışı Üzerine Bir Değerlendirme, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı:112, 2014.

ÜZÜLMEZ, İlhan, Yeni Ceza Kanunu'nun Sisteminde Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. X, S. 3-4, 2006.

ÇİMEN, Adem, Ceza İnfaz Kurumlarında Sosyalleşme ve İslah İlişkisi, Çukurova İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 15, Sayı 2.

SARIHAN, Şenal, Cezaevi Gerçeği, (I), Cumhuriyet, 13.1.2000.

YILDIZ, Ali Kemal, Ceza Muhakemesi Hukukunda Yakalama ve Gözaltına Alma, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.14,S.1, Konya, 2006.

YARSUVAT, Duygun, Bir Sosyolojik ve Kültürel Alt Grup Olarak Cezaevi Toplumu, İstanbul Ünievrsitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi,S 2, İstanbul, 1984.

ULUDAĞLI, Nilay, Hükümlülerin Denetiminde ve Topluma Kazandırılmasında Yeni Bir Yöntem Olarak Elektronik İzleme, Ankara Ünievrsitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.61,S.4, Ankara, 2012.

İNTERNET KAYNAKLARI

GÖZLER, Kemal, Sulh Ceza Hakimlikleri ve Tabii Hakim İlkesi, Türk Anayasa Hukuku Sitesi, (Erişim Tarihi: 1.1.2019 : <http://www.anayasa.gen.tr/tabii-hakim.htm>)

ULUSOY, Erol, Modern Türk Hukukunun Oluşumu ve Gelişimi, (Erişim Tarihi: 4.10.2019: <http://archiv.jura.uni-saarland.de/turkish/Ulusoy.html>)

CİHAN, Erol, Ceza Hukuku Münasebeti, (Erişim Tarihi: 17.10.2019: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/96802>)

ARTUK, Mehmet Emin, Alşahin, Hapis Cezalarının Ve Cezaevlerinin Tarihi Gelişimi, Mehmet Akif Aydın'a Armağan, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/272845>.

ALBAYRAK, Mustafa, Şikayete Tabi Suçların Özellikleri ve Bu Suçlara Bağlanan Hukuki Sonuçlar, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (Erişim Tarihi: 16.11.2019: <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2008-77-441>) TOPAKKAYA, Arslan, Adalet

Kavramı Bağlamında Aristoteles-Platon Karşılaştırması, (Erişim Tarihi: 5.9.2019: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/803676>)

Ereme, Cez Usulünde Kesin Hüküm, (Erişim Tarihi: 11.10.2019, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/339/3479.pdf>)

Abdulkadir İlhan, Tutuklama ve Tutuklama Süreleri, Anayasa Mahkemesi Yayınları, (Erişim Tarihi: 11.09.2019 <https://www.anayasa.gov.tr/media/3657/ilhantutuklama.pdf>)

ÇALIK, Tacettin, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Sözleşmeleri Kapsamında İnsan Haklarının Korunması, (Erişim Tarihi: 22.09.2019, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/266495>)

ENGİN, Murat, Suçu Önleyici Tedbirler Bağlamında Ceza İnfaz Kurumlarında Çalışma ve Eski Hükümlü İstihdamı, Çalışma İlişkileri Dergisi, Temmuz 2012, Cilt 3, Sayı 2, (Erişim Tarihi: 5.8.2019: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/308022>)

WİKİPEDİ, Pensilvanya Sistemi, (Erişim Tarihi: 23.1.2020: https://tr.wikipedia.org/wiki/Pensilvanya_Sistemi)

ARTUK, Hapis Cezalarının ve Cezaevlerinin Tarihi Gelişimi, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/272845> (Erişim Tarihi: 20.10.2019)

HAKAN, Ahmet, <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ahmet-hakan/cerenin-kalbine-bicak-saplanirken-mirildandiklarim-41389866>

BİLA, Fikret, <https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/fikret-bila/vicdanlari-sizlatan-tablo-degisiyor-1612833> Erişim Tarihi: 4.9.2019

SELVİ, Abdulkadir, ŞEN, Banu, <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/abdulkadir-selvi/cezaevleri-bosalacak-mi-yeni-infaz-sistemi-ne-getiriyor-41366784> Erişim Tarihi: 4.9.2019

ÇEKİRGE, Fatih, <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/fatih-cekirge/oh-beeee-orada-hakimler-varmis-41423074> Erişim Tarihi: 4.9.2019

ŞEN, Banu, ARMUTÇU, Oya, <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/banusen/gunahsiz-mahkumlar-40290999> Erişim Tarihi: 4.9.2019

<https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/oya-armutcu/infaz-duzenlemesi-yolda-41152590> Erişim Tarihi: 4.9.2019

SARIKAYA, Muharrem, <https://www.haberturk.com/yazarlar/muharrem-sarikaya/2523761-iste-affin-orani-iyi-hale-12-indirim> Erişim Tarihi: 4.9.2019

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dunyanin-en-buyuk-ve-guvenli-sarayi-yasak-sehir/726573> Erişim Tarihi: 4.9.2019

BABAHAN,Ergun, https://www.star.com.tr/yazar/Her_sey_mukemmel_ama_Allah_dusurmesin-yazi-571911/ Erişim Tarihi: 4.9.2019

